

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Diplomová práce

Kulturní identita romského dítěte v pěstounské péči

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D.**
Autor práce: Ivana Temiaková, Bc.
Studijní obor: Pedagogika volného času, navazující magisterské, kombinované
Ročník: 2014/2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českém Krumlově 27. 3. 2015

„Děkuji vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Ludmile Muchové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

OBSAH.....	5
ÚVOD.....	7
1 Základní pojmy k dané problematice	9
1.1 Rasa, etnikum.....	9
1.2 Kultura.....	13
1.3 Sociální status.....	16
2 Vlivy ovlivňující vývoj dítěte v pěstounské péči.....	18
2.1 Dědičné vlivy	18
2.2 Geny	20
2.3 Vliv prostředí – rodina	21
2.4 Vliv prostředí v prenatálním období	23
2.5 Deprivační projevy dětí v pěstounské péči	25
2.6 Romské děti v NRP	27
2.7 Děti v pěstounských rodinách a vlivy dědičnosti, předchozí prostředí.....	29
3 Identita.....	31
3.1 Aktivní budování identity dítěte.....	34
3.2 Symbolická hodnota identity.....	36
3.3 Druhy identit a hodnotový systém	37
3.3.1 Širší identita	37
3.3.2 Kolektivní, dvojitá, smíšená identita	38
3.3.3 Tekutá modernita (identita)	40
3.4 Identita a NRP	42
3.4.1 Pět P v rozvoji identity dítěte jiné kultury	43
3.5 Vývoj osobnosti a vlastní identity.....	44
4 Romská menšina v ČR a její postavení.....	48
4.1 Postoj české společnosti vůči Romům	49
4.2 Vztah občanů ČR k různým národům a etnikům	50
5 Empirická část.....	52
5.1 Výzkum a formulace výzkumných otázek	52
5.2 Volba vzorku	52
5.3 Popis použitých metod	53
5.4 Sběr dat.....	54
5.5 Subjektivní postřehy.....	55
5.6 Charakteristika respondentů.....	55
5.7 Výzkumníkovy prekoncepce a zdroje validity.....	58
6 Analýza přepisů rozhovorů.....	59
6.1 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií pro první otázku	59
6.2 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií pro druhou otázku	72
6.3 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií na třetí otázku	78
6.4 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií na čtvrtou otázku	86
6.5 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií na pátou otázku	95
6.6 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií na šestou otázku	103
6.7 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií na sedmou otázku	106
7 Výsledky analýzy verzus teoretická část práce	112
ZÁVĚR	113
Seznam použitých zdrojů.....	115
Seznam elektronických zdrojů.....	117
Seznam příloh	118

Příloha I.....	119
Příloha II	125
Příloha III.....	130
Příloha IV	134
Příloha IV	140
Příloha VI.....	149
Příloha VII	158
ABSTRAKT	162
ABSTRACT.....	163

ÚVOD

Stát se pěstounem romského dítěte je opravdu velké dobrodružství. Pěstounská péče je dnes skloňována téměř denně ve všech médiích. Snaha státu (na doporučení Evropské unie) o snížení dětí v ústavní péči odstartovala velkou propagaci této formy náhradní rodinné péče. Ač budoucí pěstouni musí projít prověřováním a povinným školením, než se stanou pěstouny, domnívám se, že stále chybí informace, v čem jsou děti v náhradní péči jiné, jak sdílet zkušenosti a co udělat pro to, aby vychovávané dítě v pěstounské péči mělo zdravé sebevědomí, vědělo, kam patří a kým tedy je. Cílem práce je analyzovat faktory, které ovlivňují výchovu k identitě romských dětí v neromské pěstounské rodině. Výběr těchto rodin nebyl náhodný. Jedná se o rodiny, jejichž matky se prezentují na veřejnosti jako zkušené pěstounky a ve většině případů působí jako školitelky nebo tzv. klíčové sociální pracovníce pro jiné pěstouny. Nevyhýbají se různým citlivým tématům jako je například přijetí etnicky odlišného dítěte, biologická rodina dítěte, kontakty s biologickou rodinou a v neposlední řadě také diskuse o zátěži, kterou si dítě do rodiny přináší ze své biologické rodiny nebo z prostředí, ve kterém do přijetí žilo.

Nejprve se budu zabývat v teoretické části základními pojmy k dané problematice, jako je rasa, etnikum, kultura, pěstounská péče. V další kapitole naváži s tématem, co vše může ovlivnit vývoj dítěte, než se dostane ke své náhradní rodině. Upřesním, jaké děti jsou umisťovány do dlouhodobé pěstounské péče a zároveň naznačím, jaké vlastně romské děti v NRP jsou. Neopomenu pojmy jako je identita, role, sociální status, sebepojetí včetně provázání problematiky na dítě v náhradní rodinné péči. V teoretické části jsem také považovala za důležité zmínit současný vztah majority k romské menšině. Po sběru teoretických znalostí se v praktické části budu věnovat hledáním odpovědi na výzkumnou otázku: Jaké okolnosti ovlivňují romské děti v pěstounských rodinách v procesu jejich přijímání do rodiny a začleňování do společnosti? Obecně se jedná o subjektivní zkušenosti pěstounských rodin při výchově romských a poloromských dětí v České republice. Pro zodpovězení výzkumné otázky jsem volila formu kvalitativního výzkumu a použila prvky „interpretativní fenomenologické analýzy“. Jako kritérium respondentů jsem si zvolila pozitivní zkušenost s výchovou

romských dětí v NRP. Záměrem mé práce je poskytnout přínos do oblasti náhradní rodinné péče romského etnika a dát podnět pro odpovídající odborné zkoumání.

Motivace je zcela jasná, od té doby, co jsme se stali pěstouny, sdílím tyto radosti i starosti s ostatními lidmi, kteří se danou problematikou zabývají, ať po stránce teoretické či praktické. Informace od rodin, které se kloní k názoru, že v neromské rodině lze vychovat dítě romského etnika s vlastní zdravou identitou, pro mne mají i osobní význam.

Při tvorbě práce využiji nabídky zapůjčení knih v Akademické knihovně JCU i Městské knihovně Český Krumlov. Část odborné literatury si zapůjčím od organizace PAVENTIA, jejichž úkolem je doprovázet a dále vzdělávat pěstounské rodiny. Z nabízené literatury bych ráda použila odbornou literaturu od Matějčka, Balbína, Říčana, Langmaiera, Průchy, Baumana, Eriksona, Klimeše, Vágnerové, Davidové a další odborné publikace dostupné na internetových stránkách Střediska náhradní rodinné péče Praha nebo Nadace Sirius, zpracované přímo pro pěstouny nebo adoptivní rodiče.

Při sběru dat použiji metodu polostrukturovaného rozhovoru, která umožňuje lépe navázat vztah k respondentovi, dát mu prostor pro vlastní nápady a podněty, a mně umožní lépe se vcítit do životní situace dotazovaného.

V závěru práce bych ráda dosáhla formulace požadavků na „úspěšného“ pěstouna pro náhradní rodinnou péči romského etnika, které vyjdou ze získaných kategorií.

1 Základní pojmy k dané problematice

První část mé práce bude osahovat stručnou definici základních pojmů, které se vztahují k vybranému tématu. Jedná se o pojmy jako je rasa, etnikum, identita a práce s ní v náhradní rodinné péči. Dále pak informace ohledně dětí v náhradní rodinné péči. O negativních vlivech, které ovlivňují chování těchto dětí a o zátěži, kterou si děti přinášejí ze svého předchozího života včetně prenatálního období.

1.1 Rasa, etnikum

Dle Slovníku kulturních studií: „*Rasa je považována za formu identity (vztah ke kategorii lidí založených na údajných biologických rysech včetně kožní pigmentace)*.“¹

Studiem lidských ras se zabývá etnická antropologie, která sleduje etnické znaky – morfologii a pigmentaci jednotlivých lidských ras (vznik, zeměpisné rozšíření, míšení a vývoj ras). Dnes se rozlišují tři plemena (rasy), a to plemeno euroasijské - europoidní rasa (bílá), plemeno asijsko-americké neboli mongoloidní rasa (žluto-hnědá) a plemeno ekvatoriální nebo také negroidní rasa (černá). Je nutné však zdůraznit, že všechny tři základní rasy jsou příslušníky jediného druhu člověka a to *Homo sapiens* (člověk rozumný). Europoidní rasa se vyvíjela v mírném pásmu na severní polokouli. Dnes je zastoupená především na Indickém poloostrově. Zde se vyskytují nejtmaší skupiny europoidů: Tamilové, Todové a Domové (příbuzní Romů). K europoidním rasám patří také Indidé a Arabidé, kteří žijí v oblastech severní Afriky, na Arabském poloostrově i v určitých částech Přední Asie. Stejného původu je i většina obyvatel Evropy, bílí obyvatelé Austrálie, Nového Zélandu, Kanady a USA.

Davidová ve své knize *Cesty Romů* uvádí: „*Romové náleží – tak jako Češi, Moravané, Slováci a většina evropských národů – k plemeni europoidnímu.*

---

¹ BARKER, CH. *Slovník kulturních studií*, Praha Portál 2006, s. 167

Antropologické typy jsou nižšími, taxonomickými jednotkami plemen. Žádný národ, národnost ani žádná etnická skupina nejsou však z hlediska typového složení jednotné; zpravidla jde o směs různých typů. Etnická příslušnost je dána především historicko-sociálními atributy, zatímco antropologický typ je podmíněn biologicky. Většina Romů je charakterizována význačnými znaky, jimiž se zjevně odlišují od ostatního obyvatelstva v Evropě; je to zejména tmavá pigmentace očí a vlasů a žlutohnědá barva pleti (od světlé až po silně tmavou).“²

Až téměř do čtyřicátých let 20. století se obecně mělo za to, že mezi populacemi jsou důležité genetické rozdíly, „rasové rozdíly“, které odpovídají za některé kulturní odlišnosti. Prokázalo se však, že velmi nepatrný díl genetické rozmanitosti mezi lidmi se vztahuje k tomu, o čem se mluví jako o rasových odchylkách. Uvádí se, že 99,8 % genů je společných pro celé lidstvo. Ze zbývajících 0,2 % se celých 85 % nachází u každé etnické skupiny a „rasové“ rozdíly spadají na vrub pouze devíti setin z 0,2 %, což je 0,012 % odlišného genetického materiálu.³

Jaké jsou tedy rozdíly mezi rasami (antropologickými typy)? Rozdíly v tělesné konstrukci jsou zřejmé. Rozdíly v psychice (inteligenci, sebeovládání) nebyly spolehlivě prokázány. Je však jisté, že rozdíly by byly menší, než jsou individuální rozdíly mezi jedinci téže rasy. Romové jsou pouze odlišný antropologický typ v rámci naší rasy. Lze tedy vyvodit závěr, že průměrné rozdíly mezi Romy a osobami neromského původu jsou zanedbatelné. Každý národ má svůj genofond (geny konkrétního národa), který má určitou kvalitu. O genofond je nutné pečovat a dá se poškodit. Přírodní vědy ukazují, jak lze svůj genofond chránit. Není žádný důvod se domnívat, že romský genofond je horší než ten náš. Předpoklady k učení, ke spolehlivosti a k výkonům jsou dány prostředím, v němž se Romové vyvíjejí a žijí (včetně prenatálního období), nikoliv dědičností.⁴

---

² DAVIDOVÁ, E., *Cesty Romů*, UP Olomoc, 1995, s. 16.

³ Srov. ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie*, Portál Praha 2008, s. 59.

⁴ Srov. ŘIČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*, Portál Praha 1998, s. 40-41.

Rasové rozdíly v inteligenci by byly genetický zázrak. Názory, že lidé světlejší pleti jsou inteligentnější než lidé tmavé pleti, přímo popírá biologickou a historickou skutečnost.⁵

Při debatách na téma rasy je možné poukázat na jeden fakt. Muž a žena se liší od sebe asi 17 krát více než dva muži jakkoli odlišných ras. Jestliže tedy k sobě nachází cestu tak odlišná pohlaví, není žádný genetický důvod, proč by se nemohly domluvit jednotlivé rasy. Vysvětlovat vzájemná nedorozumění pomocí genetické argumentace je sice populární a obvyklé, ale z odborného hlediska nesmyslné.⁶

Pojem etnikum se užívá k členění lidstva na skupiny pomocí kulturně vyjádřených totožností a odlišností jejich členů. Každé etnikum má svá specifika a ty jsou pak chápány a tolerovány nebo vedou postupně k tvorbě názorových bariér. U méně tolerantních lidí s malou dávkou respektu k odlišnosti může nastat nechápající postoj, od kterého není daleko k averzi a postupně k nenávisti.⁷

Balvín uvádí: „*Etnikum je společenství lidí, kteří mají společný rasový původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu. Souhrnně lze říct, že etnikum se vyznačuje svou vlastní etnicitou. Etnicita je vzájemně provázaný systém kulturních (materiálových a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu. Etnická příslušnost je pak chápána jako projev vědomí o sounáležitosti jednotlivce či skupiny s určitou etnicitou.*“⁸

Každé etnikum má svá specifika a ty jsou buď chápána a tolerována, nebo vedou postupně k tvorbě názorových bariér a v důsledku toho i ke změně stylu jednání ve vzájemných vztazích. U lidí s malým smyslem pro toleranci a respekt k odlišnosti

---

⁵ Srov. MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, SLON Praha 1999, s. 26.

⁶ Srov. KLIMES, J. *Budování identity dítěte* [online] [cit. 2014 1220]. Dostupné na WWW: http://www.rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publicace/Budovani_identity_ditete%282008%29.pdf.

⁷ Srov. BALVÍN, J.. *Romové a etika multikulturní výchovy*, HNUTÍ R Ústí nad Labem 1999, s. 24-25.

⁸ PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*, Portál Praha 2007, s. 51.

mohou vést k nechápajícím postojům, diferenciaci ve vztazích, kde už není daleko k averzi a postupně k nenávisti.⁹

Etnická charakteristika tvoří v případě Romů jimi v průběhu vývoje vytvořený soubor pravidel, vnitřních zákonů a norem, hodnotového systému a normativního chování, z něhož se odvíjí jejich tradiční způsob života a kultura. Vědomí romského původu je základní etno-identifikační atribut, předpoklad formování etnické identity, volby romství (romipen) nebo integrace (popř. asimilace).¹⁰

S pojmem národ jsou spjaty nesnáze. Je velmi obtížné rozlišit pojem národ a etnikum. V české a evropské tradici převládá pojetí, podle kterého se moderní národy vyvinuly z příslušených etnik, a tyto národy mají vlastní státy. Pokud ve státě žijí ještě skupiny jiných etnik, jsou považovány za etnickou či národnostní menšinu.¹¹

Definici národ velmi dobře zpracoval Wolf: „*Národ je osobitě a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společná území.*“¹² Je též společenství lidí, kteří se hlásí ke společné národnosti. Příslušníky jedné národnosti spojuje kultura, společný jazyk, hospodářský život a často i obývané území. Národ je pojem kulturní, historický a společenský, týká se společenského vývoje lidstva bez ohledu na jejich rasovou příslušnost. Na světě nenajdeme národ, který by byl zastoupený pouze jednou ze tří základních lidských ras.¹³

K dalším, a to k velmi důležitým pojmům patří stereotyp a předsudek. Oba pojmy mají stejnou psychologickou podstatu: *Jsou to představy, názory a postoje, které určití jednotlivci či skupiny osob zaujímají k jiným skupinám nebo k sobě samým (autostereotypy).*¹⁴

Potíže spojené se stereotypy a předsudky pramení z toho, že obsahují zevšeobecňující hodnocení a jsou velice stabilní. To znamená, že nositel předsudku

---

⁹ Srov. BALVÍN, J.. *Romové a etika multikulturní výchovy*, HNUTÍ R Ústí nad Labem 1999, s. 24-25.

¹⁰ Srov. DAVIDOVÁ, E., *Cesty Romů*, UP Olomoc 1995, s. 17.

¹¹ Srov. PRŮCHA, J., *Interkulturní psychologie*, Portál Praha 2007, s. 54.

¹² PRŮCHA, J., *Interkulturní psychologie*, Portál Praha 2007, s. 54.

¹³ WOLF, J. *Člověk a jeho svět II., Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnost*, Karolinum, 2000, s. 56.

¹⁴ PRŮCHA, J., *Interkulturní psychologie*, Portál Praha 2007, s. 51.

vztahuje určité hodnocení na všechny příslušníky určitého etnika, národa či rasy, aniž by posuzoval jednotlivce podle reálných charakteristik. Např. předsudek, že Romové jsou líní a že se často dopouštějí kriminálních činů, je vztahován na všechny příslušníky tohoto etnika, což zajisté neplatí všeobecně. Ke změnám v předsudcích dochází velmi omezeně.¹⁵

1.2 Kultura

Kulturu je možné definovat jako schopnosti, představy a formování chování, které si lidé osvojili jako příslušníci společnosti. Kultura se vztahuje k základním podobnostem i k systematickým odlišnostem mezi lidmi.¹⁶

Murphy vysvětluje, že odborníci se rozcházejí v názoru o podstatě lidství, lze je rozdělit do dvou kategorií: na ty, kteří tvrdí, že lidé jsou produktem výchovy a na ty, kteří nás považují za plod neovlivnitelné biologické dědičnosti. Podle prvního názoru na podstatu lidského druhu je člověk a jeho myšlení tvárné a téměř stoprocentně zformovatelné v průběhu života. Lidé jsou tedy tabula rasa – nepopsané stránky, později nesmazatelně poznamenané otiskem daného sociálního prostředí. Připouštějí existenci několika vrozených pudů (sex, pocit hladu apod.), ale považují je za neurčité a nevýznamné. Kultura není výrazem vědomí, nýbrž vědomí je výrazem kultury a společenské činnosti.

Druhá skupina tvrdí, že lidstvo je předem zformováno, má určité trvalé a neovlivnitelné vlastnosti a jakousi vlastní vnitřní předurčenost a celistvost. Kultura sice může tyto vrozené znaky pozměnit, nemůže se jich však zcela zbavit. Kultura však musí vzít v úvahu všechny lidské sklony a přizpůsobit jim svůj vlastní chod. Podle názoru této skupiny kultura může člověka utvářet, ale vrozené potřeby a dispozice na druhé straně vytvářejí kulturu.¹⁷

Obrovské společenské změny, které u obyvatel na celém světě nastaly, dokazují, že každý národ se může překvapivě v krátkém časovém úseku přeorientovat z jedné kultury na druhou, neexistuje tedy žádná spojitost mezi biologickou dědičností

---

¹⁵ Srov. PRŮCHA, J., *Interkulturní psychologie*, Portál Praha 2007, s. 68-69.

¹⁶ Srov. ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie*, Praha, Portál, s. 11-12.

¹⁷ Srov. MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, SLON Praha 1999, s. 23.

a způsobem života. Přesvědčení, že určité rasy a skupiny ztělesňují vrozené duševní vlastnosti, se nezakládají na žádných faktech.¹⁸

Podle Antropologa Leslie Whita klíčovým bodem definice kultury je to, že hovoří o pravidlech a předepsaných způsobech chování, nikoliv o chování samotném. Kultury se liší v tom, jak striktně vyžadují od svých členů přizpůsobení se pravidlům.¹⁹

Průcha uvádí: „Kultury z pohledu interkulturní psychologie jsou chápány jako produkty minulého chování lidí a jako usměrňovatelé budoucího chování lidí. Tudíž lidé jsou tvůrci kultury a zároveň jsou kulturou ovlivňováni.“²⁰

Dle Průchy se žádná kultura se nevyvíjí, aniž by nebyla ovlivněna okolním světem. Nové prvky přicházejí zvenčí, jsou reinterpretovány a dostávají nový význam, který je v souladu s kulturním systémem, jenž je přijímá. Vnější vlivy často způsobují velké změny, ale možnost jejich ničivého vlivu je snížena asimilačním procesem, během něhož jsou adaptovány a pozměněny tak, aby sloužily zavedenému systému. Téměř všechny naše přirozené funkce jsou řízeny kulturou, včetně některých vysoce formálních pravidel společenské etiky a častého pocitu studu.²¹

Mongenstonová vysvětluje, že život v současné lidské komunitě staví neustále každého jedince před velmi složitý úkol. Skloubit vytváření sebe sama jako samostatné osobnosti a současně sebe jako představitele společnosti a nositele její kultury. Být samostatný a zároveň součástí jiného mnohem širšího celku je charakteristikou procesu socializace. Socializace není jen záležitostí jedince ani pouze celku. V každém případě jde o vzájemný vztah střetávání a působení, který svou obsáhlostí se nemůže stát předmětem zkoumání pouze jedné vědní disciplíny. Proto je možné dělit obsah socializace do dvou hlavních celků. První se váže k utváření osobnosti, přizpůsobení se soudobé kultuře, jde o jistotu akceptace společenských hodnot a norem, která je nutně nezbytná k využití vrozených i získaných předpokladů osobního rozvoje. S důrazem, že přizpůsobování se není cílem procesu, spíše jen podkladem a prostředkem

---

¹⁸ Srov. MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, SLON Praha 1999, s. 23.

¹⁹ Whita IN: MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, SLON Praha 1999, s. 23.

²⁰ PRŮCHA, J., *Interkulturní psychologie*, Portál Praha 2007, s. 46.

²¹ srov. MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, SLON Praha 1999, s. 30-35.

k vytváření individuálního a sociálního já. Druhý celek se vztahuje k vývoji lidského druhu, kde socializace především pomáhá připravit nové generace na převzetí kultury dané společnosti a utvářet podmínky pro její další rozvoj. Socializace se pak stává nástrojem modernizace, protože nové generace nepřijímají kulturu beze změn, ale přetvářejí ji v souladu s aktuálními podmínkami. Tyto dva různé pohledy jsou pohledy dvou vědních disciplín, kterými jsou psychologie a sociologie. Sociologie zkoumá proces socializace především z hlediska společnosti, která působí na jedince, kdežto psychologie studuje tento proces z hlediska jedince, který v důsledku působení společnosti a svého vlastního aktivního zpracování vlivu určitým způsobem mění.

Morgensternová také uvádí nesmyslnost sporu vrozeného či získaného, vlivu endo- či exogenních faktorů, což ukázal již spor nativismu a environmentalismu. Nativismus prosazoval základní význam dědičnosti a stavěl se proti názorům propagujícím socializaci. Environmentalismus popíral vliv genetických faktorů pro nemožnost jejich izolace, identifikace a měření. Genetické znaky pak označoval za snadno měnitelné socializačním prostředím. Zastánci „středové“ teorie prosazují fakt, že žádné znaky člověka nemůžeme nazývat ani jen vrozenými, ani jen získanými.²²

Antropolog Thoday tvrdí, že všechny znaky jsou získané během vývoje individua včetně období prenatalního, do něhož se přenášejí vlivy prostředí přes matku. Současně však platí, že jsou všechny znaky vrozené, k získání určitého znaku interakcí se sociokulturním prostředím musí být individuum vybaveno nezbytnou predispozicí. Každý znak má tedy environmentální i vrozený původ. Genotyp určuje možnosti a meze individuálního rozvoje. Prostředí určuje vrozený potenciál, který bude využit a jeho míru.²³

Freudovo pojetí socializace chápe jako interakci kultury dané společnosti a pudové představy člověka, převádění vnějších tlaků kultury na tlaky vnitřní střetáváním jednotlivých vrstev osobnosti, které umožňují relativně uspokojuv konfrontaci endogenních (pudových) a exogenních (kulturních) požadavků. Dětské já ovšem není

---

²² Srov. MORGENSTERNOVÁ, M. a kol., *Interkulturní psychologie*, Vyd. 1. Praha: Karolinum Praha 2007, s. 29.

²³ Srov. THODAY cit. In: MORGENSTERNOVÁ, M. a kol., *Interkulturní psychologie*, Vyd. 1. Praha: Karolinum Praha 2007, s. 30-35.

vybaveno schopností vysvětlit a pochopit své prožitky a sepnutý mechanismus vytěšňování pak může stavět základy budoucím neurózám.²⁴

Socializace dítěte je ovlivněna řadou faktorů. Dítě se rodí do kultury svých rodičů a v průběhu socializace si osvojuje specifické kulturní charakteristiky, jako jsou různé normy, hodnoty, vzorce chování, které jsou v dané kultuře zastoupené. Tento proces se nazývá enkulturace.

Dítě si postupně vytváří tzv. kulturní identitu, to je vědomí příslušnosti k určité kultuře a přijímá očekávání okolí. Lze kulturní identitu také chápat jako osobní spojení se skupinou, s níž společně sdílíme určité sociální a kulturní charakteristiky. Na socializaci dítěte má primární vliv jeho rodina. Rodiče předávají dítěti svoji kulturní zkušenost a jsou nositeli kulturní kontinuity.²⁵

1.3 Sociální status

Sociální status je pozice, kterou určitý člověk zaujímá vzhledem k druhým lidem v rámci daného sociálního systému. Touto pozicí jsou určena práva, povinnosti chování držitele tak, jak je budou druzí od držitele statutu v různých situacích očekávat.²⁶

Dle Samkové nepochybně převažující část romské populace má hluboce podprůměrný sociální status. Problematika Romů bývá naprosto nesprávně zaměňována za sociální problém. Jsou tedy Romové definováni svým sociálním postavením či nikoliv? Z pohledu majoritní společnosti Romové tímto svým sociálním postavením definováni jsou a jejich otázky se proto řeší pouze nástroji při řešení sociálních problémů. Je tomu tak i přesto, že jde o celospolečenskou záležitost. Romská problematika se větví do dvou oblastí. Jednou oblastí je problém majoritní společnosti, a druhou oblastí je problém Romů. Cílem Romů je přežít jako Romové – cílem majoritní společnosti je nemít problém s Romy. Dle Jungovy teorie kolektivního

---

²⁴ Srov. FREUND cit. In: MORGENSTERNOVÁ, M. a kol., *Interkulturní psychologie*, Vyd. 1. Praha: Karolinum Praha 2007, s. 30-35.

²⁵ Srov., MORGENSTERNOVÁ, M. a kol., *Interkulturní psychologie*, Karolinum Praha 2007, s. 35-36.

²⁶ Lecyklopedia, [online], [cit 2014.12.20]. Dostupné na WWW: <http://leccos.com/index.php/clanky/status-socialni>.

nevědomí je každý jedinec ovlivněn svým egem a zároveň je i součástí kolektivního nevědomí. K zachování svého vlastního já potřebuje každý jedinec identifikaci nejen osobní, ale také onu kolektivní. Tu si nemůže vybrat a už vůbec ji nemůže volnými prostředky ovládat – je vryta ve velmi hlubokých vrstvách našeho nevědomí. Ukotvení v této psychické vrstvě je nutnou podmínkou duševního zdraví a stability jedince. Každý Rom (stejně jako jiný člověk) má právo přežít a žít v psychické pohodě. Na druhé straně oproti právu Romů přežít jako Romové stojí nezpochybnitelné právo majoritní společnosti, aby jí žádná skupina obyvatelstva nečinila nadměrné těžkosti. Romové jsou schopni zcela odsunout zákony majoritní společnosti, využít a zneužít sociální systém a odhodlat se zajít až ke kriminálním činům majetkového i násilného charakteru. Majoritní společnost je schopna k řešení „konečné“ otázky zavést povinnost obecně prospěšných prací coby podmínek získání sociálních dávek. Na vykonávání takových prací není pochopitelně nic špatného, avšak v návaznosti na sociální dávky dojde k jednoznačnému přiřazení příkázané práce k určitému sociálnímu statusu, přičemž vymanit se z něj bude téměř nemožné. Problém, který zůstává majoritní společností nepovšimnut, je stav, že se Romové na základě vzdělání nebo ekonomického úspěchu ze svého „standardního“ sociálního prostředí vymaní, čímž může dojít k pozbytí jejich romské identity, což může dále vést k významným ztrátám v jejich sebeidentifikaci.²⁷

Vzhledem k výzkumné části se zde otevírá otázka, jak ovlivňuje společenské vnímání sociálního statusu Romů začleňování dětí do společnosti v pěstounských rodinách.

---

²⁷ SAMKOVÁ-VESELÁ, Klára. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Vyd. 1. Praha: BLINKR, 2011, s. 53.

2 Vlivy ovlivňující vývoj dítěte v pěstounské péči

Pěstounská péče se týká obvykle dětí starších, které nejsou vhodné pro adopci, dětí, které nejsou zcela zdravé, jsou odlišného etnika, sourozeneckých skupin, a dětí, o něž se rodiče zajímají, ale nemají dlouhodobě upravené podmínky pro jejich výchovu. Pěstounská péče je tedy jakousi formou smlouvy mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte, a rodinou, jež toto dítě do výchovy přijímá. Pěstouni nemají rodičovská práva a také nemají vůči dítěti vyživovací povinnost, tato práva zůstávají biologickým rodičům.

Dále máme pěstounskou péči na přechodnou dobu, která supluje práci KÚ, DD, DC, a příbuzenskou pěstounskou péči, kdy je dítě svěřeno jinému rodinnému příslušníkovi. Tyto dvě formy pěstounské péče nejsou předmětem této práce.

2.1 Dědičné vlivy

Celkem pregnantní vymezení toho, co znamená dědičnost, podává F. Dorsch. Je to „přechod rodičovských vlastností na potomky“, ale není významově stejný s výrazem „přenos z rodičů na děti“, neboť bere v úvahu i tzv. recesivní geny.²⁸ V psychologii se nicméně pracuje hlavně s významem „přenos z rodičů na děti“, i když byly zkoumány také celé rodokmeny (např. významných hudebníků a jiné). Úhrn dědičných vlastností, které si člověk přináší na svět, se také nazývá genotyp, přičemž se tento termín vztahuje zejména na vlastnosti nervové soustavy. Dědičně se totiž nepřenáší hotové psychické vlastnosti – na rozdíl od tělesných vlastností, jako např. barva nebo tvar lebky – ale biologické dispozice, které zahrnují biochemické prostředí organismu a vlastnosti jeho nervové soustavy. Dědičnost psychických vlastností u člověka je prozkoumána méně, protože je to složitý metodologický problém. Především jsou zděděny biologické vlohy a psychické vlastnosti, jejichž úhrn vyjadřuje vliv zkušeností a nazývá se fenotyp, které

---

²⁸ DORSCH, F. (Traxel W.): *Psychologische Wörterbuch*, 7. vyd., Hamburg-Bern 1963, s. 349.

jsou produktem interakcí těchto zkušeností a genotypu. Zděděné, resp. vrozené vlohy mohou limitovat vliv zkušeností (např. u oligofrenie, vrozené slabomyslnosti). Zásadně platí, že pokud vrozené vlohy nejsou dány v extrémních hodnotách (např. jako nadměrně vysoká, nebo naopak nadměrně nízká úroveň vzrušivosti), rozhodujícím činitelem dalšího formativního vývoje jedince ve smyslu psychologickém je zkušenost. Platí tedy, že vztah mezi dědičností a vlivy prostředí (resp. zkušenosti) je třeba chápat jako vzájemně závislou interakci obou těchto činitelů. Zkušenost může korigovat určité zděděné dispozice (např. určitou míru vzrušivosti může korigovat vhodný způsob výchovy tlumící nežádoucí projevy této vzrušivosti).²⁹

Správně položil otázku P. Říčan – Co je pro duševní vývoj člověka důležitější: Dědičnost, nebo prostředí? Má každý člověk daný svůj osud od narození v sobě, nebo záleží na tom, jak na člověka budeme působit výchovou?³⁰ Určitou formulaci odpovědi nalezneme u D. Hamera. Podle něho se dá říci, že v dětství je nejdůležitějším faktorem prostředí, později jsou důležitější geny.³¹ Čím je dítě starší, tím je závislost jeho duševního vývoje na maturaci mozku volnější, tím větší roli hraje učení a tím se vzájemně liší děti vyrůstající v různých prostředích.³² Hamer dodává, že vliv genů se nejmórazněji projeví teprve v dospělosti.

Není pochyb o tom, vysvětluje Hamer, že prostředí – zahrnující cokoli, co není zděděné od výchovy po kulturní vlivy – hraje významnou roli v životě jedince. Tím nejdůležitějším prostředím, jenž ovlivňuje rozvoj všech psychických vlastností dítěte, je rodina. Rodiče mají svou významnou roli a každý z nás může zasahovat do toho, kým se stane. Důležité je uvědomit si, že děti jsou takové, jaké jsou, a pro rodiče (ať už vlastní či náhradní) je lepší, aby se snažili své děti poznat, než je modelovat podle vlastního ideálu.³³

Diskuse nad tématem podílu dědičnosti a výchovy v životě jedince se stále vedou. Faktem zůstává, že každý z nás, přichází na svět s určitou genetickou výbavou, která nejde přetransformovat. Výchovou se dá mnohé ovlivnit, ale geny hrají významnou roli,

---

²⁹ NANKONEČNÝ, M. *Základy psychologie*, 1. vyd., Praha Akademie věd ČR 1998, s. 124.

³⁰ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, 2. vydání Praha: Portál 2004, s. 27.

³¹ HAMER, D. *Geny a osobnost: biologické základy psychiky člověka*. Praha: Portál 2003, s. 83.

³² ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, 2. vydání Praha: Portál 2004, s. 26.

³³ HAMER, D. *Geny a osobnost: biologické základy psychiky člověka*. Praha: Portál 2003, s. 27.

s čímž se setkávají i rodiče, kteří mají dítě v adopci, či v pěstounské péči. Hamer dodává, že geny pomáhají určit nejen náš vzhled, ale i to, jak jednáme, jak se cítíme a prožíváme život. Jak ukazují výzkumy jednovaječných dvojčat oddělených po narození, vyhrává podle někoho v určitých oblastech příroda nad výchovou.³⁴

2.2 Geny

Vančáková vysvětluje, že někdy je možné se setkat s obavami „genů“ či „volání hlasu krve“ u přijatých dětí, které byly odebrány z nefunkčních rodin. Tyto předsudky jsou většinou cíleny na děti etnicky odlišné. Jsou uváděny případy, kdy dítě v období dospívání vyhledalo svoji původní biologickou rodinu a rozhodlo se změnit životní styl dle této rodiny. Vydalo se cestou, která byla charakteristická nedostatkem ambicí a zodpovědnosti. Tyto případy se vyskytují i u dětí majoritních. Důvodem na jedné straně bývá nízká motivace dítěte nebo vysoké nároky či ambice pěstounů.

Primární roli dle Vančákové hraje hloubka vztahu mezi dítětem a náhradními rodiči. Kde se podaří navázat stabilní, hluboké a citové pouto, kde panuje důvěra a otevřenost a kde etnický původ není tabuizován, jsou z větší části obavy zažehnány. Dítě si bude ujasňovat své kořeny, svůj původ, aby si dotvořilo svůj sebe-koncept. Pěstoun za zájmem dítěte o svou biologickou rodinu nesmí vidět touhu najít místo, kde se bude cítit lépe doma, protože takové místo už dítě našlo. Doma dítěti rozumí a přijímají ho takové jaké doopravdy je. Možné narážky či útoky na jeho původ ze stran okolí mu už tak neublíží a má dobré předpoklady, že se s nimi s pomocí rodiny vyrovná. Lze argumentovat, že jsou známy i případy, kdy rodiče udělali vše pro vybudování zdravé identity dítěte, ale to se během dospívání dříve či později vrhlo do patologického způsobu života, kopírující životní styl původní rodiny. Důvodem může být, že dítě je z nešťastného startu do života natolik poškozeno, anebo může být vnitřně osobnostně tak nastaveno, že přes veškerou snahu i podporu nezvládne tíhu a zodpovědnost samostatného života. Dočasně či dlouhodobě opustí hodnoty, ve kterých bylo

---

³⁴ Hamer, D. *Geny a osobnost: biologické základy psychiky člověka*. Praha: Portál 2003, s. 25.

vychováváno.³⁵ Faktory, které toto riziko mohou zvyšovat, jsou např. dlouhodobý pobyt v poškozujícím prostředí zejména v období raného věku (do 3 let), labilní nebo křehká struktura osobnosti dítěte, další znevýhodnění a handicap, slabě vybudovaná identita, nízké sebevědomí, příliš vysoká očekávání pěstounů. Dítě pak může ztratit sílu a motivaci začlenit se do společnosti podle běžně uznávaných pravidel a sklouzne do patologických forem životního stylu.

Pěstouni stojí před otázkou, jak připravit dítě na kontakty s tímto ne vždy laskavým světem a jakou obranu mají použít, pokud by se tyto děti setkaly s rasismem. V naší společnosti se vyskytují lidé s rasistickými a xenofobními názory ve všech skupinách a sociálních vrstvách, které u nás žijí. Jedna z nejpodstatnějších možností, která pomůže dítěti ubránit své sebevědomí, je zásadně nehledět na jeho příslušnost k danému etniku jako na handicap, nýbrž jako na realitu. Sám fakt odlišnosti a příslušnosti ke konkrétnímu etniku s sebou nese určité výhody a nevýhody. Ostatním členům rodiny by měla být dopřána možnost co nejhlubší znalosti etnika, ze které dítě vychází.³⁶

Vzhledem k výzkumné části práce, můžeme zformulovat otázku, zda se pěstouni vyrovnají s otázkou genetických vlivů u pěstounských romských dětí.

2.3 Vliv prostředí – rodina

Matějček vykresluje, že pro dítě je rodina místem hlubokých a trvalých citových vztahů. Čím jsou tyto vztahy slabší, povrchnější a krátkodobější, tím víc se blíží rodinná výchova výchově ne-rodinné. A má proto i takové výsledky.

V citovém vztahu s dětmi je uspokojována i jejich potřeba životní jistoty. Děti jejich lásku přijímají, ale také jí opětují. V citovém vztahu se zakládá naděje, že naše děti nás neopustí, až jednou z rodiny odejdou a založí si rodinu vlastní. I když nebudeme potřebovat nějaké hmotné zajištění ve stáří, budeme potřebovat zajištění

---

³⁵ VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, str. 18.

³⁶ VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, str. 19.

citové. A v dětech nacházíme někoho, na koho budeme moci myslet, s kým budeme moci sdílet radosti a starosti, kdo nám dá vědomí, že nejsme sami.³⁷

Dunkovský uvádí, že fungující rodina má zásadní význam pro zdravý vývoj dětí. Funkční rodiny jsou soudržné, ale současně je v nich respektována a podporována i autonomie jednotlivých členů. Rozumná míra autonomie je podstatnou podmínkou zdravého vývoje osobní identity.³⁸

Dysfunkční rodina je taková rodina, v níž jeden nebo více členů produkuje nezdravé sociálně nežádoucí chování. Je pro ně charakteristické popírání či neřešení problémů, chybějící intimita, vzájemné ovlivňování, rigidní role, potlačování osobní identity na úkor rodinné, nejasná komunikace, chybějící pravidla a kompetence, absence jasných hranic mezi členy rodiny a individuálních potřeb členů rodiny obětované dysfunkčnímu rodinnému systému.³⁹

Dunovský dále uvádí, stane-li se rodičem člověk s nezralou osobností, často své rodičovství vítá, ale ve většině případů si ho představuje naprosto zvráceně. Na jedné straně se staví do role nezávislého jedince a na straně druhé vyžaduje po svém okolí maximální pozornost a péči. Takový člověk se nechce vzdát svých vlastních potřeb, aby mohl naplnit potřeby svého dítěte, ale naopak očekává, že dítě a rodina konečně uspokojí všechny jeho potřeby. Pokud rodinný systém není schopen uvolnit nahromaděné napětí plynoucí z frustrace neuspokojených citových potřeb, může dojít i k násilnému chování vůči dětem jako jeho nejslabším členům.

Děti vyrůstající v nefunkčních rodinách, obzvláště děti zanedbávané a týrané, mohou dospět k nezdravému vnímání vlastní identity. Mohou se domnívat, že jádrem problémů v rodině jsou ony samy.⁴⁰

---

³⁷ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, Praha: Portál 1994, s. 31.

³⁸ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*, Vyd. 1. Praha: Grada, 1999, s. 43.

³⁹ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*, Vyd. 1. Praha: Grada, 1999, s. 45.

⁴⁰ Tamtéž, s. 45.

2.4 Vliv prostředí v prenatálním období

Všichni jsme utvářeni svou zděděnou genetickou výbavou a prostředím, v němž žijeme. Pro vyvíjející se plod je celým světem lůno jeho matky. Pokud matka žije zdravě, bude prostřednictvím dělohy zdravě vyživováno i její dítě. Pokud ovšem matka trpí chronickým stresem, vpravuje do sebe toxiny v podobě alkoholu nebo drog nebo stravuje se nezdravě, je stejně jako matka těmto rizikům vystaveno i její dítě. U mladé ženy, která se za své těhotenství stydí, není příliš pravděpodobné, že by se o sebe dobře starala. Pokud jí nezdravě nebo jí málo, může jí chybět dostatek nutričních stavebních kamenů nezbytných k vývoji mozku plodu. Např. bez určitých mastných kyselin se mozek dítěte nemůže náležitě utvářet a dochází ke snížení IQ. Špatná strava matky stojí za celou řadou vývojových a kognitivních problémů dětí, včetně takových duševních nemocí jako schizofrenie.⁴¹

Děti kuřaček jsou do budoucna více ohroženy tzv. syndromem náhlého úmrtí novorozence a mohou být ovlivněny i v dalších fázích vývoje. Mohou trpět tzv. lehkou mozkovou dysfunkcí, poruchami učení a soustředění a behaviorálními problémy.⁴²

Těhotenství je pro ženský organismus výrazná změna a zátěž. Abúzus alkoholu v těhotenství samozřejmě nejvíce ohrožuje vyvíjející se plod. Ten je nevíce náchylný v prvním trimestru, kdy žena často ani neví, že je těhotná. Alkohol poškozují plod v děloze, protože volně přechází přes placentární bariéru. Sérová hladina alkoholu v krvi matky a plodu je po požití alkoholu stejná. V plodové vodě narůstá koncentrace alkoholu pomaleji a je pak detekována i v době, kdy alkohol v krvi plodu není přítomen. Játra plodu totiž nedokážou odbourat alkohol stejně rychle jako játra matky, proto je koncentrace alkoholu v krvi plodu během druhé až třetí hodiny po konzumaci alkoholu dokonce vyšší než u matky a tím pádem je plod déle vystavený působením alkoholu. Soubor anomálií u dětí vystavených v průběhu prenatálního vývoje působením alkoholu poprvé popsal K. L. Jones v r. 1973 a nazval ho fetální alkoholový syndrom (FAS).⁴³

---

⁴¹ PURVIS, Karyn B, David R CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, s. 33.

⁴² VAVŘINKOVÁ, Blanka a Tomáš BINDER. *Návykové látky v těhotenství*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2006, s. 58-60.

⁴³ VAVŘINKOVÁ, Blanka a Tomáš BINDER. *Návykové látky v těhotenství*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2006, s. 56.

Důsledky alkoholu se na dítěti nemusí projevit vždy tak výrazně, častěji se projevují diskrétnějšími změnami, např. mentálními schopnostmi dítěte. Tento efekt bývá výraznější u dětí starších matek. Někdy se v tomto případě hovoří o Alcohol related neurodevelopmental disorder (ARND) nebo Fetal alcohol spectrum disorders (FASD). Tyto poruchy jsou častější než fatální alkoholový syndrom.

Mezi typické rysy a vlastnosti u dětí, dospívajících a dospělých s FASD patří:

- problémy s pamětí;
- nestabilní výkon („dobré“ a „špatné“ dny);
- impulzivita, odklonitelná pozornost, neorganizovanost;
- schopnost zopakovat instrukce, ale neschopnost je zrealizovat;
- problémy s abstrakcemi, jako je například matematika, zacházení s penězi, časové představy;
- odchylky v poznávacích procesech (mohou myslet/ chápat pomaleji);
- pomalé tempo náslechu (mohou třeba rozumět pouze každému třetímu slovu při normálním tempu konverzace);
- vývojová opoždění (mohou se projevovat jako mladší, než odpovídá jejich skutečnému věku);
- neschopnost předvídat výsledky nebo chápat následky.

Mnoho lidí s fetálním alkoholovým syndromem má také silné stránky, které kompenzují jejich problémy v myšlení a poznávání. Mohou to být:

- výborná schopnost slovního vyjádření;
- bystrost v některých oblastech;
- umělecké založení, muzikálnost, dobré mechanické schopnosti;
- sportovní zdatnost;
- přívětivost, nesobeckost, oddanost a jiné pozitivní vlastnosti.

V případě, že se děti s FASD s nikým neidentifikují, zažívají často chronickou frustraci. Postupem času si pak vytvářejí vzorce defenzivního chování jako formu obranné

reakce. Těmto rysům je možné s vhodnou podporou a volbou výchovných postupů předcházet

Navíc takto poznamenané děti nesou zátěž i do budoucna, častěji se totiž stávají závislé na alkoholu, tabáku nebo jiných drogách a častěji se u nich mohou vyskytnout i duševní choroby a poruchy osobnosti.⁴⁴

2.5 Deprivační projevy dětí v pěstounské péči

Matějček popisuje, že psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.⁴⁵

Deprivační situace je taková životní situace dítěte, v níž se mu nedostává možností uspokojit důležité psychické potřeby. Různé děti vystavené jedné a téže „deprivační situaci“ se budou chovat různě a odnesou si různé následky, neboť si do ní vnášejí různé předpoklady ve své psychické konstituci a v dosavadním vývoji své osobnosti.⁴⁶

Psychická deprivace je už osobitým individuálním opracováním podnětového ochuzení, k němuž dospělo dítě v deprivační situaci – je tedy psychickým stavem. Navenek se tento psychický stav projevuje chováním, jež má některé charakteristické znaky, takže dovoluje v kontextu dosavadního vývoje dětské osobnosti deprivaci rozpoznat. Mluví se o „následcích deprivace“, „deprivačním poškození“ apod.⁴⁷

Dle výzkumu vývoje dětí v ústavní výchově zmiňuje Matějček zvláště ohrožené vývojové období k věku mezi 1. a 3. rokem. Matějček uvádí, že v podélné studii sledovali v jednom batolecím domově po dobu pěti let všechny děti. Byly vyšetřovány v pravidelných intervalech jedním psychologem a touž metodou (Gesellovou).

---

⁴⁴ NEŠPOR, Karel a SCHEANCOVÁ Andrea, *Alkohol, tabák a jiné návykové látky a reprodukční rizika*. Časopis lékařů českých. 2011, č. 150, st. 2.

⁴⁵ Srov. LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4., dopl., v nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2011, s. 26.

⁴⁶ Srov. LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4., dopl., v nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2011, s. 26.

⁴⁷ Tamtéž, s. 27.

V konečné fázi zkoumání bylo zachyceno 82 dětí. Výsledky ukázaly, že se ústavní děti v tomto věku za daných podmínek opoždují více v tělesné váze než ve vzrůstu, že opoždění motorického vývoje není ještě závažné, kdežto opoždění intelektových schopností je již povážlivé a opoždění v sociálním chování a ve vývoji řeči klesá na úroveň, kterou by bylo jinak nutno hodnotit jako hranice debility.⁴⁸

Děti, které vyrůstají od narození či raného dětství v ústavní výchově, mívají ve vztahu k matce některé typické deprivací projevy, které jim nahrazují jistotu bezpečí v mámině náruči. Mezi nejčastější patří usínající rituály – házení hlavou ze strany na stranu, houkání, bušení hlavou do polštáře, cucání palce apod. Dalšími projevy jsou emoční nestabilita, která může přecházet až v agresivitu vůči lidem a věcem, nebo dokonce v sebepoškozování.⁴⁹ Nejde jen o večerní usínání, ale kdykoliv se dítě v noci vzbudí, stejným způsobem usíná. Pokud je nachlazené a budí ho např. každou hodinu rýma, každou hodinu následuje výše uvedený rituál.

Na problematiku poškození duševního vývoje dětí vychovávaných v ústavech, kde dítě strádá nedostatkem individuální pozornosti, nedostatkem podnětů a nemožností navázat trvalý citový vztah k jedné osobě (matce) či několika osobám v malé sociální skupině rodiny, upozornil ve své práci *Maternal care and mental health* J. Bowlby.⁵⁰

Pokud si dítě v určité době nevytvoří pevnou vazbu k jedné pečující osobě lze předpokládat, že bude mít problémy se vztahy celý život. Pokud se do pěstounské rodiny dostane dítě s poruchou připoutání, ať se bude pěstounka snažit jakkoliv, dítě k pěstounce citově nepřilne. Pak tedy vychovává dítě, od kterého necítí zpětnou vazbu poskytované lásky.

Jak poznamenal J. Langmeier, běžná praxe umístování dětí zanedbávaných z jejich rodin do ústavů pak není ničím jiným než nahrazení tělesného a výchovného zanedbávání - při kterém emoční potřeby dítěte a jeho potřeba citové vazby mohly být dobře uspokojovány – zanedbáváním citovým.⁵¹ A proto v poslední době rozhodují soudy ve prospěch biologických rodičů, že nesmí být důvodem odebrání dětí materiální strádání v rodině. Podporuje se práce s původní biologickou rodinou. Z hlediska

---

⁴⁸ Srov. LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4., dopl., v nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2011, s. 99.

⁴⁹ ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 43.

⁵⁰ LANGMEIER, J. Krejčířová, D. *Vývojová psychologie*, vyd. 2, Praha Grada, 2000, s. 275.

⁵¹ LANGMEIER, J. Krejčířová, D. *Vývojová psychologie*, vyd. 2, Praha Grada, 2000, s. 276.

finanční nákladnosti je i tento přístup nejlevnější variantou a pokud je účinný teoreticky účinný může zabránit citovému strádání dětí mimo rodinu.

Je ovšem třeba zdůraznit, že psychicky deprivované dítě může vycházet i z rodiny, která nesplnila svou funkci.

U dětí v NRP jsou také velmi časté poruchy autistického spektra a obvykle bývají pozdě diagnostikovány. Rodiče přijatých dětí s pozdě diagnostikovanou poruchou autistického spektra mají zkušenost, že někteří odborníci problém paušalizují a vše svádí na ranou deprivaci, mentální opoždění či etnické zvláštnosti. Dalšími možnými diagnózami z této kategorie je Aspergerův syndrom, atypický autismus a neverbální porucha učení.⁵²

Z výše uvedeného výčtu skutečností je zřejmé, že je velice obtížné určit prapůvod všech problémů přijatého dítěte. Je obtížné i odlišit, jaký problém je pouze konkrétního dítěte, jaký problém se vyskytuje s ohledem na etnikum a co způsobila přechodná výchova, ať v biologické rodině či v jiné náhradní formě. Pěstouni by si měli uvědomit, že dítě je nutné přijmout takové jaké je. Najít na něm pozitivní stránky a prostřednictvím nich pracovat s těmi negativními. Vzhledem k výzkumné části této práce můžeme zformulovat otázku, zda pěstouni odlišují problémy pěstounských dětí, které nejsou spojeny s jejich etnickou identitou, ale podmínkami života v původní rodině.

2.6 Romské děti v NRP

Dle výzkumu (výzkumný tým Marie Svobodová – socioložka, Jiří Kovařík – psycholog, Petr Niederle – pedagog) vyplynuly zajímavé výsledky při sledování osobnostních vlastností a problémů v dvou skupinách romských dětí. Romské děti (chlapci i děvčata) ve školním věku jsou hodnoceny jako nápadně čilé a pohybové, popř. neklidné, družné, se sklonem k dominanci a smyslem pro humor. Často je jim připisována dobrosrdečnost, nesobeckost, štedrost. Na druhé straně vystupuje do popředí malá snaživost, nedostatek ctižádosti, poslušnosti a pečlivosti. Zdravotní stav u dětí v klasické pěstounské péči byl hodnocen jako dobrý u 73 % dětí, u příbuzenské pěstounské péče pak 71 % dětí. Specifickou zdravotní oblastí jsou neurotické poruchy

---

⁵²ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 106.

děti, které výrazně zvyšují náročnost výchovy. Setkáváme se zde s poruchami spánku, pomočováním, úzkostí, tiky, neurotickým napětím, neklidem aj..

Naopak ve starším věku (okolo 15 let) jsou hodnoceny častěji jako poslušné, submisivní, více samotářské, citlivější a s menším smyslem pro humor. Z těchto a dalších údajů lze usuzovat, že romské děti mají v tomto období častěji problémy s hledáním a nalézáním vlastní identity. K tomu bezpochyby přispívá poněkud problematické přijímání romských dětí novým širším sociálním prostředím (sousedé, spolužáci). Podle tohoto výzkumu se romské děti setkávají třikrát častěji s kritickými či odmítavými reakcemi okolí než děti neromské. Tyto negativní postoje sociálního okolí ovlivňují chování dítěte, které se tak dostává do začarovaného kruhu.⁵³

Specifické problémy s nalezením vlastní identity mají romské děti vychovávané v majoritních rodinách. Tyto děti často nemají ve své blízkosti možnost poznat pozitivní vzory z řad Romů. Jejich noví rodiče před původem svých dětí zavírají oči. Často se tyto rodiny potýkají s nepřijetím okolí a jsou nuceni čelit různým projevům nesnášenlivosti a nejsou na to dostatečně připraveny.

Dle Vančákové etnický odlišný dítě vychovávané majoritními náhradními rodiči stojí na pomezí mezi dvěma světy – mezi světem většinové společnosti, která ho vychovává, s nímž je v bezprostředním kontaktu skrze náhradní rodiče a mezi světem svého etnického původu, se kterým ho pojí vzhled, minulost a dennodenně se potýká s postoji, názory, narážkami a předsudky ze strany majority.⁵⁴ Obvykle s romskou společností mají jen pramalé zkušenosti, zdůrazňuje Klimeš, a ani romský svět je bez znalosti jeho kulturních norem k sobě nepřijímá. V emocionálním hledání v době dospívání se pak může stát, že zavrhnou přijatou ne-romskou část své identity a ocitnou se tak v jakémsi prázdném meziprostoru. Někdy se snaží za každou cenu přimknout k romské komunitě a bez příležitosti výběru z většího okruhu možných romských přátel se snadno stanou členy party s drogovou či kriminální zkušeností. Jejich vnitřní nejistoty někdy vedou k nejrůznějšímu problematickému chování, útekům, narušeným vztahům.

---

⁵³ Středisko náhradní rodinné péče, *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu* [online]. [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/rd_mimo_vlastni_rodinu.pdf.

⁵⁴ VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, s. 18.

Z běžné pěstounské praxe je zřejmé, že romské děti jsou srdečné, vstřícné, velice dobře přizpůsobivé. Při neúspěchu rychle opouštějí své cíle, jsou tedy málo cílevědomé. Mají nízké sebevědomí. Jsou vznětlivé, neklidné a často spoléhají na ostatní. Orientují se na okamžitý prožitek průběhu a výsledků činnosti. U romských dětí v náhradní rodinné péči je možné najít velice pozitivní vztah k hudbě a k tanci (muzikálnost). Jsou společenské a mají rády kolem sebe spoustu lidí. Z vlastní zkušenosti mohu říct, že většina z nich je i sportovně nadaná. Další oblastí, ke které mívají romské děti pozitivní vztah je kreslení. Jejich cit pro skládání barev je opravdu neuvěřitelný. Tyto pozitivní vlastnosti je třeba vyzdvihnout, dále rozvíjet a posilovat sebevědomí dětí.

2.7 Děti v pěstounských rodinách a vlivy dědičnosti, předchozí prostředí

Do dlouhodobé pěstounské péče, tedy péče, která je předmětem této práce, jsou navrhovány děti, které nemohou být osvojeny, neboť nejsou splněny právní podmínky. Jedná se především o děti, které mají nějaký handicap, například nějaké zdravotní či sociální problémy, a také děti jiného etnika nebo sourozenecké skupiny, atd.⁵⁵

Pokud se budoucí pěstouni rozhodnou do rodiny přijmout dítě starší, jiného etnika či dítě postižené, čeká je nelehký a náročný úkol. Očekává se od nich především trpělivost a odhodlání řešit pravděpodobné obtíže ze strany dítěte či jeho biologické rodiny. Zde je též nutná obecná znalost dané problematiky postiženého dítěte a dostupnost potřebných informací ohledně možného vývoje dítěte, s přihlédnutím k jeho zdravotnímu stavu.⁵⁶

Je obvyklé, že si děti do pěstounské rodiny přinášejí nemalé problémy, jako je ústavní deprivace, poruchy pozornosti, poruchy chování a poruchy učení. Jejich vývoj bývá nerovnoměrný. Vzhledem k málo podnětnému předchozímu prostředí mívají chudou slovní zásobu. Často se stává, že po příchodu do rodiny se zjistí i závažnější diagnózy jako je lehká až středně těžká mentální retardace, poruchy autistického spektra

---

⁵⁵ NECKAŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče, aneb, Jak na to*. 1. vyd. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009, 40 s. Radnice. s. 3.

⁵⁶ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, s. 19.

apod. Je velmi důležité, jak rychle se dítě dostane do rodiny. Je lepší i pěstounská péče na přechodnou dobu než ústavní výchova.

Je nutné také zmínit, že pěstouni mají povinnost v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat a rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami blízkými (rodiče, sourozenci, příbuzní). Povinnost zvyšovat znalosti a dovednosti v rozsahu 24 hod. v době 12 kalendářních měsíců (takže téměř shodně jako úřadující sociální pracovnice).

3 Identita

Kulturní studie pokládají identitu za kulturní konstrukt, neboť zdroje, které slouží jako materiál při formování identity, jsou svým způsobem kulturní. Naše individualita se vytváří v procesu obecně nazývaném enkulturace a bez něj bychom se nemohli stát osobnostmi. Koncept identity se dále používá k propojení emocionálního „nitra“ člověka s diskursním „vnějškem“. Identita je esence označovaná znaky vkusu, přesvědčení, postojů a životního stylu. V kulturních studiích velmi rozšířený názor zdůrazňuje, že identita je proces stávání se, který je vystavěný z prvků podobnosti a rozdílnosti. Vzhledem k tomu, že význam není nikdy zcela úplný nebo dokončený, identita představuje jakýsi momentální snímek krystalujících významů. Kulturní studia přejala názor, podle něž si identity odporují, kříží. Žádná jednotlivá identita se netváří a nevystupuje jako zastřešující, určující. Identity se spíše posouvají podle toho, jakým způsobem jsou subjekty oslovovány a reprezentovány. Naším základem jsou tedy mnohačetné roztržité identity. Zdánlivá jednotka identity je pak lépe pochopena jako artikulace různých a oddělených prvků, které by mohly být za jiných kulturních a historických okolností propojeny znovu a jinak. Jednotlivci jsou tedy zvláštní a historicky zakotvenou artikulací sociálně determinovaných nebo usměrněných diskurzivních prvků.⁵⁷

Výraz identita použil pravděpodobně jako první Sigmund Freud, avšak jako první rozpracoval identitu psychoanalytik Erik. H. Erikson. Podle Eriksona se identita osoby vytváří spojením identifikací z dětství, současných identifikací a základních životních závazků (commitments). Erikson odlišuje self identitu a ego identitu. Self identita je součástí organizace sebevnímání. Ego identita je psychologický mechanismus, který umožňuje „narůstání jistoty, že vlastní schopnost udržet vnitřní stejnost a kontinuitu (vlastní ego v psychologickém smyslu) se rovná schopnosti udržet vlastní smysl stejnosti a kontinuity pro jiné.“⁵⁸

---

⁵⁷ BARKER, Ch. *Slovník kulturních studií, Praha Portál 2006, s. 74-75.*

⁵⁸ ERIKSON IN VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd.* Praha: Grada, 2008, s. 114.

Součástí identity jsou nejen vnější znaky jako jméno a příjmení, ale v neposlední řadě je to i naše životní historie, náš původ. U většiny lidí, kteří prožili „dostatečně dobré“ dětství, se formuje osobní identita bez větších problémů. Ne tak jednoduše tomu pak je v případě, kdy dítě vyrůstá mimo vlastní rodinu – v ústavu náhradní rodinné péče či v pěstounské péči.⁵⁹

Dle Hartla je pojem identita charakterizován jako souhrn procesů sebedefinování a definování osoby nebo skupiny jinými lidmi. Jinými slovy identita vyjadřuje vztah mezi dvěma nebo více předměty, jevy, které se shodují ve všech vlastnostech; u člověka prožívání, uvědomování si sebe samého, jedinečnosti i odlišnosti od ostatních.⁶⁰ Svou identitou se jedinec stává autentickým, tedy tím, kdo přemýšlí o tom, kým je.⁶¹ Je to jeho odpověď na otázku: „Kdo jsem?“

Identita se vyvíjí postupně, přičemž základním obdobím pro její utváření je batolecí věk, v němž dítě vrůstá do rodinných vztahů. Následuje období od tří let výše, kdy se více uplatňují jeho vrstevníci. Dalším stádiem je věk středního školního věku (osm až dvanáct let), kdy se vývoj identity posouvá výše a kdy si dítě začíná pokládat tu základní otázku: „Kdo jsem já?“⁶² Aby se osobnost zdravě vyvíjela, musí být potřeba identity uspokojována ve vhodné době a v náležité míře.

Jak ukázaly psychologické výzkumy, vědomí vlastního já tedy vlastní osoby se u dítěte vytváří dříve a pevněji když fungují nejméně tři vztahy, například matka – dítě – otec, či kdokoli další.⁶³

U náhradních rodin je problém identity o to složitější, že děti si musí vytvořit odlišnou identitu od primárních rodičů. To bývá zejména náročné u dětí jiné rasové či etnické příslušnosti. (Z hlediska čistě biologického, nemají Romové jinou rasu než majoritní společnost, tj. indoevropskou. Nicméně kvůli tmavší barvě kůže jsou většinou

---

⁵⁹ MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče. Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál 1999, s. 60.

⁶⁰ HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál 2004, s. 56.

⁶¹ HELUS, Z., *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004, s. 147.

⁶² MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1992, s. 46.

⁶³ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, Praha: Portál 1994, s. 13

populace považovány za „jinou rasu“. Tedy v NRP je užitečné se podržet tohoto intuitivního významu slova rasa, aby nedocházelo k matení jazyků).

Balbín konstatuje, že u romských dětí vyrůstajících v NRP je formování identity jevem o to složitějším, protože se romské děti v dětských domovech setkávají s problémy souvisejícími s otázkou romství, jazyka, kultury vztahů mezi romskými a neromskými dětmi i dospělými. Romské děti z dětského domova mají stigma, kterého se nemohou zbavit. Proto je potřeba najít adekvátní metody, jak v dětském domově uchovat a rozvíjet jejich identitu.⁶⁴ Podobně je třeba rozvíjet osobní identitu Romů i v rámci pěstounské péče.

Romské děti v dětských domovech prožívají traumata nejen jako děti bez rodiny, ale často jako děti, které nemají nebo neznají svoji příslušnost k širšímu celku – ke své národnosti.⁶⁵ Kromě své osobní identity se musí vyrovnat i s identitou etnickou, jež označuje prožívání členství a loajality ke skupině, ke které podle svého úsudku a úsudku jiných osob patří svým původem.⁶⁶

Identita je klíčovým slovem dvou vývojových období – puberty a adolescence dle Eriksona. Právě proto tolik upřímných pokusů o adopci romských dětí končí neslavně právě v těchto obdobích. Bohužel protože laici poruchy identity neznají, nejsou schopni je identifikovat a uchylují se k šablonovitému hodnocení. Pozorujeme typická selhání diagnostiky. Rodiče spolu s okolím téměř unisono připisují tato selhání „odlišným či špatným genům“.⁶⁷

Zatím jsme hovořili o poruchách identity, které vznikají z určitých nesprávných činů či aktivit okolních vlivů. Poruchy identity však mohou vznikat paradoxně právě proto, že při výchově chybí nějaká očekávaná či zdravá reakce rodičů. Velmi často jsou ty chybějící citové reakce, nedostatek tělesného kontaktu nebo prostý nezájem a ignorování dítěte a jeho života. Právě u dětí romského etnika, které jsou vychovávány „bílými“ rodiči, vzniká tato chyba soustavně – chybějí reakce, které by správně měly

---

⁶⁴ BALBÍN, J. a kol. *Romové a dětské domovy*: sborník z 8. setkání Hnutí R v Děčíně a ve Františkově nad Ploučnicí ve dnech 11.-13. dubna 1997. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997, s. 19.

⁶⁵ Tamtéž, s. 20.

⁶⁶ BAČOVÁ, V. Etnická identita. In Čermák, Ivo, Hřebíčková, Martina, Macek, Petr: *Agrese, identita, osobnost*. Brno 2003, s. 233 – 234.

⁶⁷ ERIKSON IN. KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte* [online], Rozum a cit 2008, [vid. 20140210]. Dostupné z <http://jeronymklimes.webpark.cz/mojeprace/identita.pdf>.

být. Rodiče, kteří si vezmou dítě jiné rasy či etnika, rozhodně nemůžeme obviňovat z rasismu. Ale například běžně se stává, že neromští rodiče rasovou odlišností dítěte pouze pasivně akceptují, ale nepomohou mu vybudovat identitu odpovídající jeho původu. Nicméně nestačí jenom nereagovat negativně na odlišnost dítěte od rodičů.

Romské dítě si musí vytvořit "identitu Roma", ať chce nebo nechce. To nemá volbu, i když je vychováváno v nerasistickém prostředí. Pasivně nerasističtí rodiče tak nechávají dítě opuštěno v tomto složitém procesu budování identity. Mnohdy toto mlčení a nečinnost má charakter jakéhosi Damoklova meče:" Tedy, i když si náhradní rodiče instinktivně myslí, že udělali vše, co mohli, když nebyli rasisti a vzali si dítě jiné rasy, zapomněli, že nejde o to nedělat nic špatně, ale především aktivně pomoci dítěti vytvořit zdravou identitu Roma, obecně dítěte v NRP.⁶⁸

Pěstouni stojí před problémem, jak připravit dítě na kontakty s ne vždy laskavým světem. A k jakému typu obrany je vést, pokud by se setkalo s rasismem. Při hledání konkrétních návodů, jak zacházet s projevy nesnášenlivosti, bychom měli vycházet z možnosti dítěte a také z možností svých. Uvědomit si, jak sami reagujeme na rasismus, s jakými postoji a názory na odlišnost se může dítě setkat v našem nejbližším okolí. Velmi významným aspektem ve výchově dětí je vlastní postoj pěstounů k rasismu a jaké postoje pak pěstounský rodič předává a vytváří u svých dětí.⁶⁹

3.1 Aktivní budování identity dítěte

Mají-li náhradní rodiče pomoci svým odlišným dětem vybudovat zdravou identitu, předpokládá se obecně, že budou muset sami poznat svět Romů, jejich historii a kulturu. Například by měli před spaním číst dětem romské pohádky, opakovaně navštěvovat Muzeum romské kultury v Brně, odebírat časopis *Romano Vodi* o romské kultuře, seznamovat dítě s romskou hudbou, kluby či osobnostmi, na které může být právem hrdé a které dítě může napodobovat a imitovat při budování své vlastní romské identity.

---

⁶⁸ KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte* [online], Rozum a cit 2008, [vid. 20140210]. Dostupné z <http://jeronymklimes.webpark.cz/mojeprace/identita.pdf>, s. 10.

⁶⁹ VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, s. 21.

Je úspěchem, když rodina má nějaké romské přátele či romskou rodinu, která je na srovnatelné socio-kulturní úrovni. O tuto zdravou identitu a oprávněnou hrdost se pak bude moci dítě opřít při případných konfliktech s okolím. Zde platí něco podobného jako při oznamování faktu osvojení. Dítě by tuto informaci mělo získávat od rodičů mnohonásobně a to od samotného okamžiku osvojení až do dospělosti vždy na své úrovni chápání. Ani zde není možno to dítěti jednou říci, a potom o tom mlčet.

Když chceme, aby si dítě v nějaké oblasti vytvořilo zdravou identitu, nemůžeme předpokládat, že tato vznikne sama - "mlčením rodičů". Naopak rodiče musí o této oblasti mluvit radostně, s nadšením a opravdovým zaujetím. Fakt přijetí dítěte do pěstounské péče byla radostná událost, ne jen zazáplatování díry, která vnikla díky neplodnosti a nemožnosti mít vlastní dítě. Stejně tak je třeba přistoupit i k etnicky nebo rasově odlišnému dítěti - jeho odlišnost pojmout jako dar, příležitost či výzvu poznat jiný skvělý svět, a tento skvost pak předat dítěti, aby se mohl stát základem jeho budoucí identity. Tuto zdravou romskou identitu mu musí pomoci vybudovat náhradní rodiče a ne jej v tom nechat samotné, mlčet a předpokládat, že to vše vznikne tak nějak samo.⁷⁰

Rodiče by si měli zřetelně uvědomit, že před nimi stojí spíše nutnost než povinnost seznámit se se světem Romů. Pokud se tohoto úkolu chopí aktivně, mnohem spíše předejdou vzniku problémů svých dětí s identitou. Například mohou využít faktu, že Romové mají přirozený sklon se identifikovat s černošskou komunitou v USA. Stejně tak i připravit děti na to, že pro srovnatelný úspěch budou muset udělat více než jejich neromští vrstevníci, že budou muset čelit často nespravedlivým předsudkům či opravdu nevinně pykat za hříchy jiných Romů. Tato cílevědomá příprava na obtíže spojená s citovou podporou je nejlepším očkováním vůči zátěžovým situacím, které teprve mají nastat.⁷¹

---

⁷⁰ KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte* [online], Rozum a cit 2008, [vid. 20140210]. Dostupné z <http://jeronymklimes.webpark.cz/mojeprace/identita.pdf>.

⁷¹ Tamtéž

3.2 Symbolická hodnota identity

Dle Klimeše rodiče i děti představuje identita určitý logický rámec, pomocí kterého se vysvětlují různé životní události. Zejména, když něco přestává fungovat, vracejí se lidé k velkým událostem z osobní historie, v případě kolektivní identity do národní historie, a tyto rekonstruované vzpomínky používají na zvládnutí aktuální krize. Třeba manželé v krizi vzpomínají na dobu líbánek. Tyto vzpomínky jsou pak pro rodiče či národ symbolickým potvrzením faktu, že k sobě patří, že zvládnou jejich nastalou krizi.

Pochyby o vlastní identitě provází psychické obtíže, aniž s nimi jakkoli významně souvisí. Lidé zkrátka hovoří o genech či špatném původu ve chvílích, kdy trápí úzkostí, únavou, obavou a tyto pocity neumí jinak zvládat či pojmenovat. Samozřejmě únava nijak nesouvisí s tím, že mám identitu Roma či přijatého dítěte, ale u daného člověka jsou prostě na sebe vázány. Jestliže pochyby o identitě spouští únava či jiná frustrace, pak je naprosto scestné analyzovat a rozebírat doslovný význam těchto úvah. Ty jsou pouze průvodním jevem a spontánně vymizí, jakmile přejde frustrace, která spouští symbolické pochyby o identitě. Když dítě není unavené, když je spokojené, nemá důvod pochybovat o své identitě.

Jestliže dítě s námi nesdílí stejnou identitu, tzn. má jinou rasu, národnostní původ, rodinný původ či zdravotní postižení, jsou přirozenou reakcí rodičů na tuto odlišnou identitu výroky: „Nám nevadí, že jeho rodiče brali drogy. Nám nevadí, že je napůl Rom, Vietnamec, Ukrajinec. Nám nevadí, že špatně vidí....“ To však není aktivní akceptace odlišné identity, ale pouze pasivní. Tato pasivní akceptace odlišné identity je navíc ten lepší případ, v horších případech dokonce nacházíme zatajování, popírání či dokonce napadání této odlišné identity. Češi se nepovažují za rasisty, i když jejich chování je rasově specifické a k jednotlivým rasám se chovají jinak. Pasivní nerasismus je možná dostatečný v občanském styku, ale v NRP je to málo. Náhradní rodiče musí odlišnou identitu dětí aktivně budovat, co předpokládá i aktivní zájem o jiný svět těchto lidí.⁷²

---

⁷² KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte* [online], Rozum a cit 2008, [vid. 20140210]. Dostupné z <http://jeronymklimes.webpark.cz/mojeprace/identita.pdf>.

3.3 Druhy identit a hodnotový systém

Člověk má jeden hodnotový systém, který víceméně stejným dílem používá jak vůči sobě, tak vůči druhým lidem. Například, jestliže nenávidím postižené lidi, pak pocítím odpor i vůči sobě v tom okamžiku, kdy se třeba při autohavárii sám stanu postiženým. Jestliže nenávidím Romy, tak musím nenávidět i sebe, když se dozvím o svém romském původu.

V souvislosti s identitou mluvíme o širší identitě, kolektivní identitě, dvojité identitě a smíšené identitě. Při výchově dětí v NRP je cílem vyhnout se dvojité a naopak vybudovat smíšenou identitu.

3.3.1 Širší identita

Identita nemá zřetelné hranice, protože není snadné vést hranice mezi tím, co můžeme a co nemůžeme ovládat, a mezi tím, co nám způsobuje či nezpůsobuje bolest. Například náš právní řád definuje blízkou osobu jako člověka, jehož újmy, které pocítuje on, můžeme důvodně považovat za svou újmu. Rodiče trýzní, když vidí své dítě trpět. Takto náš právní řád respektuje fakt, že rodinní příslušníci jsou vlastně součástí naší širší identity.

S jakou širší rodinou se však má dítě v pěstounské péči identifikovat? Se stávajícími pěstouny nebo s původní biologickou rodinou? Už od cca 2. třídy základní školy se setkáváme s tzv. stromy života, kdy dítě má za úkol nakreslit rodinné vazby a pak je případně prezentovat. Pokud dítě v NRP by uvedlo původní biologickou rodinu, jak by na to reagovalo okolí? Jsou školy, učitelky a děti dostatečně informované o náhradní rodinné péči a dokáží pěstounské děti zvládnout takovou prezentaci, nebo se raději budou identifikovat se svou přijatou rodinou? Ale i děti v majoritní společnosti mají problémy se svou identitou vzhledem k tomu, že často s nimi v rodině nežije biologický otec, ale nový partner matky.

Součástí širší identity se díky atribuci stávají nejrůznější role, které v životě zastáváme. Role můžeme seřadit podle důležitosti, podle toho, jak jsou nám blízké.

Jsem dítě, žiji v náhradní rodině, jsem syn, žák základní školy, výborný fotbalista a muzikant, mám kamarády – Vojtu, Mirka.....

3.3.2 Kolektivní, dvojitá, smíšená identita

Kolektivní identita vzniká podobně jako individuální opakovaná atribuce, kdy si skupina lidí připisuje nejrůznější vlastnosti. Individuální identita a kolektivní identita nejsou přesně ohraničené. Máme kolektivní identitu, rodinou, třídní, či národní.

Zejména u romských dětí v NRP často nacházíme dvojitou identitu. V dobrých časech, když se dítěti daří, identifikuje se s většinovou společností. Ve špatných časech, když zažívá neúspěch, se považuje za Roma. Tento jev je přítomen vždy, když dítě dobře ví, že je Rom, ale protože to je nepřijatelná identita, zkouší se samo přesvědčit o tom, že je bílé. Psychické obrany většinou fungují dobře a dítě si může namlouvat, že je opravdu bílé. Občas ale přijde krize a obrany se zhroutí, člověka zaplaví vztek a nenávisť vůči té druhé potlačené identitě. Jsou dva zdroje tohoto nezdravého jevu. Především dítě si samo nedokáže najít úctyhodnou variantu romské identity. To je problém z větší části rodičů a jejich pasivního nerasismu, který nechává děti v tomto hledání na holičkách. Rodiče by měli mít připravenou argumentaci pro dítě, co má dělat, když se mu například spolužáci budou smát, že je „cikán“.⁷³

Nejlepším příkladem smíšené identity je možnost, vzít si z kultur, mezi kterými žiji to nejlepší. Třeba romský chlapec působící v jihočeském tanečním sboru Jitřenka, který je oblečen v jihočeském kroji a který má taneční um Romů.

Budeme-li mluvit o identitě Romů, narazíme na obecnější pojem etnické identity (vědomí). Je to sounáležitost s určitou etnickou skupinou na základně společných sdílených objektivních komponentů etnického nebo rodového původu. Etnické vědomí jako psychický stav obsahuje jednak složku kognitivní, jednak složku emocionální. Kognitivní složka etnického vědomí je souhrnem znalostí a názorů jednotlivců na původ, odlišnost, historické osudy a jiné atributy týkající se vlastního etnika.

---

⁷³ KLIMEŠ, Jeroným. *Budování identity dítěte* [online], Rozum a cit 2008, [vid. 20140210]. Dostupné z <http://jeronymklimes.webpark.cz/mojeprace/identita.pdf>.

Emocionální složka etnického vědomí je méně přístupná objektivnímu pozorování. Jsou to subjektivní stavy prožívání, cítění, vážící se k vlastní etnické identitě, např. pocit starosti, lítosti či smutku v případě diskriminace vlastního etnika, nebo naopak pocit radosti, hrdosti v případě úspěchu vlastního etnika.⁷⁴

Romům na celém světě jsou společné vlastní etnické charakteristiky. Mezi ně patří především v průběhu vývoje vytvořený soubor pravidel, vnitřních zákonů a norem, hodnotového systému a normativního chování, z něhož vyrůstá i jejich tradiční způsob života a kultura. Vědomí společného – romského původu je právě jedním ze základních etnoidentifikačních atributů, subjektivním předpokladem formování vlastní etnické identity a tím i volby přihlášení se k romství (romipen) nebo k integrování.

Mezi základní etnické znaky patří tzv. etnické vědomí, vědomí sounáležitosti a naopak etnické odlišnosti od neromů, vědomí společného původu, etnická identita a hlavně vztah a identifikace se svým romstvím.⁷⁵

Dnešní etnická identita Romů v České republice se vyznačuje výrazným oslabením. Podle odhadů odborníků, založených na soupisech a sčítacích akcích z období před rokem 1989, se k romské národnosti při sčítání lidu v roce 1991 přihlásilo v českých zemích na 151 tisíc osob. Výsledky byly však odlišné, neboť v konečném součtu svou příslušnost k romskému národu deklarovalo pouze 32 903 osob (romštinu jako svůj mateřský jazyk označilo ještě méně osob). O deset let později, toto číslo kleslo ještě níže – romskou národnost označilo pouhých 11 746 osob. Jak lze tento fakt vysvětlit. Jedno z vysvětlení nabízí etnoložka Eva Davidová. Za prvé, velká část Romů o možnosti zapsat romskou národnost vůbec nevěděla a za druhé, což je závažnější, mnoho Romů se ke svému romství záměrně nepřihlásilo, protože měli obavy, že deklarování romské národnosti by pro ně mohlo znamenat problémy, anebo nechtěli být zahrnutí do jedné skupiny s „nedobrymi Romy“, což bylo logickým důsledkem negativních historických zkušeností a dřívější společenské pozice Romů.⁷⁶

---

⁷⁴ Průcha, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál 2007, s. 52.

⁷⁵ DAVIDOVÁ, E., *Romano drom: cesty Romů: 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 1995, s. 17.

⁷⁶ KALEJA, M. KNEJP, J. *Mluvme o Romech*, Ostravská univerzita 2009, s. 159.

3.3.3 Tekutá modernita (identita)

Tekutá modernita znamená podle Baumana (sociolog) éru, ve které se nachází dnešní společnost. Tekutost označuje charakter dnešní doby. Tekutina je něčím nestálým, proměnlivým, pohyblivým. Mění vše podle toho, s čím přijde do styku.

Bauman dále uvádí: „*Tekutina je kvalitou kapalin a plynů. Obojí se od pevných látek liší tím, že ve stavu klidu nedokážou odolat tangenciální síle a jejich tvar vystavený takovému tlaku podléhá neustálé změně.*“⁷⁷

Modernizaci dle Baumana můžeme chápat jako „zkapalňování“ (tavení pevných látek). Ve fázi těžké (pevné) modernity byly tradiční pevné látky (např. tradiční vazby, víra, zvykové právo) nahrazeny novými a zdokonalenými pevnými tělesy (racionální právo). V současné době, tzv. tekuté modernitě, se již pevná tělesa rozpouštějí. Tekutá modernita je individualizovanou, privatizovanou verzí modernosti.

Individualizace spočívá v proměně lidské identity z čehosi daného v úkol a v přenesení odpovědnosti za plnění tohoto úkolu a důsledky tohoto plnění na její aktéry. Jinými slovy, spočívá v ustavení nezávislosti de jure (ať již byla nebo nebyla ustavena také nezávislost de facto). Za této situace se již lidé do svých identit „nerodí“. Nestačí se narodit jako „měšťák“, ale musí jako „měšťák“ žít.⁷⁸

V moderní společnosti se lidská identita neustále mění, z čehosi daného v úkol jedince a jedinec se stává sám odpovědným za to, kým je. V rané modernitě byla základem sebeidentifikace příslušnost, ke třídám, která byla založena na aktivním přizpůsobování se určitým typům a vzorcům chování. V současné fázi modernity ztrácejí identity jedinců pevnější zakotvení.

Úkolem soudobé kritické teorie je obrana mizející veřejné sféry. Hlavní překážkou emancipace v tekuté modernitě je totiž pohybující se propast mezi právem na sebeuplatnění (jedinec de iure) a možnost ho dosáhnout (jedinec de facto). Tekutá modernita je svět svobodně si vybírajících jedinců, kteří mají možnost stát se kýmkoliv. Záleží jen na jedinci, jak danou příležitost využije a jak si poradí s problémy. Hledá ty, kteří by mu mohli poradit, či ze kterých by si mohl vzít příklad.

---

⁷⁷ BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá modernost*. 1. vyd. Přeložil S Blumfeld. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 9.

⁷⁸ Srov. tamtéž s. 55

Způsob zvládání soukromých, osobních problémů se proto stává veřejnou otázkou. Veřejný zájem se tak redukuje na zvědavost po informacích ze soukromého života veřejných osobností. Život v lehké modernitě, kde základním cílem je vyzkoušení dosud nepoznaných možností, vystihuje metafora nakupování. Nakupování se týká jakékoli činnosti, která je výsledkem volby: každá volba zahrnuje zkoumání, prohlížení si vystaveného zboží, porovnávání ceny s našimi možnostmi. Vše se točí kolem role konzumenta. Autority se v lehké modernitě místo vydávání příkazů snaží získat přízeň vybírajících si. Důsledkem těchto změn je zvyšování křehkosti identity. Proměnlivost identifikace je nástrojem přerozdělování svobod. S růstem možností volby totiž vzrůstá i hrozba fragmentace a především čím větší je rozsah výběru, tím méně snesitelnějším se stává život bez výběru.

Čas se stal nástrojem dobytí prostoru a proměnil se v peníze. Místo lze snadno dosáhnout i snadno opustit. Na vrcholku nové sociální pyramidy stojí ti, pro které prostor neznamena nic. Nahoře jsou, co se pohybují a jednají rychleji, dole jsou ti, kteří jsou připoutáni k místu. Prohlubují se i sociální nerovnosti mezi národy.⁷⁹

Lehká modernita je charakterizována křehkostí a nejistotou (zkušenost nezajištění, nejistoty stability) o bezpečí vlastní osoby, majetku a komunity. Je-li budoucnost nejistá, nemá cenu si klást příliš vzdálené cíle (ani v soukromí ani ve prospěch zájmů kolektivních). Nejistota sociální existence vede k tendenci vnímat nejen svět, ale i mezilidské vztahy jako nakupení produktů okamžité spotřeby. Bauman navíc zdůrazňuje, že spotřeba na rozdíl od produkce vyžaduje kooperaci osamělou činností.

Jak tato skutečnost souvisí s dětmi v náhradní rodinné péči? Dle dnešních trendů člověk tedy nepotřebuje mít konkrétní identitu, jen tu jednu, pravou a na celý život. Základem je zdravá identita. Tedy jasně vybudované základy, na kterých pak mohu stavět, mohu se například v 15-ti letech identifikovat se skupinou mých vrstevníků, 16-ti letech s hnutím Greenpeace a v 18-ti se stát vegetariánem. Pokud se něco v mém životě pokazí, selže, zhroutí, moje základy (zdravá identita) zůstane. Také tu snad bude stále zázemí mé pěstounské rodiny. Nebo aspoň by mělo být. Samozřejmě ze zákona

---

⁷⁹ CHALOUPKOVÁ, J. *Sociologie*, [online], [cit 2014.12.20]. Dostupné na WWW: https://www.google.cz/?gws_rd=ssl#q=%C4%8Cas+se+stal+n%C3%A1strojem+dobyt%C3%AD+prostoru+a+prom%C4%9Bnil+se+v+pen%C3%ADze.+Chaloupkov%C3%A1.

pěstounská péče zaniká dosažením zletilosti a ukončením vzdělávání „dítěte“, ale to je zákon, ne život. Nelze také opomíjet biologickou rodinu dítěte. Dítě potřebuje znát svůj původ, své kořeny, svou rodinu, ze které pochází. Je to kamínek do mozaiky, bez kterého se nevytvoří krásný obrazec zdravé identity jedince. Vyhledání své původní rodiny není tedy nic špatného, a pokud i v tomto „hledání“ bude pěstounská rodina oporou, je to přínosem pro všechny zúčastněné. Pokud měníme svoji identitu, stává se tekutou, dle konkrétních situací, je tedy opravdu nutné řešit kulturní identitu dítěte? Nestačilo by, aby si dítě ujasnilo svou minulost, odkud tedy pochází, vytvořit u dítěte tzv. zdravou identitu a ta se bude přelévat dle potřeby, dle vzniklé situace dítěte? Ale na druhou stranu musí dítě (dospívající) převzít za toto „přelévání“ odpovědnost, jako celoživotní úkol.

3.4 Identita a NRP

Identita se do značné míry vytváří ze vzpomínek, ale nejsou to pouhé vzpomínky. Ke stavbě osobní identity slouží i fotografie a různé památeční předměty. Chybná je tendence náhradních rodičů dělat za minulostí tlusté čáry. Není ani tak důležité, jestli minulost byla bolestná nebo ne, protože stará bolest bývá většinou zapomenuta. Dítě musí vědět, jaká byla jeho minulost, protože od ní odvozuje další pokračování svého života. Fotografie a hračky z minulosti a s nimi opakovaně vyprávěné rodinné příběhy jsou kostrou, o kterou se opírá další budování identity dítěte. Užitečná pomůcka při tom je tzv. kniha života – jakési album, které systematicky zpracovává minulost dítěte, aby se nic důležitého neopomnělo. Pro rodiče i děti představuje identita určitý logický rámec, pomocí kterého se vysvětlují různé životní události.

Problémy s identitou rodiče nejčastěji pocítí okolo puberty. Je těžké si představit, jak dítě subjektivně prožívá slabou identitu či nespokojenost se sebou samým. Pevný pocit identity zakotvuje člověka ve světě, dává mu místo a smysluplný výhled do budoucna. Ztráta identity či její oslabení jsou podobné jako separační reakce (např. reakce dítěte na odloučení od matky) nebo jako pocity, které máme, když se ztratíme v neznámém městě či zabloudíme. Ztracený člověk není schopen říci, komu se ztratil, nebo kam chce jít. Mohou to být pocity prázdnoty či pocity jakési neexistence. Jsou to zvláštní stavy úzkosti či citové propady, kdy má dotyčný pocit zbytečnosti, někdy

provázané zvýšenou bělostí, kdy upřeně pozoruje detaily pědmetů a není schopen na nic myslet a niĉemu se věnovat. Objektivně mu jakoby nic nechybí – nemá potěbu pěd něĉím utěci, ani po nikom ĉi po niĉem netouží, ale pěsto se cítí velmi špatně.⁸⁰

Vychovávají-li rodiĉe dítě odlišné identity, je užiteĉné, aby se studiem a pěmýšlením pěpravili na všechny moţné otázky, které dítě můţe pěnést. Napěříklad byl-li rodiĉe dítěte alkoholik, to okamţitě generuje tisíce otázek: Jak to udělat, abych sám nebyl alkoholikem? Jak poznám, ţe nemám sklony k alkoholismu apod.?

Moţná není zbyteĉné zdůrazňovat, ţe dětem je těeba vţdy říkat pravdu. Moţná zjednodušenou pravdu, ale pěsto pravdu.⁸¹

Na dítě v NRP se kladnou obecně větší poţadavky neţ na běţnou populaci. Nerovný pěístup je špatný a bezpochyby je nutné udělat vše proto, aby byl minimalizován. Nyní je vřak nutné se bavit o tom, jak pěpravit děti na ţivot, ve kterém pěd touto nespravedlností neuniknou a jistě se s ní setkají.⁸²

3.4.1 Pět P v rozvoji identity dítěte jině kultury

Dle Martiny Vanĉákové, pracující na Stědisku náhradní rodinně pěĉe v Praze a zabývající se pěvě věchovou romských dětí v pěstounské pěĉi, je nutné dodrţovat následujících pět doporuĉení k rozvoji identity romského dítěte:

- **Postupně** – budeme-li se o rozvoji identity dítěte aktivně starat hned od poĉátku, můţeme zmírnit bouřlivě období v pubertě, kdy si bude ostě uvědomovat, ţe je „jině“.
- **Pěirozeně** – prvky, které pomohou dítěti rozvíjet jeho identitu, je vhodné zaĉlenit do běţného ţivota pro všechny ĉleny rodiny. Kdyby mělo dítě pocit, ţe je odlišné, můţe ĉást vlastního „já“ odmítat ve snaze splynout s ostatními.

---

⁸⁰ KLIMEř, Jeroným. *Budování identity dítěte* [online], Rozum a cit 2008, [vid. 20140210]. Dostupné z <http://jeronymklimes.webpark.cz/mojeprace/identita.pdf>.

⁸¹ Tamtěţ.

⁸² Tamtěţ.

- **Přijmout odlišnost** – abychom dokázali dítěti přirozeně zprostředkovat vytvoření jeho vlastní identity, musíme nejdřív vnitřně přijmout fakt, že jeho identita je odlišná od naší i od identity našich biologických dětí. Není ani horší ani lepší, je stejně hodnotná, ale odlišná.
- **Pozitivně** – dědictví původu dítěte bychom měli považovat za obohacení našeho života, naší rodiny. Přijaté dítě bude obohaceno o poznání naší kultury, my budeme obohaceni při poznávání té jeho.
- **Plánovitě** – pro rozvoj identity přijatého dítěte jiné kultury musíme udělat něco navíc, co by se ve výchově dětí stejného etnika by udělalo jaksí samo. Chceme-li přijatému dítěti dát prostor pro rozvoj jeho vlastní identity, může být účelné mít jasnou představu, kdy a jaké kroky podniknout.⁸³

3.5 Vývoj osobnosti a vlastní identity

Období dospívání je z hlediska rozvoje a utváření vlastní identity důležitou fází. Projevuje se propojením zkušeností z minulosti a různých představ o budoucnosti. Hledá se odpověď na otázku „*Kdo jsem?*“. Dospívající musí určit cestu a najít odpověď, kým by chtěl být v budoucnu. Jedinci, kteří žijí v náhradní rodinné péči, to mají složitější. Musí se vyrovnat s faktem, že mají rodiče a sourozence vlastní a nevlastní, kteří se zákonitě nemusí zrovna podobat. Skutečnost, že nevlastní rodina se od jedince diametrálně liší, může hledání vlastní identity komplikovat. Všechny změny s dospíváním mají nějaký subjektivní význam. Komplexní proměna vlastní osobnosti ovlivní i sebepojetí dospívajícího. Způsob vymezení vlastní identity závisí na dosažené úrovni uvažování a emočního prožívání, ale i na zkušenostech s různými lidmi, včetně vlastních i nevlastních rodičů, sourozenců a vrstevníků. S potřebou nového sebevymezení souvisí úsilí o lepší sebepoznání. Dospívající se ve značné míře zaměřují na sebe. Jsou postaveni do situace postupné proměny, s níž se musí nějak vyrovnat. Nejistota a nespokojenost se sebou samým bývá v této fázi běžná a běžné jsou

---

⁸³ Středisko náhradní rodinné péče, *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu* [online]. [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/rd_mimo_vlastni_rodinu.pdf.

i problémy se sebehodnocením. Schopnost uvažovat hypoteticky umožňuje dospívajícím překročit hranici přítomnosti a usilovat o budoucí sebevymezení.

Zvýšená kritičnost, která je spojená s emoční labilitou a nejistotou, sebepoznání komplikuje. Výsledky sebepoznání nebývají vždycky uspokojující. Pocitové výkyvy i labilita uvažování jsou častým zdrojem nejistoty dospívajících, jíž se brání různým způsobem (např. únikem do fantazie apod.). Na druhé straně mohou být impulzem k vlastnímu rozvoji a korekci toho nežádoucího a mají tudíž i pozitivní význam.

Informace o sobě samém získávají dospívající od ostatních lidí nebo srovnáním s jinými osobami a to jak ve smyslu zjištění, že jsou stejní, tak v uvědomění odlišnosti (tj. jsem jiný). Pro přijatého jedince může vést srovnání s nevlastními rodiči a sourozenci k závěru, že jsou jiní a k nutnosti problém jinakosti neřešit.⁸⁴

Sebepojetí adolescentů zahrnuje různé charakteristiky, které mohou být nepřesné či zcela nesprávné. To znamená, že ve skutečnosti nejsou vždycky takoví, jací si myslí, že jsou. Významným aspektem sebepojetí je sebeúcta, která bývá v tomto období zranitelnější než dřív. Sebeúcta dospívajícího zahrnuje dvě složky: aktuální pocity a základní sebeúctu, která vyplývá ze zkušeností získaných v průběhu dosavadního života. Na počátku dospívání kolísá především aktuální sebeúcta. V případě přijatých romských dětí může hrát určitou roli, že byly odmítnuty vlastními rodiči a musely vyrůstat s někým jiným, kdo se sice o ně dobře staral, ale byl cizí. Navíc jejich vlastní rodina patří k etnické skupině, kterou většinová společnost často odmítá. Toto odmítání musí zažít romští adolescenti v pěstounské péči také. Před dvacátým rokem života se představa o sobě samém stabilizuje a je čím dále méně ovlivnitelná situačními výkyvy. V této době většina lidí ví, kým jsou, resp. jací jsou.⁸⁵

Osobní identita je definována vymezením sebe sama. Adolescent je tím, co dokáže, ale i tím, kam vlastně patří. Vztahy v rodině a přijaté role představují jeden ze základních aspektů sebepojetí. Významné v tomto období jsou i přátelské a partnerské vztahy příslušnost ke skupině. Skupinová identita funguje jako opora nejasné a měnící se individuální identity dospívajícího. Uspokojující ztotožnění se se skupinou napomáhá

---

⁸⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*, Středisko NRP, s. 169.

⁸⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*, Středisko NRP, s. 170

i dosažení přijatelného sebepojetí. Ztotožnění se se skupinou je přechodné (vývojový stupeň) a pomáhá dospět k vymezení individuální identity. Pokud by vazba na skupinu přetrvávala, vývoj osobnosti dospívajícího by stagnoval. Dospívající by se měl od skupiny postupně separovat, stejně jako se odpoutat z vázanosti na rodinu. Na sebepojetí má velký vliv i výkon, jímž se daný jedinec prezentuje, který se mění ze školní úspěšnosti či neúspěšnosti na volbu profesní role. V této době je spíše jasné, čím dospívající nechce být, než to, čím vlastně být chce. Odpoutáním se od pěstounské rodiny ale ztrácí romský adolescent ochranné „bílé“ prostředí, které ho před předsudky bránilo.

V procesu vytváření vlastní identity adolescent obvykle zkoumá a hodnotí různé alternativy. Z tohoto hlediska je klíčové období dospívání střední adolescence (věk 15-17 let). Je to doba, která dospívajícího, aby se zamyslel nad různými otázkami, a nutí dospívajícího, aby se s nimi nějak vyrovnal. Je to doba, která je kritická z hlediska možného vzniku problémů vedoucích k sociálnímu propadu. Názory a potřeby dospívajících se v průběhu času mohou měnit, což se projeví i v sebepojetí. To ale není tak nestabilní, jak by se na první pohled mohlo zdát. Relativní stabilita vlastní identity souvisí s osobnostními vlastnostmi, které mají trvalejší charakter. Z jejich struktury vyplývá i to, zda bude mít dospívající tendenci k jasnému vymezení své identity nebo k neustálému hledání různých alternativ. Na počátku dospívání si pubescent začíná více uvědomovat svoji odlišnost. Mění se vztah k dospělým, neztotožňuje se s rodiči ani s jinými významnými autoritami. Už nechce být jako oni, ale naopak, chce se odlišit. Logickým důsledkem tohoto procesu bývá zpochybnění rodičovských názorů, hodnot a norem. V případě přijatých dětí může tento proces ještě být umocněn vědomím, že „oni přece nejsou mí vlastní rodiče, tak ani já nemohu být stejný jako oni“.⁸⁶

Vědomí, že nejde o vlastní rodiče, může posilovat neochotu respektovat jejich požadavky. Odmítají tlak rodičů na přijetí větší zodpovědnosti a prožívají jej většinou jako zbytečné obtěžování. Jejich představy o vlastní budoucnosti jsou zatím vázány jen na nejbližší časový úsek. Na konci adolescence dochází k postupnému vyrovnávání a stabilizaci vztahů s rodiči. Adolescentní nezralost vede někdy k ignoraci všeho, co by dospívajícím překáželo v užívání nově nabyté svobody. Mnozí z nich jsou přesvědčeni,

---

⁸⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*, Středisko NRP, s. 173

že je třeba všechno zkusit, všechno si užít. Adolescenti preferují intenzivní prožitky, usilují o absolutní řešení a mají potřebu neodkladného uspokojení.

Očekávání náhradních rodičů mohou být příliš velká a oni se proto mohou cítit zklamaní. Ale vždycky je třeba si říct, že přínosné bývá i splnění menších cílů. Přestože se ledasco z toho, co do dítěte vložili, zúročí později, (a oni už u toho ani nemusí být), nebyla jejich snaha marná.⁸⁷

---

⁸⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*, Středisko NRP, s. 175

4 Romská menšina v ČR a její postavení

Naše občanská společnost je charakterizována jako pluralitní. Ve vztahu k Romům však vystupuje spíše jako útvar dualitní. Zaběhnuté jsou používané pojmy jako majorita a minorita. Rom a nerom, Rom a gádžo spíše odrážejí protiklady, než aby se stávaly pojmy označující pluralitu rovnoprávných společenských subjektů a multikulturnost společenského prostředí. Letitost protikladů se transformovala i do romského přísloví: Rom s Romem, gádžo s gádžem.⁸⁸

Romům bývá na jedné straně vytýkáno jejich „nekulturní“ chování a na straně druhé je to právě romská kultura, o které má většinové obyvatelstvo největší zájem. Říká se, že Romové mají v krvi rytmus, a proto jsou tak skvělí hudebníci a tanečníci. Nikoho nepřekvapí, pokud Rom krásně maluje, vyřezává ze dřeva, modeluje z hlíny, protože umělecké zaměření Romů koresponduje s romantickými představami většinové společnosti o romské temperamentnosti a barvitě obrazotvornosti. Romská kultura, která je dokladem velké vnitřní síly a energie Romů, může být spojovacím můstkem mezi Romy a ne-Romy.⁸⁹

V soužití s českou většinovou společností existují výtky na obou stranách:

- Romům je vyčítána hlučnost, špatné sousedské vztahy, nevzdělanost, nízká kvalifikace, špatná pracovní morálka, lenost, nečestné jednání, agresivita, kriminalita, prostituce, parazitování na sociálních výhodách zaručených státem, devastace bytů, záškoláctví.
- Romové vytýkají Čechům citový chlad, vypočítavost, nadřazenost v chování, xenofobii, rasismus.

---

⁸⁸ BALVÍN, J *Romové a jejich učitelé*, Hnutí R, Ústí nad Labem, 1999, s. 8.

⁸⁹ Romové – rádio, *Romové v České republice* [online]. [cit. 2015-03-28]. Dostupné WWW: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18586>.

- Stále zůstávají nevyřešené křivdy minulosti – vyhlazování v koncentračních táborech, rozbití domovů v době socialismu, neuznávání jejich přínosu v oblasti stavebnictví, v kultuře.

Jevy ztěžující soužití:

- Svoboda slova přinesla neodpovědné hlásání rasistických názorů některými občany. Právo na ochranu před rasismem je součástí právního řádu, ale jeho vymáhání není pro Romy zjevné.
- Tržní hospodářství – vytlačilo z trhu práce velké skupiny nízce kvalifikovaných Romů. Dlouhodobá nezaměstnanost živitelů rodin a jejich závislost na dávkách sociální pomoci utvrzuje u Čechů předsudky o lenosti a parazitním způsobu života.
- Koncentrace chudého obyvatelstva a i Romů do okrajových čtvrtí měst, do horších materiálních podmínek.⁹⁰

4.1 Postoj české společnosti vůči Romům

Dle zprávy o stavu romské menšiny v České republice za rok 2013, kterou vydal Úřad vlády ČR (sekce pro lidská práva), v roce 2013 proběhla na téma soužití s Romy dvě šetření, která byla realizována agenturou STEM, respektive Centrem pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd. Oba výzkumy prokázaly přetrvávající negativní vztah obyvatel ČR k Romům. Z výzkumu agentury STEM vyplynulo, že nepříznivé postoje vůči Romům zaujímají přibližně dvě třetiny lidí (69 %). Z toho mírně odmítavý vztah k Romům deklaruje 30 % obyvatel, 25 % se vyjádřilo jednoznačně odmítavě a 14 % lidí dokonce pocituje k Romům odpor. Pouze 4 % respondentů mají vůči Romům dobrý nebo velmi dobrý vztah, 18 % deklaruje vztah jako vůči ostatním a 9% respondentů nemá vůči Romům vztah vůbec žádný.

Mezi skupinami populace podle sociodemografických statistik nejsou patrné velké rozdíly ve vnímání Romů. Názor na Romy se příliš neliší dle stupně dosaženého vzdělání. U lidí se základním vzděláním uvádí negativní vztah k Romům 76 % respondentů, mezi vyučenými 70%, mezi středoškolsky vzdělanými s maturitou 67 %

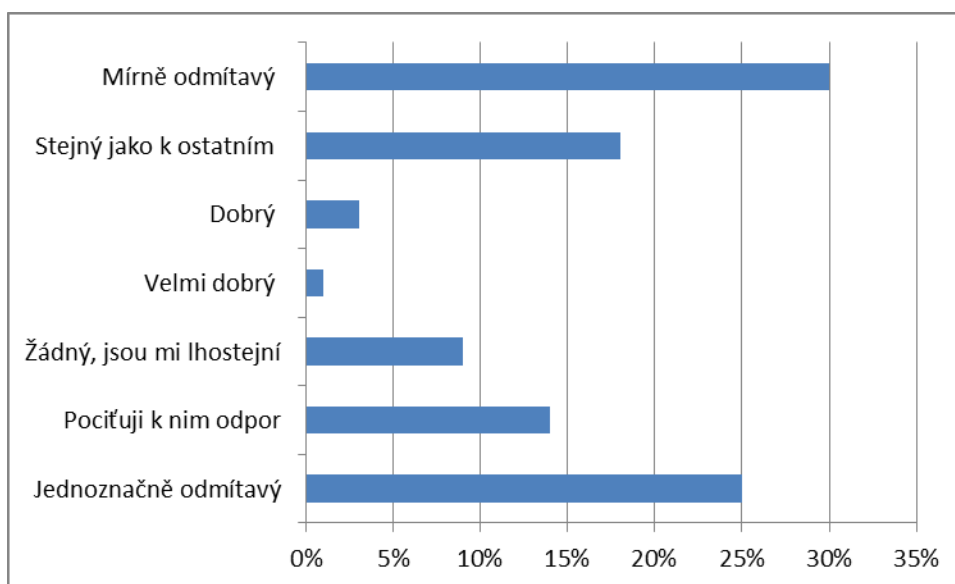
---

⁹⁰ MARÁDOVÁ, Eva. *Multikulturní porozumění*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 20.

a mezi vysokoškolsky vzdělanými je to stejně jako u vyučených, tedy 70 %. Od roku 1994, zmiňuje výzkum, se přitom pohybuje poměrně stabilně okolo 70 %. Toto zjištění potvrzuje, že negativní postoje vůči Romům jsou zakořeněné ve všech vrstvách české společnosti.⁹¹

Graf č. 1 *Postoje veřejnosti vůči Romům*

Pramen: STEM, Trendy 4/2013, 1009 respondentů starších 18 let

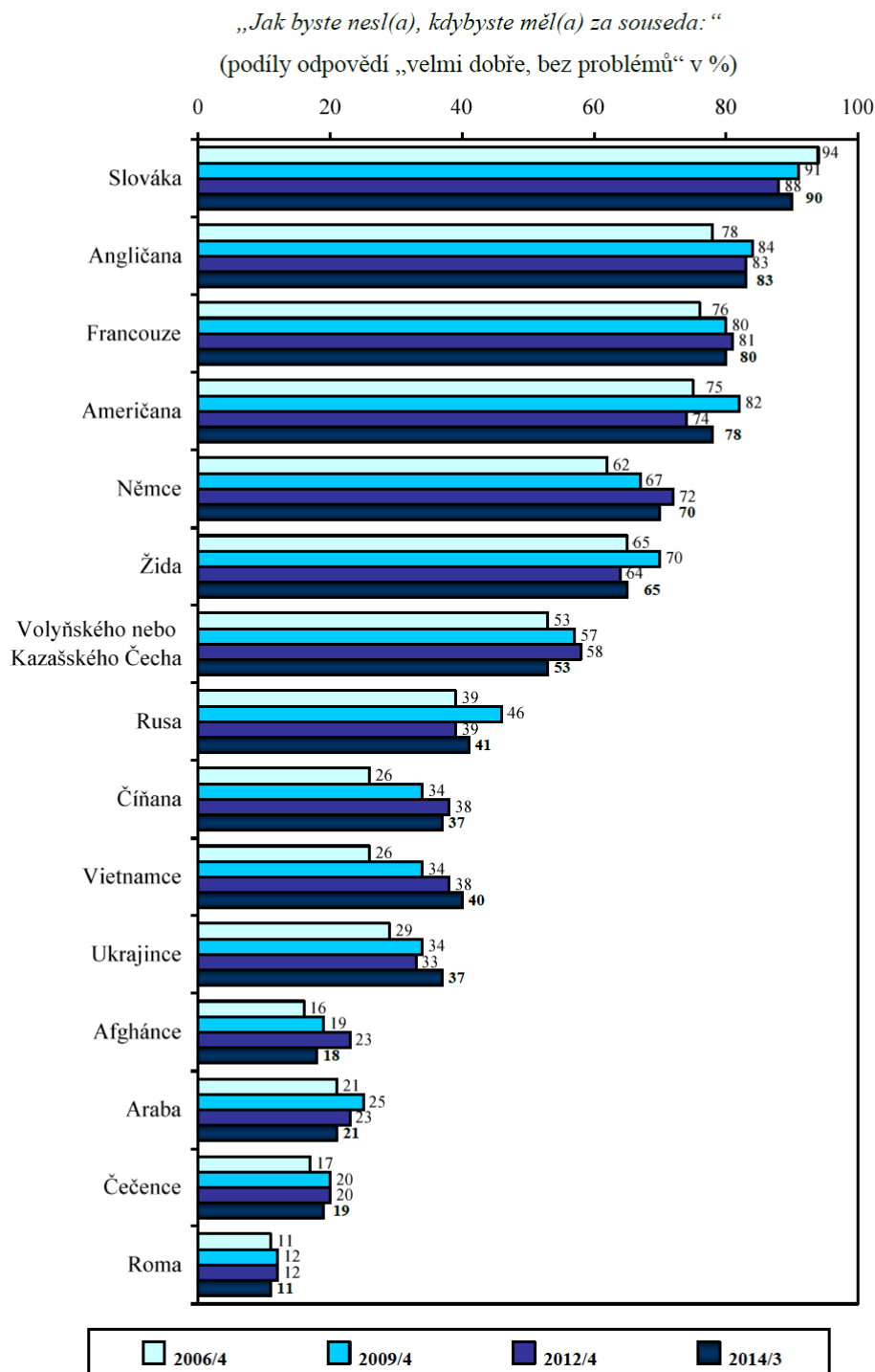
4.2 Vztah občanů ČR k různým národům a etnikům

Dle výsledků výzkumu STEM, provedeného na reprezentativním souboru obyvatel České republiky starších 18 let, který se uskutečnil v březnu roku 2014 (respondenti byli vybíráni metodou kvótního výběru – 1070 respondentů), vyplývá tradičně špatný vztah české veřejnosti k Romům. Konkrétně pouze 11 % českých občanů by přijalo

⁹¹ Úřad vlády ČR, *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2013* [online]. [cit. 2015-03-28]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2013.pdf>.

bez problémů, kdybych v jejich sousedství žili Romové, a více než třetina lidí (36 %) považuje takové soužití za zcela nepřijatelné.

Graf č. 2 Vztah Čechů ke sledovaným národům a etnikům od roku 1994

Pramen: STEM, Trendy 4/2006, 4/2009, 4/2012, 3/2014

5 Empirická část

V empirické části se budeme zabývat reálnou skutečností pěstounských rodičů při výchově přijatých dětí romského nebo poloromského etnika. Žitá zkušenost sama o sobě je pro výzkumnou metodu klíčovým termínem. Z důvodu malé zkušenosti autorky práce s kvalitativním výzkumem, jevil se jako vhodná volba přístup interpretativní fenomenologické analýzy (IPA).

Domnívám se, že forma tohoto výzkumu může být přínosná pro jiné pěstounské rodiny nebo pro rodiny rozhodující se o náhradním rodičovství a může dát i podnět k odpovídajícímu kvantitativnímu výzkumu.

5.1 Výzkum a formulace výzkumných otázek

Cílem výzkumu je zjistit, co nejvíce detailů o náhradní rodinné péči romských dětí.

Výzkumná otázka dle metody postupu je primárně zaměřena fenomenologicky – na porozumění individuální zkušenosti pěstounských rodičů a jejímu významu. Cílem otázky je *explorovat*, nikoliv *objasňovat*, proto se spíše zaměřuje na samotný proces než na výsledek a spíše na význam než na konkrétní příčiny a důsledky událostí.⁹²

K dosažení stanoveného cíle jsem si stanovila následující výzkumnou otázku:

1. Jaké okolnosti ovlivňují romské děti v pěstounských rodinách z majoritní společnosti v procesu jejich přijímání do rodiny a začleňování do společnosti?

5.2 Volba vzorku

IPA obvykle pracuje s nižším počtem respondentů. Vzhledem k povaze výzkumu (detailní analýza zkušenosti) je smysluplné zaměřit se na menší počet participantů dobře reprezentující zkoumaný fenomén.⁹³

---

⁹² ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 12.

⁹³ Tamtéž, s. 13

Volba respondentů byla záměrná a výběr pěstounských rodin je definován tím, že mají pozitivní zkušenost s náhradní výchovou dítěte romského nebo poloromského etnika. O svou zkušenost se veřejně podílejí a sdílejí ji nejen mezi pěstouny, ale také mezi většinovou společností. Jsou z celé republiky a je zajímavé, že pět pěstounek ze sedmi oslovených jsou přímo zaměstnány (na celý nebo jen na částečný úvazek) jako klíčové osoby pro další pěstounské nebo adoptivní rodiny. Jsou zaměstnány jako sociální pracovníce v neziskových organizacích, jejichž hlavním úkolem je poradit, pomoci při případných potížích stávajícím pěstounským rodinám. V šesti ze sedmi oslovených rodin je alespoň jedno postižené dítě (vývojové poruchy, lehká až středně těžká mentální retardace, autismus, sluchové postižení apod.). Ve většině případů se dané postižení odhalilo až po přijetí do rodiny. Počet a složení dětí v rodině jsou různá, každá ta rodina je něčím jiná a v něčem podobná ostatním. Hlavním kritériem pro výběr rodiny bylo vychovávat v náhradní rodinné péči dítě romské či poloromské bez bližší specifikace.

V závěru se pokusím srovnat výpovědi dotazovaných osob s tvrzeními, která jsem uvedla v teoretické části. Jména zkoumaných osob včetně dětí v rozhovorech jsou záměrně změněny v zájmu ochrany osobních dat.

5.3 Popis použitých metod

Jako metodu pro tento výzkum jsem použila prvky „interpretativní fenomenologické analýzy“ (IPA). IPA je považována za přístup, který poskytuje více prostoru pro kreativitu a svobodu výzkumného procesu než jiné kvalitativní přístupy.⁹⁴

V rámci výzkumu bylo mojí povinností v perspektivě IPA prozkoumávat zkušenost konkrétní pěstounky z její perspektivy a zároveň jsem si uvědomovala, že v tomto porozumění hraje ústřední roli také má zkušenost a můj pohled na svět, stejně tak jako interakce mezi mnou a respondentem.

Analytický postup výzkumu začal tzv. nultou fází - reflexí mé zkušenosti s tématem výzkumu. Součástí bylo ujasnit si motivaci pro práci s daným tématem, ale

---

⁹⁴ ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 14.

i vlastní prekonceptci související s danou problematikou. Tato reflexe byla nástrojem uvědomění si interpretativní roli ve výzkumném procesu a zajišťovala si přitom validitu mé analýzy. Reflexe byla prováděna několikrát v průběhu výzkumu, ať už formou čtení a opakovaného čtení, zapisováním poznámek a komentářů, rozvíjení vznikajících témat či hledáním souvislostí napříč tématy, analýzou dalšího tématu.

Další fází bylo stanovení výzkumné otázky, která měla explorovat, nikoliv objasňovat, proto by se měla spíše zaměřit na význam, než na konkrétní příčiny a důsledky událostí.

Při sběru dat jsem se rozhodla pro metodu polostrukturovaného rozhovoru, protože nejlépe umožňuje navázání kontaktu s druhým a vcítění se do role dotazovaného. Umožňuje respondentovi vnést do dané problematiky vlastní nápady, podněty či připomínky. Pro polostrukturovaný rozhovor jsem stanovila následující otázky:

1. Jak Vaše děti po přijetí přijímala širší rodina, škola, sousedi a širší okolí?
2. Jaký mají vztah Vaše děti k romské kultuře a ke své původní rodině?
3. Jak reagují Vaše děti na děti (vrstevníky) z romského prostředí, a obráceně – jak romské děti reagují na ty Vaše?
4. Co si myslíte o výchově romských dětí v „bílé“ rodině?
5. Co si myslíte o chování romských dětí v pěstounské péči v „bílé“ rodině?
6. Co si myslíte o začleňování Vašich romských dětí do rodin majoritní společnosti s většinovou kulturou?
7. V čem vidíte tajemství úspěchu výchovy romských dětí ve Vaší rodině?

5.4 Sběr dat

Rozhovory proběhly v prosinci 2014 až v lednu 2015. Nejprve jsem požádala o spolupráci dvě pěstounské rodiny a pak následně dostávala kontakty na další rodiny. Protože jde o pěstounky z celé republiky (Praha, Jižní Morava, Jižní Čechy, Severní Morava), rozhovory byly prováděny přes internet, prostřednictvím programu SKYPE (včetně kamery) nebo přes mobilní telefon, který oběma stranám umožnil zůstat v domácím prostředí. Jednotliví účastníci byli osloveni osobně nebo prostřednictvím telefonu. Po vzájemném představení a vyjádření souhlasu k výzkumu byl stručně popsán záměr práce. Následovalo vyžádání souhlasu s nahráváním rozhovoru, tj. ve všech případech jsem před začátkem rozhovoru dostala souhlas s nahráváním.

V průběhu února jsem pořídila doslovný přepis záznamů rozhovorů a ten je k dispozici v přílohách této práce (viz příloha I-VII).

5.5 Subjektivní postřehy

Vzhledem k výzkumné metodě považuji za důležité popsat mé subjektivní pocity z jednotlivých rozhovorů včetně přípravné fáze. Všechny rozhovory začínaly nejdříve po 21,00 hodině večerní a to z důvodu, že pěstounky musely nejprve zajistit svou domácnost, dohlédnout na uložení dětí nebo zorganizovat jejich včasný odchod do postele. V těch rodinách, kde mají ještě malé děti, rozhovor v počátcích byl několikrát přerušen různými dotazy nebo domáháním se pozornosti od těch nejmenších. Nikdo z dotazovaných nedostal z mé strany žádnou odměnu, bonboniéru, kávu či něco podobného, už jsem uvedla, že forma rozhovoru umožňovala zůstat v domácím prostředí. Odměnou pro všechny zúčastněné strany bylo sdílení svého příběhu, což zní trochu nevěrohodně, ale zkušené pěstounky často hovoří o tom, že sdílení svého příběhu s ostatními jim pomáhá dívat se zpět a uvědomovat si cestu, kterou s celou rodinou ušly. Celý rozhovor jsem nevnímala jako zásah do něčího soukromí, spíše jsem pociťovala k vyprávějícimu vděk a úctu, že se nebojí mluvit kromě úspěchů a pokroků i o problémech, překážkách a nezdarech, které ho při doprovázení svých svěřených dětí potkaly. Rozhovory provázely adekvátní emoce. V každém případě nelze říct, že bych pociťovala bezmoc nebo bezvýchodnost, spíše naopak, z rozhovorů jsem pochopila, že na různé životní situace lze pohlížet různými způsoby a jen na pěstounech záleží, jak je vyhodnotí a si co z nich odnesou za zkušenost a do jaké míry se nechají manipulovat okolím.

5.6 Charakteristika respondentů

Charakteristiky pěstounských rodin byly vytvořeny na základě informací poskytnuté samotnými respondenty. Prvním „úkolem“ při rozhovoru bylo představit svou rodinu včetně dětí. Jména dětí jsou záměrně zaměněna.

Rodina č. 1

V rodině je osm dětí. Tři děti jsou adoptované a pět dětí je v pěstounské péči. Při přijímání dětí bylo rodině sděleno, že jde o děti poloromské. Romanovi je 23 let a přišel do rodiny jako 2,5 letý. Dominikovi je 22 roků a byli mu čtyři. Kryštofovi bylo 16 let a měl 1,5 roku. Alence je 14 (přišla v 2,5 letech), Pamela má 13 let (přišla v roce a půl). Vendulka měla při příchodu do rodiny 3 roky a je jí 6 let. Dan měl dva roky při příchodu do rodiny a nyní mu je 5 let. Z rozhovoru dále vyplynulo, že jeden z chlapců byl výchovně náročný a později se projevilo i zdravotní postižení. Jedné z dívek byla později diagnostikována závažná vývojová porucha – středně těžký autismus.

Rodina č. 2

Jde o větší pěstounskou rodinu. Rodinou prošlo celkem deset dětí. Dvě jsou biologické a osm dětí je přijatých. Nejstaršímu je 20 let (přišel v 6 letech), jde o majoritní etnikum a o mentálně postiženého chlapce. Následuje 18-ti letá slečna romského etnika (do rodiny byla umístěna ve 12 letech), v pásmu lehké mentální retardace. Šestnáctiletí jsou v rodině tři – biologický syn, romská dívka (příchod do rodiny ve 2,5 letech) a romský chlapec (příchod do rodiny v 10 letech). Dále následuje čtrnáctiletý romský klučina (rozšířil rodinu ve 2,5 letech) v pásmu lehké mentální retardace a další diagnózy přidružené k tomu a třináctiletá romská holčička (v šesti letech se stala součástí této rodiny). Další členové rodiny jsou desetiletá romská dívka (zázemí v této rodině našla ve 2,5 letech), desetiletá biologická dcera a jako poslední romský chlapec 8 let starý (přišel do rodiny v osmi měsících).

Rodina č. 3

Tato rodina není úplná, tj. pěstounka s „dětmi“ bez partnera. V rodině jsou dohromady čtyři děti, první dvě děvčata přišla ve věku 11 a 18 let, jsou to biologické sestry a jsou majoritního etnika. Jedna z dívek má lehkou mentální retardaci. O čtyři roky později přišlo další dítě, děvče a bylo jí 5 let. Jde o dívku majoritního etnika a později u ní byl diagnostikován Aspergerův syndrom (porucha autistického spektra). A poslední dítě, které přišlo do rodiny opět o čtyři roky později a to v jedenácti letech, bylo romské a opět se jednalo o dívku. Romské nebo poloromské, otec není uveden.

Rodina č. 4

V rodině jsou umístěny 3 děti do pěstounské péče a jedno biologické dítě - tříletá Věruška. Z pěstounských dětí je nejstarší Láďa – 14 let a bylo mu právě 11 let, když byl umístěn do rodiny. Druhá je dívka Andrea – 12 let a přišla do rodiny v 9 letech. A jako poslední jmenovaný je chlapec Marek, 10 let starý, a rodinné zázemí u této pěstounské rodiny našel v 7 letech. U této rodiny je zarážející, jak pozdě se děti dostaly do této formy náhradní rodinné péče, i když tato pěstounská rodina o ně usilovala už mnohem dříve a nebylo jim umístění do rodiny umožněno. Zvláštností u této rodiny je také, že v místě bydliště, ve stejném městě, žije i biologická rodina včetně tet, strýců, sestřenic a bratranců. Pěstounské děti jsou biologičtí sourozenci, mají stejného otce i matku, a dle dostupných informací jsou poloromské. V této rodině nejsou žádné děti s handicapem. Nejstarší chlapec byl přebírán do rodiny s lehkou mentální retardací. Situace se však vzhledem k podnětnému prostředí upravila a chlapec velmi dobře prospívá.

Rodina č. 5

Pěstounka si přivedla do rodiny z prvního manželství 3 děti, s novým manželem (pěstounem) mají další dvě biologické děti a k tomu si postupně přijali pět dětí z dětského domova. Rodina se rozhodla hovořit pouze o dětech romského původu a ty do rodiny přišly před 13 lety a bylo jim 4,5 a 5,5 let (Ivoš a Dana). Ivoš je mladší a Dana starší. Při převzetí byli pěstouni informováni, že jde o děti poloromské a nevzdělatelné. Po osmi letech v nové náhradní rodině se děti sešly s biologickými rodiči a zjistily, že nejsou poloromské, ale romské, což do určité míry braly jako podvod ze strany pěstounských rodičů, ačkoliv ti na tom neměli žádný podíl. Tuto informaci dal pěstounům krajský úřad, a protože děti nevypadaly jako romské, rysy měly trochu jiné, tak této informaci pěstouni věřili. Tato rodina má i negativní zkušenost s dítětem v náhradní rodinné péči, kdy dítě se ve dvanácti letech rozhodlo rodinu opustit a odejít raději do dětského domova. Pěstounská rodina tuto zkušenost nevyhodnotila jako negaci a o několik let později znovu přijala do své rodiny romského chlapce.

Rodina č. 6

Rodinou prošlo celkem 12 dětí. Pět biologických a sedm pěstounských. Protože některé děti již dospěly, v současné době žije v rodině devatenáctiletá biologická dcera a pět přijatých dětí. Tři náctileté slečny a dva kluci ve věku devět a deset let. Dvě z děvčat z výše uvedených mají sluchovou vadu. Žádné další informace rodina o sobě nesdělila.

Rodina č. 7

Jde o nejmenší pěstounskou rodinu z rodin, které se výzkumu zúčastnily. Mají 11 letého biologického syna a dva romské chlapce v pěstounské péči od 2 let. Dnes jim je 9 let. U jednoho chlapce byla postupem času diagnostikována porucha autistického spektra. Zvláštností u této rodiny je, že žije v oblasti, kde se vyskytuje velký podíl romských spoluobčanů na celkový počet obyvatel. Je možné napsat, že žijí blízko ghetta a že navštěvují školu s velkým počtem romských dětí.

5.7 Výzkumníkovy prekoncepce a zdroje validity

Výzkumníkovy prekoncepce nejsou v IPA vnímány jako něco, co by mělo být eliminováno či usměrněno, jsou naopak nezbytné k tomu, aby byl vůbec schopen zformulovat, jaký význam pro participanta jeho zkušenost má.

Získané rozhovory jsou doslova přepsané a uvedené v příloze této práce. V interpretaci získaných dat používám doslovné citace z provedených rozhovorů. Interpretaci získaných dat jsem prováděla společně s vedoucí práce a své výstupy jsme navzájem konzultovaly.

6 Analýza přepisů rozhovorů

V tomto kroku jsem se posunula k propojení jednotlivých fází analýzy. Kladla jsem si otázku, jaká je mezi mými respondenty souvislost? V kontextu ostatních případů jsem zjistila, co jsem před tím neviděla a některá témata bylo nutné revidovat či přejmenovat. Uvědomila jsem si význam některých témat a tím jsem analýzu posunula na teoretičtější úroveň. Výsledky této fáze analýzy jsem zpracovala do tabulkového znázornění dle otázek polostrukturovaného rozhovoru.

6.1 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií pro první otázku

V této otázce všechny pěstounské rodiny odpovídaly nejdéle. Tato otázka má tedy nejrozsáhlejší odpovědi a z nich je také vytvořeno nejvíce kategorií a podkategorií. Snad právě proto, že se jednalo o první otázku a pěstouni se z ní nejvíce vypovídali. Je zajímavé, že otázka je formulována na pěstounské děti a očekávaná odpověď by měla být: „Naše děti byly .....“ Reakce pěstounů ve většině případů je však v první osobě.

Jak Vaše děti po přijetí přijímala širší rodina, škola, sousedi a širší okolí?

Kategorie	Podkategorie	Konkrétní vyjádření
Postoje pěstounských rodičů na začátku péče	Pocit ohrožení - neohrožení	<p>Tam je velký rozdíl, jestli to byly první dvě děti nebo dvě poslední. Okolí si zvyklo... Ta rodina se necítila tak ohrožená (rod. č. 1).</p> <p>Když člověk ví, že to takhle chodí, že to tak prostě je, že to dítě je za rok jinde a za další tři roky úplně někde jinde. A pak některé situace už tak nehrotí a taky na to nemá energii, aby to hrotil a tu si nechává na ty vážné věci a ne na hlouposti (rod. č. 6).</p> <p>My jsme v té době, když jsme přijali ty romské děti, měli doma děti už hodně, protože v té době</p>

		<p>byly moje děti ještě malé, takže s námi žili moje tři děti, pak další dvě děti v pěstounské péči, kluci majoritního etnika, takže v té době jsme měli 5,6,7 s Blankou 8 dětí. Takže vcelku velká rodina. Takže ono to nebylo ani o přístupu, že ty děti byly romské, ale spíš k tomu, že jich bylo hodně. Takže jakmile se stal nějaký průšvih ve vesnici, tak automaticky za to vždy mohly naše děti. My jsme se tomuto přístupu nějak nebránili, věděli jsme, že nemáme úplně klidné děti. Takže v té době jsme měli nějaké pojištění domácnosti a na škody způsobené dětma a moc jsme se stěmi sousedy nehádali, když něco děti provedly, tak jsme to pak zaplatili. Oni to pak zjistili a bylo to pro ně příjemné chodit za námi, než za někým jiným. Vždycky to bylo prostě v rámci nějaké té partičky a prostě s námi se dalo vcelku domluvit, v té době jsme toho platili poměrně dost, ale nemyslím si, že by to bylo.... V podstatě na to, že jsou romský, sousedi přišli až později (rod. č. 6).</p>
	Barva pleti předcházejících dětí	<p>Třetí byl světlý, takže tam to lidi neřešili... Ty další děčka, na nich to není vidět, ty procházejí životem úplně skvěle (rod. č. 1.)</p>
	Předcházející úspěch s pěstounstvím	<p>Taky tam byla skutečnost, že jsme s těma prvními kluky měli i určité výchovné úspěchy (rod. č. 1)</p>
	Otevřený postoj pěstounů	<p>Protože jsme oba, jak já, tak manžel takoví otevření, nemáme potřebu se schovávat, protože máme romské děti, všude je strkáme i sebe, aby ty lidi viděli, že jsou normální, aby se jich lidi nemuseli bát, protože samozřejmě ty předsudky na začátku tam vždycky jsou. V tomhle tom mají naše děti výhodu, že jsou přijímaný všude,</p>

		<p>a nikdo je z našeho okolí neřeší. (rod. č. 2).</p> <p>Tak rodina z mé strany to bylo úplně intuitivní, tam nebyl problém, největší radost měl můj bratr, protože tím, že sám prožil dětský domov tak prostě ..... a nikdo neřešil jiné etnikum. Rodina mého manžela tam už to bylo trochu horší, nicméně taky to přijali. My jsme to neoznamovali, my jsme na vánoce rozesílali blahopřání, kde jsme byli všichni vyfocení a podepsaní. Ty chytřejší se dovtípili, ty méně bystří měli smůlu (rod. č. 4).</p> <p>Širší okolí relativně dobře, díky tomu, že mám relativně dobrý kamarády z řad pěstounů, vzhledem k tomu, že někteří z nich mají také romská děcka, tak tam žádné problémy nebyly (rod. č. 3).</p>
<p>Postoje okolí a pěstounské rodiny</p>	<p>Předsudky</p>	<p>Sousedí z toho byli také celí na větvi, věštili nám špatnou budoucnost rod. č. 1).</p> <p>Širší rodina, tam to bylo těžké, z manželovo tak z mé strany, jsou prostě rasisti, takže tam bylo odmítnutí. Ze strany manželovo rodičů to mamka na nějakou dobu vzala, ale postupem času se to úplně sesypalo. A ten vztah celkově skončil špatně, takže se s ní nestýkáme. Moji rodičové, lze říct, že se s tím smířili, nesouhlasí s tím, jejich vztah k Romům se nějak nezměnil, mají pocit, že to je zbytečná práce, to co děláme, prostě jsou to stejně cikáni, a zázrakem z nich neuděláme bílý, prostě takový skepse z jejich strany (rod. č. 2).</p> <p>Mrzelo mne, když kluci nedávno</p>

		<p>něco provedli a poměrně pro mne blízký člověk, chlapců sestřenice (18 let), se vyjádřila ve smyslu, že to budou ty geny (rod. č. 7).</p> <p>Ještě mám takovou jednu historku, kdy jsme se sešli jako širší rodina, a nějaká teta loupala ořechy. A ona tedy podala oloupaný ořech jednomu dítěti a naše Terežka říkala: „Teto, dáš mi taky ořech?“ Tak ona jí tenkrát odpověděla: „ To se pozná romský dítě, jakmile vejde do dveří, tak žebře.“ To prostě..... no .... (rod. č. 6).</p> <p>Naše rodina je nepřijímala moc dobře, tedy širší rodina, moji rodiče s tím nikdy nesouhlasili. My vlastně žijeme, dřív jsme tedy žili v jedné vesnici a teď žijeme ve společném domě a mamka nemá s dětmi vůbec žádný problém, ale v podstatě širší rodina, její sestra, má právě problém s těma romskými dětma, protože je pedagožka a je přesvědčená, že tyhle děti jsou nevzdělatelný. Já nejsem přesvědčena, že jsou nevzdělavatelný, ale v podstatě to těm lidem nezalívám. Je to nějaký jejich postoj, ve školce nebo ve škole jsme s tím žádný větší problém neměli (rod. č. 5).</p> <p>Širší rodina vlastně nepřijala žádné dítě, takže u Sary to bylo podobné, tam se nedělali rozdíly. Sousedí nás taky moc dobře nepřijímají, jako odlišnou rodinu a u Sary, která prostě, myslím, že to tak nesouviselo s etnikem, ale Sára měla řadu problémů vyplývajících z traumatu, afektivní stavy atd., tak ti sousedí nedokázali pochopit, proč vlastně tohle. Tam si nejsme jistá, že prostě jim vadilo, to že je Romka, nebo jim prostě vadily tyhle projevy (rod. č. 3).</p>
	Rozdílné přístupy k „vlastním“ a	Mojí rodiče nám strašně moc fandili a na kluky se těšili. Dnes už tak

	„nevlastním“ dětem v širší rodině	nadšení nejsou, ale ve své podstatě problém s chlapci nemají. Je nutné však říct, že si prostě nedokázali vytvořit podobné citové pouto jako se starším biologickým synem (rod. č. 7)
	Pozitivní odezvy	Co se týká okolí, tam to je různý, máme tedy většinou pozitivní odezvy, máme hodně známých a kamarádů, kteří nás drží, a myslím si, že i to okolí nás bere (rod. č. 2). Sousedí nám nikdy nic nevyčítají a nekomentují žádné situace. Asi vidí, že to není úplně tak jednoduché. Na chlapcích vidí i pozitiva, třeba jako je srdečnost a pracovitost (rod. č. 7).
	Vnímání romských dětí jako příslušníků bílé rodiny	Tam bylo strašně důležité, že město, kam chodili do školy (děcka) a na kroužky, tam ti kantoři věděli, kam ti děcka patří, takže oni na ně nekoukali jako na nějaké romské děti, ale věděli, že patří k nám, to jim hodně pomáhalo. Ta jejich identita tam hodně jako fungovala. A to samé v té farnosti, oni věděli, že patříme k sobě. A hlavně děti měly zázemí mezi našimi přáteli a známými, kteří jsou tedy různorodí, různého etnika, různé národnosti, takže se to prostě neřeší. Kroužky, Alena chtěla flétnu, kluci chtěli hrát fotbal. Jak vždycky proti Krumlovu věčně věků hráli, tak děcka znali. Navíc v Krumlově ve fotbalovém klubu jsou také romské děti, takže tohle se neřešilo a tím, že kluci byli takoví chlapáci, vzbuzovali autoritu a Alenka jako jedna z mála holek, která hraje fotbal, tak jako oni na tom fotbale byli in. Největší problém byla škola. (rod. č. 4).
Reakce pěstounské	Ignorování	Že jsem úplně tyhle věci přestala

rodiny vůči předsudkům na okolí		poslouchat, protože mi nedělaly dobře, hodně mě to ovlivňovalo i ve vztahu k dětem... Takže se sousedy a s lidmi na vesnici jsem to přestala řešit, ne že bych to potlačila, to ne, ale nechtěla jsem se s tím nechat ovlivňovat (rod. č. 1).
	Pocity napětí a strachu	<p>Vzbuzovalo to velké napětí, když něco provedli, tak co bude... bylo ve mně velké napětí, že na ty děti bylo pohlíženo jinak než na děti z běžné populace (rod. č. 1).</p> <p>To už dřív jsem měla takovou zkušenost, to Táňa měla si 3 roky a moje snacha, která je fakt mimořádně vzdělaná, má dvě vysoké školy, mluví několika jazyky, teď studuje doktorát a tak, tak ona pochází z Řecka, je taky taková snědá, a jenomže ona to vůbec nějak neprožívá, jak žije mezi těmi intelektuály, učí na vysoké škole nějakou tu hebrejštinu, tak jela tahle moje snaha tenkrát s tou malou Táňou a nastoupily do nějakého narvaného autobusu a nějaká paní tam vyvolala scénu, jakože si na ní Táňa přitiskla. A ještě na ně řvala, že jako nechce od nich něco chytit. Ale snacha mi to vyprávěla jako vtipnou historku, ale já jsem měla opravdu vztek, seděla jsem na posteli a měla jsem Táňu na klíně a brečela jsem. Brečela jsem proto, že tu Táňu nedokážu ochránit před těmahle zlými lidmi. Měla jsem takový zoufalý pocit, že tolik lidí na ně může být zlí, že je vůbec nemusí znát, ale jenom proto, že nějak vypadají, tak jim to prostě může dát sežrat. To pro mě bylo opravdu těžké. Ale pak ten život to nepotvrdil..... (rod. č. 6).</p>
	Volba přátelského prostředí	Že jsem přestala na určitá místa vůbec chodit a začala si vybírat pouze místa, kde nám bylo spolu

		dobře.... Takže se to právě naší široké rodině podařilo, že děti, které jsme postupně přijímali, byly podobně věkově stejný jako moji synovci, neteře a děti našich přátel nebo i ve farnosti. Takže tam se nám to podařilo dobře nastavit.(rod. č. 1)
	Izolace	Širší rodina se před námi také nějak zvlášť nevyjadřuje, vzhledem akčnosti dětí si vybíráme, kam pojedeme na návštěvu a kam ne. Do určité míry lze mluvit o izolaci (rod. č. 7). No a sousedi, vzhledem k tomu, že jsme tak daleko, máme kolem sebe velikou zahradu, takže nějak extrémně se nestýkáme se sousedy (rod. č. 4).
Reakce učitelů (škola)	Problematický vztah	Oni kluci kápili na takovou učitelku ze staré školy, která vůbec neměla ráda temperamentní děti. Pak jsem se to dozvěděla od jiných rodičů, kteří měli trochu živější děti. (rod. č. 1) Co se týká škol, my jsme se stěhovali v létě. Oni byli vcelku zmapovaný, takže naše děti nevěděly, co je to rasismus. Když jsme se přestěhovali, tak tam nějaký problémy u některých byly v nových školách, doufám, že se nám to podařilo za pomoci učitelů v krátké době odstranit. Myslím si, že tam žádný problém není. (rod. č. 2). Se školou bojujeme už od začátku. Tedy u jednoho z chlapců první rok jsme měli vcelku pohodu. Měl velmi vnímavou učitelku, která dokázala vyzdvihnout jeho klady a tím zastínit jeho zápory, výborně ho motivovala a bylo to prostě vše super (rod. č. 7). A jako úplně jedna ilustrativní historka, tak syn donesl nějakou

		<p>ředitelskou důtku, protože pořád zapomínal. A měl to přišlo tak nespravedlivé, to bylo dítě, které na tom bylo opravdu tak špatně a chováním se tak strašně zlepšilo, ale protože zapomínalo, tak má stejnou ředitelskou důtku, jako když ještě žilo s mámou a zlobilo, chodilo za školu a ve škole kouřilo (rod. č. 6).</p> <p>Škola řekla bych, po nějakých počátečních peripetiích docela dobře, samozřejmě na začátku z toho měli strach, vím z informací získaných bokem, tak se ke Sáře pořádala porada, kde se rozhodovali, jestli Sáře přijmou či nikoliv, takže obavy tam byly, ale díky tomu, že Sára je sociálně velmi zdatná, a díky tomu, že se školou máme poměrně úzký kontakt, já se tam poměrně často vyskytuji, takže ji ve finále přijali docela dobře. Dokonce když se řešily se nějaké rasové poznámky od spolužáků, tak učitelé měli snahu to řešit a pak se i často stavěli na stranu Sary v těchto záležitostech (rod. č. 3).</p>
	Rasismus	<p>Ale musím říct, že tahle paní učitelka byla rasista. Protože měla tam problémového chlapce ve třídě, ale on byl prostě modrooký blondák a tomu v té třídě prošlo opravdu všechno, ostatní rodiče si na něho rodiče stěžovali, ale našemu Romanovi to neprošlo vůbec nic (rod. č. 1).</p> <p>My jsme měli fakt štěstí, že ty holky chodily do školy, kde se to tak nebralo. Ale měla jsem taky takový příběh, že s Žandou nějaká bílá holčička ukradla bonbony paní učitelce. Pak je nabízela mým holkám, ale ty si naštěstí nic nevzaly, že jí řekly, že nechtějí jíst ty kradené bonbony. Ta maminka</p>

		<p>řvala na mne na celou školu, že ty moje cikánky navedly tu její holčičku, aby to ukradla. Já jsem byla úplně bez dechu, neschopná slova. Tak jsem si říkala, co to blábolí. A řekla jsem jí: „Paní, ale to moje holky fakt nebyly, to opravdu kradla ta vaše.“ Opravdu bych se nechala natlačit... , fakt tomu rozumím, že kdo má romský děti a je zvyklý, že to romské dítě občas není úplně úžasný, tak se nechá často natlačit do věcí, které by normálně nepřipustil (rod. č. 6).</p> <p>I když je pravda, že jsem několikrát vyprávěla historku, že měli trošku jiný přístup k těm dětem. Přijali jsme je jako nevzdělatelné děti, pak jsme prošli zápisem, šli oba do normální základní školy a tam se dostal Ivoš do vyrovnávací třídy. A tam jsme se moc neviděli v té škole, prostě nám prošel zápisem, pak nám navrhli vyrovnávací třídu, my jsme s tím prostě souhlasili a nevím asi jsme se tam nějak dobře nezapsali, v té době nastupovala i naše biologická dcera, takže jsme doprovázeli současně dva prvňáčky, takže jsme se s paní učitelkou moc neviděli a pak nosil furt nějaké poznámky, jak nic nemá, jak nic nedělá, jaký je strašný. V podstatě si myslím, že to bylo o tom, že nejsme černí. (rod. č. 5).</p> <p>Škola tak tam byl problém, vlastně hned od začátku jsme řešili problém „Černí šmejdi z děcáku“, úžasné bylo, když jedna paní učitelka řekla před Alenou, že by měla na samé jedničky, ale děti jejího etnika samé jedničky nemívají. Takže následky této větičky si neseme do teď, protože proč by se jako snažila? (rod. č. 4).</p>
	Neproblematický	A když pak učitelka zjistila, že jde o dítě v pěstounské péči, a že rodiče

	vztah	nejsou cikáni, tak najednou měla úplně jiné chování a byla významně tolerantnější a byla na něj najednou mnohem hodnější najednou. Tak jsem si tenkrát řekla, že ty cikáni to opravdu nemají jednoduché. A myslím, že to i on pocítil. Že pak ona měla k němu i jiný přístup, když zjistila, že se mu opravdu věnujeme, učíme se s ním a že na to úplně neprdíme (rod. č. 5)
	Předsudky	Ještě ona byla předpojatá tím, že kousek od nás bydlela ještě jedna pěstounská rodina, a ona ty děti učila, s těma dětma to nebylo jednoduché, protože jsou to ústavní děti a ona už byla předpojatá vůči k těm našim klukům, že s nimi budou problémy. Takže jsme si s touto paní učitelkou mákli. (rod. č. 1). Druhý chlapec měl smůlu. Nástup do školy se nám moc nezdařil, ač je poměrně chytrý a bystrý, přes své handicap a jinakost, ne z hlediska romství, to prostě on ani paní učitelka neustáli. Bohužel musím potvrdit, že chlapci se minimálně od školního věku musí konfrontovat s předsudky a do určité míry i s rasismem jak učitelského sboru, dětí, tak i prarodičů. Pokud se něco semele, často se vše připisuje na vrub našich chlapců. To, co si může dovolit jiné dítě, si naši chlapci dovolit nemohou. Často jsou problémy chlapců pojmenovány jinými názvy, než by ve skutečnosti mělo být. Nedivím se pak chlapců negativismu (rod. č. 7).
	Pochvala / Kárání	Málokdy učitel ocení pokrok, kterého dosáhli, nechápe naše radosti z maličností. Netuší, kolik jsme vynaložili úsilí, abychom se o ten malinkatý kousíček posunuli. Tím pádem ale velmi zřídka slyší

		<p>pochvalu a ocenění (rod. č. 7).</p> <p>Když narazí to dítě na dobrého učitele, tak je pak vidět, jak to všechno jde. A když narazí na nějakého šmejda, nebo stačí jen na přetíženého učitele, tak je to fakt propadák. Když chodila ještě Mirka na základní školu, tak se tam nějak moc řešilo, že Mirka nenajde na mapě nějaké město. A Já jsem prostě říkala, že u Mirky mi stačí, když se naučí číst, psát a spočítat si peníze a na to, že má 9 let. A ta učitelka říkala: „Vy nemáte moc velké nároky“ A já jsem jí odpověděla: „Ne nemám.“ (rod. č. 6).</p>
Reakce okolí na nápadné projevy dětí	Psychická deprivace	<p>Doznívají průvodní jevy psychické deprivace, víc na sebe upozornit. Tyto kluci mají problémy s autoritou, jsou bezprostřední, co by si jiný žák si nechal pro sebe, tak to prostě té učitelce řeknou. A je na učitelce jestli to zkousne, byli učitelé, kteří to vybalancovali, ale tahle učitelka na to neměla.(rod. č. 1)</p>
	Možnosti dětí	<p>Ted' řešíme, jak vybalancovat u Táni, že propadá a jak jí říct, aby si z toho nedělala hlavu a zároveň jí nesebrat motivaci, aby si pětku opravila. Chci jí uklidnit, že pokud se to nepovede, že můžeme najít jinou školu, která jí bude vyhovovat lépe. V tomhle to vybalancovat je to těžké (rod. č. 6).</p>
	Vztah mezi psychickou deprivací a romstvím	<p>Nevidím v tom to romství, ale tu deprivaci. Být vždy ve střehu a bránit se, bohužel o těch romských dětí je ta deprivace ještě zesílená, díky tomu, jak je na ně pohlíženo. Ty další děcka, na nich to není vidět, ty prochází tím životem úplně skvěle. Alenka na ní je to hodně vidět, ona je nekonfliktní typ, ona má hypoaktivní formu poruchy</p>

		pozornosti, takže ona nejde do konfliktu, spíše se stáhne. Kluci šli vždy do agrese. Ona taky měla takovou divnou učitelku, já musím říct, že jí nevadilo to romství, ale spíš ta porucha (hypoaktivní porucha). Ale nedokázala k ní přistupovat k tomu jejímu specifiku (poruše), nedokázala jí motivovat, podpořit. (rod. č. 1)
Reakce pěstounských rodičů vůči postižení dětí	Ochranitelský – neochranitelský postoj	Všechny děti, jak mám ráda to pozitivní, tak jsem je v tom nechala samotné, aby si to svoje romství obhájili, v sobě obhájili. A že se jim podařilo obklopit dobrými kamarády, kteří je podpoří. Byla to taková ochrana pro ně, před vším špatným od těch spolužáků. To se jim fakt povedlo, v tom jsme je podporovali (rod. č. 1).

Odpovědi pěstounů lze rozdělit do následujících kategorií a podkategorií:

1. Postoje pěstounských rodičů na začátku péče (podkategorie: pocit ohrožení – neohrožení, barva pleti předcházejících dětí, předcházející úspěch s pěstounstvím, otevřený postoj pěstounů)
2. Postoje okolí a širší pěstounské rodiny (podkategorie: předsudky, rozdílné přístupy k „vlastním“ a „nevlastním“ dětem v širší rodině, pozitivní odezvy, vnímání romských dětí jako příslušníků bílé rodiny)
3. Reakce pěstounské rodiny vůči předsudkům (podkategorie: ignorování, pocity napětí a strachu, volba přátelského prostředí, izolace)
4. Reakce učitelů – škola (podkategorie: problematický vztah, neproblematický vztah, rasismus, předsudky, pochvala versus kárání)
5. Reakce okolí na nápadné projevy dětí (psychická deprivace, možnosti dětí, vztah mezi psychickou deprivací a romstvím)
6. Reakce rodičů vůči postižení dětí (ochranitelský versus neochranitelský postoj)

V rámci první kategorie pěstouni referovali především o důležitosti předchozích zkušeností ve vztahu k vlastnímu vnímání skutečnosti přijetí romských dětí. Podstatné

je, že pěstouni, i když byli občas reakcí okolí zaskočeni, nenechali se odradit. Odvolávali se na předcházející úspěchy, situace pro ně nebyla úplnou neznámou. Vzhledem k naší výzkumné otázce je důležité zjištění, že pěstouni sice zjišťují specifikum „barvy pleti“ dětí od začátku, ale je to spíše součást počátečních obvyklých obtíží, jak se s nimi setkávají i v případě bílých dětí.

V rámci druhé kategorie (Postoje okolí a širší pěstounské rodiny) se poprvé zmiňují pěstouni o setkání s předsudky a rozdílnými přístupy k biologickým a pěstounským dětem. Ve dvou podkategoriích – pozitivní odezvy a vnímání romských dětí jako příslušníků bílé rodiny popisují pěstouni, že odezvy nejbližšího okolí mohou být také pozitivní. Zajímavý je postřeh, že romské dítě v pěstounské rodině může být vnímáno jako příslušník majoritní společnosti.

Třetí kategorie Reakce pěstounské rodiny vůči předsudkům: V rozhovorech jsem se setkala s častějším uváděním předsudků vůči romským dětem v pěstounské péči (čtyři pěstouni). Pěstouni uváděli také různé strategie, jak na předsudky reagovat: ignorování, izolace, vědomá volba přátelského prostředí, uváděli ale také velmi negativní pocity – shrnula jsem je do podkategorie napětí a strach. Z rozhovorů plyne, že pěstouni romských dětí jsou vystavováni tlaku negativních pocitů vyvolaných v kontaktu s majoritní společností, ale prokazují v reakci na to značnou sílu osobnosti.

Reakce učitelů na romské pěstounské děti (škola). V rámci této kategorie jsem se setkala s tím, že všichni dotazovaní pěstouni se ve škole setkali s předsudky vůči romským dětem, někdy to dokonce pěstouni nazývají rasismem, jindy jen „problematickým vztahem“. Někdy škola měnila přístup k dětem, když pochopila, že pěstouni patří k bílé majoritě. I když vnímání pěstounů může být zabarveno subjektivně, z třetí a čtvrté kategorie plyne, že pěstouni romských dětí vnímají okolí, zejména školu, jako prostředí předsudečné až rasisticky zabarvené.

V páté kategorii (reakce okolí na nápadné projevy dětí) pěstouni ukázali, že si uvědomují, že problém romských dětí v pěstounské péči je způsoben nejen jejich barvou pleti, ale také traumaty a postiženími, kterými prošly v dětství. Vzhledem k naší výzkumné otázce můžeme konstatovat, že pěstouni vidí problematiku začlenění svých dětí do společnosti nejen jako problém pomoci v jejich traumatické minulosti, ale také jako problém pomoci jim vyrovnat se s předsudky a rasismem. Romské děti v pěstounské péči si podle těchto výpovědí nesou do života v majoritní společnosti dvojnásobnou zátěž.

Šestá kategorie (reakce rodičů vůči postižení dětí) obsahuje pouze jednu výpověď, která však může být důležitým podnětem pro zkoumání naší výzkumné otázky. Pěstounka se vyrovnává s otázkou, zda vůči dětem zaujmout ochranný nebo neochranný postoj.

6.2 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií pro druhou otázku

K zamyšlení vzhledem k výzkumné otázce je to, že většina dětí z pěstounských rodin, které jsou předmětem této diplomové práce, udržuje jen minimální nebo žádný styk se svou původní rodinou. Všechny pěstounské rodiny neutajovaly před dětmi jejich etnický původ, mluvily o něm a také se zasadily o to, aby jim byla nějakým způsobem předána romská kultura do té míry, do které jim děti dovolily.

Jaký mají vztah Vaše děti k romské kultuře a ke své původní rodině?

Kategorie	Podkategorie	Konkrétní vyjádření
Postoje pěstounských rodičů	Znalost pěstounských rodičů o původní biologické rodině	Také zjistili, že biologičtí rodiče (oba) jsou cikáni, takže my jsme opravdu najednou byli ti největší lháři, protože jsme jim tvrdili, že jsou poloromský, ale zase Ivoš se tam hodně skamarádil s cikány, naučil se, co do té doby ještě neuměl, zůstal ve finále v dětském domově. Teď je mu patnáct let, je v diagnostickém ústavu v Českých Budějovicích a je závislý na drogách v této době (rod. č. 5).
	Osobní vztah pěstounů k původní rodině	Původní rodina – biologičtí rodiče dostali práci snů, alkoholici pracující v pivovaru. Takže vzhledem k tomu, že děti chodí ke mně sem do práce, pivovar je tady vedle, takže se vídají, děti teďka poslední dva roky hrají na schovávanou. Jsou v pubertě, vedou si ty svoje lásky a nechtějí, aby věděli, že ty válející se na ulici jsou jejich biologičtí rodiče. Neustále jim vysvětlují, že mají své biologické rodiče, oni jsou na mne naštvaní. Po tom co se stýkali, vlastně zjistili, že je biologičtí rodiče stahovali z peněz, děti kradly jídlo u nás doma, aby jim ho mohly nosit. Tak pochopily, že to není úplně

		ideální. Vysvětlili jsme si, já jsem se jich tenkrát zeptala, proč zůstali tenkrát v ústavu, oni řekli, že rodiče neměli peníze (rod. č. 4).
	Pěstounští rodiče podporují styk s původní rodinou	<p>Takže byli s nimi v kontaktu přes facebook a přes tyhle sociální sítě. Ale v podstatě má strašný bordel v té rodině. Ona, i když tam jezdila, tak v podstatě nepochopila, co jsou její sourozenci, a kdo je sestřenice, bratranec. Ta rodina byla taková hodně zvláštní. Ta rodina se už rozpadla. Bydlí na nějaké romské ubytovně, která vyděsila i tu Dianu, takže už tam nikdy nechtěla jet. I když vím, že tedy v kontaktu jsou. A že až jí bude těch 18 let, že jí to k té mamince potáhne. Což je asi normální (rod. č. 5).</p> <p>Sára si vzpomíná na původní rodinu, vzhledem k tomu, že u babičky na Slovensku žila vlastně do 6 let, a potom žila 2,5 roku, takže do 8,5 tedy s mámou, která bohužel byla drogově závislá, no a právě k té mámě nemá vůbec pěkný vztah, ona jí vlastně nikdy neoslovovala mami, ona jí vlastně nikdy nevychovala, a v době, kdy měla Sáru u sebe, tak to tam bylo takové hodně divoké. Takže tam bylo vlastně týrání. Takže tam to Sára vlastně nemá dobrý, na jednu stranu jí tam něco chybí, strašně by chtěla, aby jí někdo psal dopisy, aby někdo projevoval zájem, tak jak je to třeba u jiných holek u mne, ale zrovna k té mámě dobrý vztah nemá. Lepší je to k té slovenské části rodiny, tam jsme byly v nějakém kontaktu s tou babičkou, i když Sára už nechtěla, s tím, že si s babičkou už nerozumí, jak jazykově, tak normálně, moc si po tom telefonu nepovídaly, ale na babičku hezky vzpomíná, určitě jí měla ráda (rod. č. 3).</p>
	Kontakt s biologickou rodinou je na minimální úrovni	S biologickou rodinou udržujeme pouze písemný kontakt. Pro kluky to je velká neznámá (rod. č. 7)
	Snaha pěstounů zprostředkovat původní kulturu	Znají samozřejmě všechno co tam je, i ty špatné i ty dobré věci. Vysvětlovali jsme jim, co to v té kultuře znamenalo, třeba takové věci, které jsou dneska neslučitelné, třeba že

		<p>sebrat slepice je v pořádku a že správná holka musí umět krást slepice nebo že okrást gadža není zlodějina, kdežto okrást Roma jo a takové různé věci. Jezdili jsme na setkání romských pěstounů, vyloženě to bylo založené na romskou kulturu, zažili jsme romskou svatbu, jedli jsme romský jídlo, které vařili Romové, setkáváme se s Romy a vyloženě se snažíme, aby poznali Romy, kteří něčeho dosáhli (zdravotní sestra, právník apod.). Aby ty děti mohly poznat, že normálně žijí a mohou dosáhnout takového postavení (rod. č. 2).</p> <p>Děti odmalička seznamujeme s romskou kulturou. Neděláme to jen my, ale protože žijeme v lokalitě s velkým počtem romských rodin, dělá to za nás i naše okolí (rod. č. 7).</p> <p>Myslím si, že se to hodně tlouklo mnohem později s tou přicházející pubertou, protože já jsem se s nimi snažila jezdit do Romského muzea v Brně, i na různé akce, které pořádá organizace Naše romské dítě (NRP), tak jsme se snažila, aby o té romské kultuře něco věděli, ale myslím si, že je to vůbec nezajímalo, že se jich to nějak nedotklo (rod. č. 5).</p> <p>A vychovávat k romství, já jsem četla od Martiny Vaníčkové ty její publikace, které vydal Rozum a cit a opravdu jsem se snažila vyhledávat vhodnou romskou rodinu, ale oni ty romské rodiny. Já jsme tedy pracovala na charitě jako sociální pracovník a romských slušných rodin v našem okolí tedy opravdu moc není (rod. č. 5).</p>
	Postoje pěstounů k médiím	<p>Připadám mi, že je mnohem důležitější, než je vychovávat k romské kultuře, naučit je, aby těm lidem ukázali, že Romové nejsou jen prasata, která kradou z toho sociálního systému (rod. č. 5).</p>
Postoje pěstounských dětí	Potřeba dětí rozumět své původní kultuře	<p>Romskou kulturu přijali dobře, jsou z ní nadšení, některé věci jsou jim ukradené, záleží to dítě od dítěte, některé to bere jako nabídku z mnoha kultur. Jinak v ní nejsou zainteresování (rod. č. 2).</p> <p>K romské kultuře si myslím, že vůbec žádný</p>

		<p>(rod. č. 5).</p> <p>Sára má vztah k romské kultuře velmi špatný, což mne velmi mrzí, protože já naopak vztah k romské kultuře velmi kladný, vždycky jsem si přála mít romské dítě a vždycky o Sáře říkám, že je to jediný rasista v naší rodině. Sára nemá vůbec zájem, já jsem měla tendence jí brát na akce projektu „Naše romské dítě“ a tak, ale Sára o to zájem vůbec neměla (rod. č. 3).</p>
	Potřeba identifikovat se s pěstounskou rodinou	<p>Pro něj bylo nejdůležitější, že má rodinu, že má dědu, strejdy, a takový věci a on tu příslušnost k romské komunitě nikdo z našich dětí neřešilo. Naše děti nikdy neměly potřebu se identifikovat s romskou komunitou (rod. č. 1)</p> <p>A jinak co se týká, krásně to bylo vidět, kdy kurátorka mluvila s Lubošem a ptala se na sourozence, tak no to je Vlasta, Alena, Láďa .... a co ty ostatní sourozenci, no jo, ty mám ještě další. Jo, takže na prvním místě uvedl tu malou Vlastu, které s ním apriory, nemá svým způsobem nic společného. Takže nějak, to je ta skrytá adopce (rod. č. 4).</p>
	Potřeba vyrovnat se s vlastní identitou	<p>Teď považuji za velký úspěch, když občas řekne: „My cikáni máme muziku, zpěv a tanec v krvi.“ Tak to je jediné pozitivum, co je schopná říct, ona se hodně ujišťuje, že je hodně světlá, že si lidi myslí, že je bílá, že se chová jako bílá a když má nějaké depresivní propady, tak říká, že vlastně nic nemá cenu, protože oni Romové stejně nic nedokážou, a že prostě když ona je Romka, tak je všechno zbytečný. Takže Sára má z naší rodiny jako jediná velmi špatný sebe obraz a velmi špatnou identitu alespoň té romské části a pořád s tím jako bojuje (rod. č. 3).</p>
	Potřeba dětí kontaktovat se s původní rodinou	<p>K původní rodině – děti nemají zájem se kontaktovat s původní rodinou, a myslím si, že právě proto, že mají obavy, že jejich rodiče nežijí zrovna nejlépe, že patří k těm problémovým rodinám a to si myslím, že je důvod, proč je nechtějí kontaktovat (rod. č. 1)</p> <p>Má nějaké kontakty se svými tety,</p>

		<p>sestřenicemi, ta rodina je velmi rozvětvená, některé části jsou v Anglii, někteří jsou na Slovensku, maminka migruje mezi všemi a vězením, tam jsme měly občas taky nějaký písemný projev, ale tam to vždycky bylo pro tu Sáru náročné (rod. č. 3).</p>
	<p>Potřeba pěstounských dětí ujasnit si vztah ke své biologické rodině</p>	<p>Ke své původní rodině hodně těžký, protože oni vlastně v té době, když on od nás odešel do toho diagnostáku, to je před nějakými třemi roky, tak mu naslibovali hory, doly. Že si upraví poměry v rodině, Diana se byla několikrát v té rodině podívat, vždycky se vrátila tedy špinavá jako prase. Čtyři roky je to, Dianě je 17, jemu 16 let, a odcházel od nás ve 12-ti letech. Otec je teď odsouzený za pohlavní zneužívání jejich mladší sestry, ty děti skončily v pěstounské péči příbuzenské, u nějaké tety (rod. č. 5).</p>
<p>Postoje okolí</p>	<p>Jinakost</p>	<p>Neustále se snažíme, aby ve své jinakosti hledali nějaká pozitiva, ale obávám se, že ve dnešní společnosti, pokud je někdo jiný, má velmi těžkou pozici se prosadit. Někdy si říkám, že i kdyby chlapci byli ze zlata, že by se nezavděčili. Ze všech bitek, dětských hádek, klukovin a rvaček vycházíme jako ti špatní. Vysvětlovat chlapcům, aby si nenechali nadávat, otočili se a odešli od provokatérů pryč, je jako házení hrachu na zed'. Hledáme oblasti, ve kterých by chlapci mohli obstát. Místa, kde by je hodnotili jinak, kde by dokázali vidět na chlapcích i ty pozitiva (rod. č. 7).</p>
	<p>Řešení konfliktů</p>	<p>Vysvětlovat chlapcům, aby si nenechali nadávat, otočili se a odešli od provokatérů pryč, je jako házení hrachu na zed'. Hledáme oblasti, ve kterých by chlapci mohli obstát. Místa, kde by je hodnotili jinak, kde by dokázali vidět na chlapcích i ty pozitiva. Jeden z chlapců je dobrý fotbalista, tak tam se nám to poměrně daří. I když i tam se setkává od vrstevníků s nadávkami včetně připomínání toho, že je z dětského domova. I tady se snažíme s nimi ohlížet zpět, ukazovat cestu, kterou ušli a jaké pokroky udělali proti ostatním dětem s pohodovým vstupem na svět (rod.č. 7).</p>

Postoje médií k romské kultuře	Oponující postoj	Často se říká v bulvárech nebo na Nově, že cikáni nedělají, berou sociální dávky a jsou s nimi jen problémy, tak aby poznali něco jiného. (rod. č. 2).
--------------------------------	------------------	--

Odpovědi pěstounů lze rozdělit do následujících kategorií a podkategorií:

1. Postoje pěstounských rodičů (podkategorie: znalost pěstounských rodičů a původní biologické rodině, osobní vztah pěstounů k původní rodině, pěstounští rodiče podporující styk s původní rodinou, kontakt s biologickou rodinou na minimální úrovni, snaha pěstounů zprostředkovat původní kulturu, postoje pěstounů k médiím)
2. Postoje pěstounských dětí (podkategorie: potřeba dětí porozumět své původní kultuře, potřeba identifikovat se s pěstounskou rodinou, potřeba vyrovnat se s vlastní identitou, potřeba pěstounských dětí kontaktovat se s původní rodinou, potřeba pěstounských dětí ujasnit si vztah ke své biologické rodině)
3. Postoje okolí (podkategorie: jinakost, řešení konfliktů)
4. Postoje médií k romské kultuře (záporný postoj)

V rámci první kategorie pěstouni referovali, že je poměrně důležité, aby pěstounské děti měly k dispozici pravdivé informace o své biologické rodině. Podstatné je, aby pěstouni informovali pěstounské děti o jejich biologických rodičích pravdivě a některé polopravdy, které děti získaly z okolí, uváděli na správnou míru. Z jedné výpovědi je také zřejmé, že roli biologických rodičů, pokud nedokázali splnit svou funkci, je možné zastoupit prostřednictvím prarodičů. Vzhledem k výzkumné otázce je důležité zjištění, že minimálně šest rodin ze sedmi se snažily nějakým způsobem zprostředkovat původní romskou kulturu. Jedna z pěstounských rodin však dospěla k názoru, že není až tak důležité vychovávat pěstounské děti k romské kultuře, jako naučit je, aby lidem ukázaly, že Romové nejsou jen „prasata“, která kradou ze sociálního systému.

V rámci druhé kategorie pěstouni popisují dvě reakce pěstounských dětí na původní kulturu. Podle nich vždy záleží na konkrétním dítěti, zda je reakce pozitivní a to v takové míře, že si z ní dítě vybralo to, co mu je blízké, nebo o tuto nabídku pěstounské děti vůbec nejevily zájem. Dvě pěstounské rodiny přímo uvedly, že mnohem důležitější pro pěstounské děti je identifikovat se s pěstounskou rodinou. V jednom případě

pěstounka vyzdvihuje jako úspěch, pokud její pěstounská dcera se považuje za „cikánku“ s muzikou, zpěvem a tancem v krvi. Z rozhovorů plyne, že pro romské pěstounské děti není až tak důležitá původní kultura, jako spíše možnost identifikovat se s pěstounskou rodinou, přijímat sociální role. Jedna pěstounská rodina dokonce uvádí, že děti nemají zájem o kontakt s původní rodinou z obav, že biologičtí rodiče nežijí zrovna nejlépe.

Třetí kategorie obsahuje pouze jednu výpověď, která však může být podmíněná ke koumání naší výzkumné otázky. Pěstounka řeší otázku těžké pozice pěstounských romských dětí a snahu umožnit jim pozitivní vnímání sama sebe.

Čtvrtá kategorie „Postoje médií k romské kultuře“ vypovídá o tom, že se pěstouni snaží ukazovat i pozitiva z původní kultury pěstounských dětí, protipólem jsou však zprávy v bulvárech a vlastní zkušenost pěstounských dětí.

6.3 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií na třetí otázku

Vzhledem k výzkumné otázce je možné sledovat zajímavý postřeh, že většina pěstounských rodin vybraných pro tento výzkum, tedy těch, co mají s výchovou romských dětí v pěstounské péči pozitivní odezvy, žijí v oblasti, kde se romská komunita vyskytuje minimálně nebo vůbec. Pak znají romské vrstevníky jen v rámci jiných pěstounských rodin. Tři rodiny ze sedmi uvedly, že děti mají přímou zkušenost s romskou komunitou.

Jak reagují Vaše děti na děti (vrstevníky) z romského prostředí a obráceně. Jak romské děti reagují na ty Vaše?

Kategorie	Podkategorie	Konkrétní vyjádření
Postoje rodičů	Pěstouni podporují vztah s jinými Romy v PP	Velká pozitiva vidím i u starších dětí v pěstounské péči. Moc nám pomohl konkrétní chlapec v PP romského původu, na kterém jsme mohli chlapcům ukázat, že i děti romského etnika z dětského domova dokáží stát na vlastních nohou, vystudovat školu a

		<p>najít si práci (rod. č. 7).</p> <p>My se kamarádíme s různými rodinami, které mají také romské děti, pořádáme pak takové tábory, kterých se taky účastníme. Na tom táboře, prostě nikdo nehlídá, kdo je Romče a kdo ne (rod. č. 6).</p> <p>Jenom romské děti na pobytech, ale ty už vyrůstají v majoritních rodinách. U těch pak Sára nedělá rozdíly, má kamarády i mezi romskými dětmi, tak mezi majoritními dětmi (rod. č. 3).</p>
	Pěstouni podporují vztah s Romy	<p>Tam děti z jedné rodiny byly u nás na víkend, a to bylo prima. Ti rodiče berou výsadu, že to jejich dítě může jet do bílé rodiny. Pro mne to bylo takové legrační. Prostě chtějí, že to dítě zažije něco lepšího, než nabízí to ghetto. Tak to bylo tak zajímavé, s jakým motivem nám ty děti sem pouštěli na ten víkend. My jsme jen prostě viděli, že si rozumí s tím našim dítětem a náš cíl byl, že tedy budou spolu a víkend si užijí. Jiný motiv tam z naší strany nebyl, až zpětně jsme se dozvěděli tohle, že oni se tím chlubí, že jejich dítě bylo v bílé rodině na víkend (rod. č. 2)</p> <p>Na druhou stranu tady blízko ve městě je poměrně slušná romská rodina, a když byla ještě ve speciální škole, tak s těmi kluky, chodila do školy, takže se s nimi dál zdraví, kamarádí, ale řekla bych, že jakoby je hodně opatrná, nedůvěřivá. Kluci na ní reagují velmi pozitivně, všichni by s ní chtěli chodit, samozřejmě. Je to krásná holka... (rod. č. 3).</p>
	Pěstouni podporující vztah se sourozenci	<p>Snažíme se budovat, snažila jsem se vyhledat jejich sourozence, protože děti vlastně pochází ze 12-ti dětí. Všechny jsou po různých rodinách, dva jsou v ústavu. Já jsem zajišťovala i vánoční dárky pro bratra, který byl v té době na útěku. Pro dalšího jsem vyřizovala „dům na půl cesty“. Bohužel ty co jsou v PP ještě jakž takž. Ty adoptivní, to musí jít přes OSPOD, já jsem rozeslala fotografie a čekáme, jestli se někdo ozve. Protože to považují za důležité, aby ty děti,</p>

		<p>když se cokoliv stane, třeba budou potřebovat pomoc, třeba ze zdravotního hlediska , aby o sobě věděli (rod. č. 4).</p> <p>Takže jsme se v podstatě domluvili, že sem můžou jezdit, když budou chtít, mají úplně úžasný vztah k tomu Petrovi, snaží se, je to hodně o komunikaci, že se o tom furt bavíme (rod. č. 5).</p>
	Pěstouni podporující vztah s prarodiči	<p>To se obávám, že je problém občas, pořád se mluví o biologických rodičích jako rodině, ale třeba biologičtí rodiče zájem o děti neměli, ale měli ten zájem prarodiče. Takže spíš to neomezovat na to, a myslím si, že ty prarodiče jsou ideální na zprostředkování těch kořenů, pokud samozřejmě se domluví nějaká pravidla. Myslím si, že děti v pěstounských rodinách to vůbec nemají jednoduché, ony nepatří nikam, lidi je nikdy nebudou brát, jako že jsou v rodině a okolí (rod. č. 4).</p>
	Snaha pěstounů zprostředkovat původní kulturu	<p>Znají samozřejmě všechno co tam je, i ty špatné i ty dobré věci. Vysvětlovali jsme jim, co to v té kultuře znamenalo, třeba takové věci, které jsou dneska neslučitelné, třeba že sebrat slepice je v pořádku a že správná holka musí umět krást slepice nebo že okrást gadža není zlodějina, kdežto okrást Roma jo a takové různé věci. Jezdili jsme na setkání romských pěstounů, vyloženě to bylo založené na romskou kulturu, zažili jsme romskou svatbu, jedli jsme romský jídlo, které vařili Romové, setkáváme se s Romy a vyloženě se snažíme, aby poznali Romy, kteří něčeho dosáhli (zdravotní sestra, právník apod.). Aby ty děti mohly poznat, že normálně žijí a mohou dosáhnout takového postavení (rod. č. 2).</p> <p>Ale není to prostě o tom, že bychom navštěvovali Komunitní centrum Romů. To ne. Ale třeba ví, že pochází z Indie, jaké tam byli kasty, spíš z toho globálního hlediska. (rod. č. 4).</p> <p>Pravdou je, že se snažíme s Evou Davidovou jako s naší rodinou přítelkyní...(rod. č. 4).</p>
	Přínos romské kultury pro	<p>Ale jinak si myslím, vyvíjet děti k romské kultuře je strašně hezké. Mě se to ale</p>

	celou rodinu	<p>nepovedlo. Fandím každému, komu se to povede. Je to fakt trošku o tom, co ty děti do toho života přinesou i o té inteligenci. Když jim ve škole hustí do hlavy angličtinu, tak oni se to nechtějí učit a nejde jim to a ještě ta představa, že by se oni měli učit romsky, když v tom prostředí nejsou. Teď jsem dělala vzdělávání romských pěstounů v Českých Velenicích, kde mají pěstouni v péči svého vnuka, ale ty prarodiče jsou Romové (rod. č. 5).</p> <p>Když k nám přišla holčička ve 12-ti letech, tak ona byla v biologické rodině do 8 let, tak tam bych řekla, že jsou tam věci, která ona má trochu jinak, nebo přemýšlí trochu jinak, než přemýšlí ostatní a dá se to vnímat, dá se to respektovat. Víím, že některé věci nezměním, že ona to tak má, tak to má zažitě, pokud jí to bude samotné vadit, bude si s tím muset nějak poradit. Myslím si, že v tom není velký rozdíl, tady prostě nevím, nepřijde mi to, že by to bylo na škodu, myslím si, že to může obohatit. Tak jako se dívám na různé divadelní žánry, nebo hudební, tak může brát různé věci z různého etnika a může si vybrat, to co chce. Taky jíme čínskou kuchyni a neznamena to, že máme doma Číňany, prostě to zkusíme, líbí se nám to, chutná nám to a tak si to zařadíme do jídelníčku. A tak je to i s tou romskou kulturou, pokud mám chuť, pustíme si tu romské písničky a začneme na ně blbnout a nevidím v tom nic špatného. A zároveň je usazovat, že na sebe nehalekáme, dá se to prolnout. (rod č. 2).</p>
Postoje dětí	Negativní postoj	<p>Tam si myslím, že některé naše děti s těmi Romy nechtějí mít nic společného, mají jiné hodnoty, než mají oni a neměli by si spolu co říct, je to takové zvláštní, u nás nikdo z těch větších dětí nekouří a tady vidí, že většina těch Romáků tady hulí, do školy chodí, jen tak, aby se neřeklo, popř. tam většinu dne ve škole není a to jim není vlastní. Většina dětí se tedy od těch Romáků distancuje, baví se s nimi, ale prostě nemají společné téma (rod. č. 2)</p> <p>Jak reagují na vrstevníky... Moc kladně ne. Sára vlastně na jednu stranu těch Romů u nás</p>

		<p>moc není, a když jedeme do Prahy, kde ty Romové jsou třeba hůř oblečení, tak má takový pocit, že ta Sára se jich bojí (rod. č. 3).</p> <p>Dospělých Romů se chlapci bojí. Mají z nich respekt a strach. Možná do určité míry předsudky z majoritní společnosti (rod. č. 7).</p> <p>Občas na ně nějaká Romčata reagovali jako na ty své, holkám to nebylo jako moc příjemný. To samé ony sami směrem k Romům nemají žádný vztah, ba právě naopak, Žanda se jich dokonce bojí. Bojí se jich oprávněně, protože jí Romové dvakrát okradli. Ona ze všech tří vypadá vzhledově nejvíc jako Romka, tak mne to zaráží, určitě poznali, jako že je jejich. Jedno jí okradli, když jela na nějaké setkání s nějakou mládeží a oni jí ukradli dárky, které měla pro holky a tak, nikdo se jí v metru nezastal, to pro ni byla prostě strašně náročná situace (rod. č. 6).</p> <p>Diana romské děti fakt nevyhledává, ta se jim vysloveně straní. Ta nechce mít s Romy nic společného. Když je doma, tak spíš vyhledává romské děti v pěstounské péči. Protože mají podobný osud a ty tady jsou. Tady byla holka, taky romská, ale ta teď skončila v past'áku, bylo jí asi 15 let a taky měla problémy s drogami. Tam ne, že by se jí pak vyhýbala, ale prostě tam už cítila průšvih kvůli těm drogám, tak se jí raději vyhnula. Biologické děti romské děti nevyhledávají, ty mají kamarády ve škole (rod. č. 5).</p> <p>Moc kladně ne. Sára vlastně na jednu stranu těch Romů u nás moc není, a když jedeme do Prahy, kde ty Romové jsou třeba hůř oblečení, tak má takový pocit, že ta Sára se jich bojí (rod. č. 3).</p>
	Bez postoje / bez kontaktu	Naše děti jsou pouze v kontaktu s romskými dětmi z pěstounských rodin, a tam to jo, tam to funguje (rod. č. 1)
	Pozitivní postoj	Původní rodina – snažili jsme se navázat se všemi rodinami, odkud máme děti. S první

		<p>jsme se snažili navázat kontakt, s tátou se stýkáme intenzivně, s mámou už méně. Říkáme dětem, aby ty rodiče braly takový, jací jsou, aby je nesoudily, nehodnotily, jako že je nenávidí, ale prostě protože sami byli v těžké situaci, někteří z nich vyrostli v děcáku nebo v ghettu atd. Takže to neuměli, nezvládali to, aby je přijmuli. Tak kde jsou ty kontakty, tak je to docela dobrý (rod. č. 2).</p> <p>S dětmi vyrůstají odmalička. Takže s nimi nemají problém. Ve školce nerozlišovali rozdíl mezi dětmi romskými a dětmi z majoritní společnosti. Zlom nastal až ve škole. S vrstevníky se normálně baví, nestraní se jim. Do určité míry hledají i vzory např. v rámci fotbalového týmu. V tomhle je Českokrumlovsko dobré v tom, že se tu najdou i slušné rodiny, se kterými je možné komunikovat (rod. č. 7).</p> <p>Ted' o Velikonocích, protože jsme Křesťani a chodíme do křesťanského sboru takového, a v rámci toho sboru se podnikají různé akce a naše mládež měla za úkol připravit ted' přes Velikonoce romských dětem na Žižkově, těchto dětí se nebojí, nemají z nich strach (rod. č. 6).</p> <p>Já si myslím, že naše děti v tom vyrůstají, také je taháme na všechny ty akce, které už dělají oni sami. U dětí v pěstounské péči v tom nedělají rozdíl. Moc romský rodin tady moc není, spíš jsou tu romské děti v pěstounské péči. Klasické romské rodiny jsou tu jedna nebo dvě. Ale myslím si, že naše děti v tom opravdu nedělají rozdíl. Že spíš vnímají, jak se ty děcka chovají, jestli jsou černí nebo bílí nebo oranžoví, to neřeší (rod. č. 5).</p> <p>Tak jsme zase u toho, naše děti to nerozlišují. Naše děti se rozlišují, buď je normální, nebo je to blbec, s kterým se nemá cenu bavit. A ten blbec může mít klidně puntíčky, stejně jako ten hodný člověk (rod. č. 4).</p>
	Zájem z původní	Sára si vzpomíná na původní rodinu, vzhledem k tomu, že u babičky na Slovensku žila vlastně do 6 let, a potom žila 2,5 roku,

	rodiny	<p>takže do 8,5 tedy s mámou, která bohužel byla drogově závislá, no a právě k té mámě nemá vůbec pěkný vztah, ona jí vlastně nikdy neoslovovala mami, ona jí vlastně nikdy nevychovala, a v době, kdy měla Sára u sebe, tak to tam bylo takové hodně divoké. Takže tam bylo vlastně týrání. Takže tam to Sára vlastně nemá dobrý, na jednu stranu jí tam něco chybí, strašně by chtěla, aby jí někdo psal dopisy, aby někdo projevoval zájem, tak jak je to třeba u jiných holek u mne, ale zrovna k té mámě dobrý vztah nemá (rod. č. 3).</p>
	Nepatří nikam	<p>Romští vrstevníci z romského prostředí do určité míry používají chlapce jako most k majoritní společnosti. Tento postoj (funkce) se však chlapcům nelíbí. Na celou problematiku lze nahlížet i tak, že chlapci nepatří ani do jedné skupiny. Nepatří mezi Romy, nepatří mezi majoritní společnost. Mohou pociťovat určitou podřadnost (rod. č. 7).</p>
Postoje společnosti	Bez rysů romského etnika	<p>No tak, jako že u kluků takový problém nenastává, protože oni prostě tak nevypadají (rod.č. 6).</p> <p>Já si myslím, že tohle je princip rasismu. Ve chvíli, kdy bylo Superstar a nějaký kluk Rom, to vyhrál, tak jsme se tady plácali, jak nejsme rasisti, že jsme dopustili, že to vyhrál Rom. Ale kdybychom nebyli rasisti, tak nikdo neřekne, vyhrál to Rom, ale řekne, vyhrál to ten a ten člověk. Takže u nás se to takhle nebere. Nerozlišují, ale byli docela naštvaní, když nám před domem hajloval cikán. Tak to byla taková poznámka: „A mami ví, že by byl jako první v tom plynu?“ Tak jako..... To je pro ně takové....., vím, že mají moc rádi, když vycestujeme, protože pak na nás nikdo nekouká divně, protože nikdo neřeší, že jsme velká rodina, nikdo neřeší, že oni jsou tmavší. Je fajn, že oni nemají typické rysy, Láďa vůbec ne, Alena s Luboš trochu. Tím, že manžel je také snědý, a naše biologické dítě je takové, že to vypadá, že jsou pokrevní příbuzní, tak tohle je bod, kdy to nerozlišují. Vím, že se baví s Romy, Láďovo nejlepší kamarád je Asiat,</p>

		Lubošovo kamarádka pochází z Německa. Oni to nějak nerozlišují, spíše je štve, že ostatní je někam kastujou (rod. č. 4).
	S rysy romského etnika	Chlapci často velmi pozorně vnímají negativní postoj ostatních dětí i dospělých k romské komunitě. Vědí o Romech poměrně dost, ale pokud mohou, od dané problematiky se raději distancují. Pociťují určitou nevýhodnou pozici v případě hledání kamarádů a dětských lásek. Často své nezdary připisují barvě kůže a svému původu (rod. č. 7)

Odpovědi pěstounů lze rozdělit do následujících kategorií a podkategorií:

1. Postoje pěstounských rodičů (podkategorie: pěstouni podporují vztah s jinými Romy v PP, pěstouni podporují vztah s Romy, pěstouni podporující vztah se sourozenci, pěstouni podporující vztah s prarodiči, snaha zprostředkovat původní kulturu, přínos romské kultury pro celou pěstounskou rodinu)
2. Postoje dětí (podkategorie: negativní postoj, neutrální postoj, pozitivní postoj, zájem z původní rodiny, nepatřím nikam)
3. Postoje společnosti (podkategorie: bez rysů romského etnika, s rysy romského etnika)

V rámci první kategorie je nutné si povšimnout, že její název je shodný jako u otázky druhé. Tato kategorie má vypovídající hodnotu v tom, že pěstouni hledají různé cesty k jiným Romům. Buď přes jiné pěstounské romské děti, nebo se snaží kontaktovat slušnou (vhodnou) romskou rodinu, vyhledávají kontakt u sourozenců či prarodičů. V některých případech hledají odpovědi opět v původní kultuře dětí či se snaží zprostředkovat setkání s Romy, kteří něco dokázali, začlenili se a vedou běžný život, dosáhli nějakého postavení. Vzhledem k naší výzkumné otázce poprvé zaznívá, že romské děti v pěstounské péči mohou pěstouny o něco obohatit.

Druhá kategorie je opět názvem shodná jako u otázky číslo dva. Z rozhovorů vyplývá, že část dětí zaujímá negativní postoj, to znamená, že s Romy nechtějí mít nic společného, dokonce se jich bojí (hlavně dospělých). Část dětí se setkává pouze s romskými dětmi, které vyrůstají v pěstounské péči a poslední část (pozitivní postoj),

až tak nerozlišují etnikum, ale na svých kamarádech spíše upřednostňují vlastnosti, jak se chovají, neřeší barvu kůže. V této kategorii je i zdůrazňován zájem o pěstounské děti z původní rodiny, který spíše než s romskou identitou souvisí s otázkou odmítnutí pěstounského dítěte biologickou rodinou (dva případy).

Vzhledem k výzkumné otázce je nutné si povšimnout tvrzení jedné z rodiny, která upozorňuje na skutečnost, že romské děti vychovávané v majoritní rodině nikam nepatří. Jsou vylučovány z kolektivu romských dětí a z druhé strany i z kolektivu majoritní společnosti. Mohou nabývat pocitu podřadnosti.

Třetí podkategorie jasně dává najevo, jak důležité je, zda romské děti v pěstounských rodinách vykazují rysy romského etnika či nikoliv. Život romských dětí bez rysů romského etnika je mnohem snadnější, ty tím světem proplouvají téměř bez problémů.

6.4 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií na čtvrtou otázku

Vzhledem k výzkumné otázce v odpovědích řeší pěstouni funkci rodiny a také kvalitu kultury, kterou by byli schopní předat biologičtí rodiče dětem. Pěstouni také řeší základní potřebu dětí identifikovat se, někam patřit.

Co si myslíte o výchově romských dětí v bílé rodině?

Kategorie	Podkategorie	Konkrétní vyjádření
Majorita / minorita – kam vlastně patřím?	Z nouze cnost	To je hodně těžké téma. Myslím si, že je to z nouze cnost. Protože si myslím, že by bylo nejjedlejší, kdyby ty děti, pokud musí do náhradky tak, aby šli do romských rodin, já v tom vidím to, že prostě oni pak nepatří někam. Řada bílých je nepřijme, dokud jsou s námi a jsou pod našimi křídly a pokud jsou součástí té naší církve, lidí kolem, kteří je znají již od malička, tak je to v pohodě (rod. č. 2).
	Pěstounská péče na přechodnou dobu / ústav	Ale ty začátky teda, to jak já mám tedy kolem sebe spoustu otazníků s pěstounskou péčí na přechodnou dobu, tak si říkám, kdyby ta Táňa byla od narození v nějaké přechodné pěstounské rodině, tak na tom mohla být

		<p>mnohem lépe. Na ty začátky se nedá použít jiné slovo, než hrozně hrozný (rod. č. 6).</p> <p>A prostě ty děti v dětských domovech a ústavěch se vyvíjí úplně jiným směrem, úplně jinou rychlostí. No tak oni díky tomu, že ty rodiny takhle střídali, tak zajedno oni spíš vydávali takové skřeky. Spoustu věcí si uměli jenom ukázat a oni neměli potřebu komunikovat. Snídani, oběd, večeři, mezi tím svačinky a to je všechno. Oni tedy úžasně skládali prádlo do komínků, stali si postele, jako fakt oni byli vycepovaní jak malí vojáci. Drželi se za ruce, chodili ve dvojicích a byli na sebe docela vázaní. Ale vztah k nikomu neměli. Já prostě chápu, že jim napsali do papírů nevzdělanost, protože dělat s nimi nějaké psychotesty, když pořádně neuměli mluvit, no. Co teď mluvím s psychologkou, tak říká, že u tak malých dětí ještě k tomu v ústavní výchově se toto psát a diagnostikovat nesmí. Nesmí se napsat něco takového. (rod. č. 5).</p> <p>Nemyslím si, že je vhodné, teďka, co je v zákoně, že bychom měli zprostředkovávat jako náhradní rodiče styk s tou romskou kulturou, protože mne to zase přijde hrozně násilný. Ty děti se začnou ptát a my bychom měli být připraveni jim odpovídat, ale něco šroubovaně, to mi přijde, že je to proti tomu. Myslím si, že je to asi stejné jako s postiženým dítětem, vidím ten problém, že to dítě je v náhradní rodině, pro dítě je to hrozně velká změna. Co si budeme povídat, když romské dítě bude v ústavu, bude mu někdo zprostředkovávat kulturu (rod. č. 4)?</p> <p>Ty děti v ústavu jsou protěžovány, jsou to ty chudinky z ústavu, výlety, přimhouří se oči i ve škole, kdežto ty děti v pěstounské péči, u nich se čeká, kdy se projeví ty geny a jsou pod drobnohledem. Stresují se tím úplně zbytečně náhradní rodiče i ty děti a navíc ještě k tomu, když jsou romští (rod. č. 4).</p>
	Kvalita kultury biologické rodiny	Co si budeme povídat, když romské dítě bude v ústavu, bude mu někdo zprostředkovávat kulturu? Když to vezmu do důsledků. Když to vezmu úplně do důsledků, biologičtí rodiče našich dětí zprostředkovávali by jim jejich

	<p>kulturu? Asi ne, tam prostě ..... jinou kulturu (rod. č.4).</p> <p>A pokud by si člověk myslel, já jsme třeba učila romské děti z vyloučených lokalit, a pokud si tedy někdo myslí, že ty děti z vyloučených lokalit mají doma nějakou romskou kulturu a dodržují se tam nějaké tradice, tak ne. To jsou prostě sociální velmi slabé rodiny, kde ta péče je strašně problematická a řekla bych, že o kultuře tady prostě nemůže být řeč. Bohužel (rod. č. 3).</p> <p>Tak tady si myslím, že i ten Petr nebude o romské kultuře vědět víc a jsem přesvědčená, že moje biologické děti ví o romské kultuře mnohem víc, než ty děti romské. Mám tedy tendence pořád číst romské pohádky a je prostě zarážející, že ta romská kultura je zajímavější pro ty neromské děti. Nevím proč, ale je to tak. Pro ně je to pohádka. Já si myslím, že je to také o tom, že rodina Diany a Ivoše nikdy nemluvila doma romsky. My jsme je dostali, jak už jsem uvedla, když jim bylo 5,5 a 4 roky. Odebrání byli však, když jim byl 1,5 a půl roku (rod. č. 5).</p> <p>Já jsem tedy pracovala na charitě jako sociální pracovník a romských slušných rodin v našem okolí tedy opravdu moc není. Je pravda, že v charitě jsem se dostala spíše k problémovým rodinám v rámci kontaktu, ale jako jsou to grázlové ty děti. Pořád jsme tam řešili, že nechodí děti do školy. Že rodiče nechodí do práce, že rodiče kradou. Můžu fakt říct, že taky v našem okolí znám pouze jednu romskou rodinu, která se chová fakt slušně. Je škoda, že nemají žádné děti a je tu jeden cikán, který normálně chodí do práce (rod. č. 5).</p> <p>Ještě si vzpomínám, že ty Romové z charity romsky taky moc nemluvili, oni uměli pár slov, spíš nadávky. A vždycky, když mne chtěli na té charitě vytočit, tak mluvili romsky. Oni tu romštinu moc nepoužívají, jen ti staří romsky umí. Tady v té pěstounské rodině jsem zjistila, že ty lidi mezi sebou, když potřebovali, abych jim nerozuměla, nechtěli mne naštvat, tak mluvili romsky. Pak se mi za to omluvili, já jim říkala, že mi to není příjemné. Ale romsky něco řešili. Ale tam prostě ještě existovala nějaká ta romská</p>
--	--

	<p>kultura, že třeba vařili romská jídla. To je třeba u těch zdejších cikánů úplně jiné, ty se cpou už jenom těmi párky a hranolky. A netuší, že se nějaká romská jídla vaří. Oni jí prostě neznají tu romskou kulturu. A najednou my cpeme ty děti do něčeho, co neznají ani současní cikáni. Nechci je házet do jednoho pytle. Mne se moc líbilo v Romském muzeu v Brně i mým biologickým dětem a ty romské děti to měly úplně na háku. Ale třeba je to jen můj pocit. Možná tam jet častěji. Když jsem se dívala na ty romské oficiální stránky, ono těch Romů, kteří mají nějaký úspěch (herci, hlasatelé, sportovci apod.) To napočítáte na prstech jedné ruky, no. Potom se ty příklady hodně těžko hledají a oni se s tím na té ulici setkají (rod. č. 5).</p> <p>Tak jsem se zeptala, proč neměli peníze. To oni, protože oni nemají ty školy jako my. Proč nemají ty školy, to už byla otázka na tělo. Na kterou hned neuměli odpovědět, tak jsem říkala, kolikrát jste viděli tatínka jít do práce, moc často ne. Kolikrát jste viděli opilého tatínka, no často. Když jsme se dobrali k tomu, že oni je mají rádi. Biologičtí rodiče je mají rádi, nemůžu říct, že ne. Přivedli je na svět, svůj způsob života mají raději a milovat, je rozdíl mezi, mít rád a milovat. A ten rozdíl je v tom, že když někoho miluji, tak ty svoje potřeby dám takhle dozadu a dopředu dám toho člověka, kterého miluji (rod. č. 4).</p> <p>Když to vezmu do důsledků. Když to vezmu úplně do důsledků, biologičtí rodiče našich dětí zprostředkovávali by jim jejich kulturu? Asi ne, tam prostě ..... jinou kulturu (rod. č. 4).</p> <p>Pokud bychom brali dítě z nějaké fungující tradiční romské rodiny, tak je to úplně jiná záležitost, ale já si myslím, že to se v praxi už zas tak často neděje. A pokud by si člověk myslel, já jsme třeba učila romské děti z vyloučených lokalit, a pokud si tedy někdo myslí, že ty děti z vyloučených lokalit mají doma nějakou romskou kulturu a dodržují se tam nějaké tradice, tak ne. To jsou prostě sociální velmi slabé rodiny, kde ta péče je strašně problematická a řekla bych, že o</p>
--	---

		<p>kultuře tady prostě nemůže být řeč. Bohužel. Ale to je to samé u bílých sociálně slabých rodin. Tam se to dítě také vytrhává z té kultury, že prostě volný čas se tráví v hospodě pod stolem a jsou tam určitě další horší věci (rod. č. 3).</p>
<p>Rodina jako prostředek k naplnění základních potřeb</p>	<p>Možnost identifikovat se</p>	<p>To co my těm dětem dáváme, to vědomí té širší rodiny, to je dobře. Pořád se mne nikdo ptá, v čem jsou ty děti jiné, ale to tak prostě není. Hrozně záleží na vztazích. Takže jako ti Romové žijí v těch velkorodinách, tak my jsme taky takový velká rodina. A jim na tom strašně moc záleží a oni si ty vztahy prostě promítají do té naší rodiny. Takže to vidím strašně důležitý, než aby to dítě skončilo v děcáku bez příslušnosti k někomu, takže já vidím velmi pozitivně tu příslušnost k naší rodině. To je pro ně strašně moc důležité, si myslím (rod. č. 1).</p> <p>Také zastávám názor, že pěstounská rodina je vždycky lepší než ústav. Je jedno jestli je bílá, černá, puntíkatá. Pokud dítěti dokáže naplnit jeho potřeby, jako je pocit bezpečí, sounáležitosti, lásky. Ukázat jak by taková rodina měla fungovat, tak je to prostě dobře. Shoduji se s názory ostatních pěstounů, že vůbec nejde o to, ukázat dětem dokonalou rodinu, ale naprosto normální rodinu, rodiče s klady i zápory. Naučit je přijímat kompromisy a čelit problémům a konfliktům. Jako velký úkol výchovy romských dětí v bílé rodině vidím, obeznámit dítě s předsudky a rasismem naší společnosti (rod. č. 7).</p> <p>Já to vidím, mám zkušenosti i s dalšími dětmi, které jsem nejmenovala, jeden kluk k nám přišel ve 14 letech, jedna dívenka v 15 letech a holky nebyly úplně malé, když k nám přišly. Jindra taky ne. A já když jsem viděla, kam měli jakoby nastartováno, jak se jim ten život obrovsky změnil, tím, že se dostali do rodiny, že jsou navíc jako romský, to je prostě jen málo z jejich identity. Mne přijde. Takže je vlastně ve své podstatě vychováváme stejně, jako jsme vychovávali ty naše biologické děti, které jsou přijaté majoritní společností. My je opravdu nějak neposouváme směrem do nebe, chceme je</p>

		<p>zakotvit do nějaké skupiny lidí, kde se budou cítit dobře, bezpečně a to se nám podařilo (rod. č. 6).</p> <p>On chce být s někým v kontaktu, chce si s někým povídat, chtěl by v podstatě někam patřit, ale už to moc nejde. Protože on se zařadil do toho past'áku trošku sám. Je to takové zvláštní. Ale opravdu si myslím, že to nejsou velké rozdíly mezi těma bílýma (první přijatá sourozenecká dvojice) a mezi těma černýma (druhá přijatá sourozenecká dvojice) (rod. č. 5).</p>
	Romství jako část identity	<p>Já si myslím, že to romství je tam jen část identity toho dítěte a mám takovou svoji teorii, že dítě potřebuje být milovaný a přijatý, a potřeby, které má každý člověk na světě, jako je potřeba někam patřit, potřeba přijetí, potřeba otevřené budoucnosti, aby ho měl někdo rád a aby mohl být pro někoho úspěšný, že tyto děti mají také své potřeby, které mohou být uspokojeny jen v rodině, nikoliv v ústavu (rod. č. 6).</p> <p>Takže i tady se s nimi třeba bavíme, že oni mají v uvozovkách jiné etnikum, ale oni to právě neberou tak, že to je nějaké etnikum. Oni mají svoji svébytnou osobnost, tohle je bonus (rod. č. 4).</p> <p>Děti to mají pak těžké, že se velmi těžce popasují s identitou, že se vlastně říká, že nejsou ani takový, ani makový, že prostě nikam nepatří, v zásadě musejí si nějakým způsobem vybrat a s něčím se sžít, a nějakým způsobem se s tím srovnat. Ale myslím si, že nějaký ten základ v té rodině, bezvýhradné přijetí, jim může dát ta bílá rodina stejně jako ta romská (rod. č. 3).</p>
	Bílé i romské rodiny mají stejný úkol	<p>Dokud nebude dost romských rodin, které by pobraly děti z děčáku, tak je to věc dost nutná. Nedovedu si tedy představit lepší alternativu, romská rodina / romský dítě, je pořád lepší bílá rodina / romské dítě, než romské dítě a děčák. Děti to mají pak těžké, že se velmi těžce popasují s identitou, že se vlastně říká, že nejsou ani takový, ani makový (rod. č. 3).</p>

		<p>Dle státu jsme náhradní rodinou. Jde o náhradu, náhražku nebo skutečnou rodinu? (rod. č. 7).</p> <p>Já si myslím, že jsou v tom hrozně velké rozdíly. Je to trošku o těch dětech jako takových, ne o romství. My jsme měli i bílé i tmavé děti, vykradl nás stejně černý jako ten bílý. Nebylo to nic příjemného. Jeden z těch dvou chlapců přijatých jako první, dělá teď druhý učební obor, je téměř vzorný, neříkám, že nezajde s kamarády do hospody, ale nemá žádné problémy ve škole i na intru. Je to také o době, kdy se k nám dostali (rod. č. 5).</p> <p>Dokud nebude dost romských rodin, které by pobraly děti z děčáku, tak je to věc dost nutná. Nedovedu si tedy představit lepší alternativu, romská rodina / romský dítě, je pořád lepší bílá rodina / romské dítě, než romské dítě a děčák (rod. č. 3).</p>
Správná diagnóza	Nazývat problémy pravými jmény – co způsobuje NRP / co deprivace	<p>Já si myslím, že jsou v tom hrozně velké rozdíly. Je to trošku o těch dětech jako takových, ne o romství (rod. č. 5).</p> <p>O chování, já nevím. Jaký si je kdo vychová, takový je má. Jsou temperamentnější, mne to zase tak nepřijde jako velký rozdíl. Co se týká výchovy, jsou méně cílevědomí, rychle všechno vzdávají. (rod. č. 2).</p> <p>Děti jsme vychovávali stejným způsobem, jako naše biologické dítě. Ano, souhlasím s názorem, že děti v NRP jsou jiné. Ne všechna výchovná opatření, výchovné postupy na tyto děti fungují stejně. Nevidím však důvod v romství, tyto děti se musí vyrovnat s různými traumaty, které si přináší ze své původní rodiny (rod. č. 7).</p> <p>Musí jako na ty děti víc myslet, musí hledat příčiny a důsledky v jejich různých situacích, proč to dítě se chová, tak jak se chová, řešit tedy skutečnou příčinu, proč tedy zrovna předvádí konkrétní scénku. Já třeba jsem hodně spokojená teď se svými dětmi, ale kdybych Vám vyprávěla ty příběhy od začátku, tak jsme si ledasčím prošli. Někdy to vidím, že to po těch dětech hrábně ještě teď,</p>

		<p>nějaké stresové situace (rod. č. 6).</p> <p>Je to také o době, kdy se k nám dostali. Tomu problémovému bylo už deset let a to už je prostě pozdě (rod. č. 5).</p>
	<p>Geny a předsudky</p>	<p>Náš chlapec je nevychovaný kluk, je drzí a konfliktní, má to v genech. Proti tomu majoritní chlapec s podobným chováním je geniální mladý muž, který svou výřečností předčí všechny své vrstevníky včetně učitele. Je prostě dobrý, zřejmě bude politik (rod. č. 7).</p> <p>Zase jsme u toho, já si myslím, že ten kdo si vezme romské dítě, tak by se v první řadě vůbec neměl pozastavovat nad tím, že je to romské dítě. A jsou tedy trochu jiné, jsou třeba temperamentnější, to je pravdou, ale když si vezmu svoji tříletou biologickou dceru, my bychom teoreticky, nemůžu říct stoprocentně, ale nemáme jasné romské kořeny, tak to dítě je temperamentnější než ty naše tři dohromady (rod. č. 4).</p> <p>Takže si myslím, že největší problém je přijímání toho okolí, že to okolí na Vás kouká divně, že jste ti exoti, a že všichni čekají, kdy se projeví ty geny. A jsou zklamaný, když to zaklepu, vypadá dobře. Takže tady je základní problém v tomhle tom. A to nebýt sobecký. Nevnucovat stereotyp a to ten, který má ta rodina. Já doufám, naše děti si vezmou z naší rodiny, ale na druhou stranu si myslím, že je hrozně důležité, aby znaly svoje kořeny, aby když na to přijde, abychom byli i my otevření k tomu, co ony nám přinášejí (rod. č. 4).</p> <p>Stresují se tím úplně zbytečně náhradní rodiče i ty děti a navíc ještě k tomu, když jsou romští. Je to zase jen úhel pohledu a myslím si, že největší problém romských dětí je pohled téhle společnosti. Myslím si, že jak se Češi tváří, že jsou tolerantní, nejsou tolerantní. Pořád tady máme stereotypy a problém je, že třeba paní Vrbenská (Středisko náhradní rodiny) měla pravdu, že pěstounská péče je kočkopes. Pěstouni mají všechny</p>

		povinnosti, žádná práva. Není to rodina v pravém slova smyslu, tedy neměla by být, podle novely by nás neměly ty děti oslovovat ani mami, tati, ale rodina to je. Takže, ale přitom si myslím, že i kdyby dítě bylo v adopci, že je strašně důležité, aby znalo svoji historii. Znalo svoje kořeny (rod. č. 4).
--	--	---

1. Majorita / minorita – Kam vlastně patřím? (podkategorie: z nouze cnost, pěstounská péče na přechodnou dobu / ústav, kvalita kultury biologické rodiny)
2. Rodina jako prostředek k naplnění základních potřeb (podkategorie: možnost identifikovat se, romství jako část identity, bílé i romské rodiny mají stejný úkol)
3. Správně diagnostikovat (podkategorie: nazývat problémy pravými jmény – co způsobuje NRP / co deprivace, geny a předsudky)

V první kategorii se pěstouni domnívají, že není zcela dobrý nápad, aby romské děti vychovávali neromští rodiče. Jako důvod uvádí, že takové děti nikam nepatří. Žádná komunita jak majoritní či minoritní je nepřijme. Pěstouni porovnávají výchovu dětí v ústavech a pěstounských rodinách. Hovoří dokonce o tom, že děti z ústavů jsou protěžování, kdežto u těch v pěstounské péči se čeká na selhání. Zdůrazňují, že v ústavních zařízeních se nikdo nestará o zprostředkování romské kultury. Poukazují na to, že není vhodná zákonem stanovená povinnost pěstouna zprostředkovat styk s romskou kulturou, protože je to velmi násilné, šroubovité. Mnohem důležitější je být připraven odpovídat na jeho otázky. Zmiňují se o pěstounské péči na přechodnou dobu, která by měla pomoci dětem k výchově rodinného typu už od raného věku. Vzhledem k výzkumné otázce pěstouni minimálně ve třech případech polemizují nad kvalitou biologické kultury původní rodiny, daleko více je to podle nich kultura sociálního vyčlenění než klasická romská kultura.

Ve druhé kategorii z rozhovorů pěstounských rodičů vyplývá, že nezáleží až tak na původu pěstounských rodičů, jako na schopnosti naplnění základních potřeb dítěte jako je možnost identifikovat se, pocit bezpečí, sounáležitosti, jistoty, potřeby otevřené budoucnosti. Romství jako takové mohou pak pěstounské děti brát jako bonus ke své svébytné osobnosti.

Třetí kategorie upozorňuje na skutečnost správné diagnózy. Z rozhovorů s pěstouny vyplývá, že některé nesnáze související s předešlými traumaty dítěte, jsou připisovány mylně k etnickým odlišnostem. Vzhledem k naší výzkumné otázce můžeme konstatovat, že pěstouni pocítují velký tlak společnosti na způsob výchovy, při které jsou jim dány veškeré povinnosti rodičů, ale téměř žádná práva, ty zůstávají biologickým rodičům. Tvrdí, že se tedy za těchto podmínek nedá mluvit o rodině v pravém slova smyslu. Shodují se také, že jsou vystaveni stresu a drobnohledu okolí. Dle pěstounů je velmi důležité, aby dítě znalo svoji historii, své kořeny.

6.5 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií na pátou otázku

Pěstouni se vesměs shodují, že není rozhodující, zda jde o chování romského dítěte nebo dítěte majoritní společnosti. Mnohem důležitější je, jaké trauma si dítě do rodiny přináší. Co vše prožilo před tím, než do rodiny přišlo a také dávají velkou váhu tomu, v jakém věku bylo dítěti umožněno získat „požitky“ funkční rodiny v závislosti na jeho základních potřebách.

Co si myslíte o chování romských dětí v pěstounské péči v bílé rodině?

Kategorie	Podkategorie	Konkrétní vyjádření
Příčiny problémového chování bez ohledu na etnikum	Traumata	Já tím, že mám právě srovnání s přijatými bílými dětmi ve starším věku a přijetí romského dítěte v podobném věku, všechno to byly děti traumatizovaný, tak bych řekla, že ty projevy jsou náročné vždycky, a že to nesouvisí ani tak s etnikem, jak tak někdo s oblibou říká, ale že to souvisí spíš s tím traumatem. Že jsem neviděla prostě rozdíl v chování starší dcery, která je majoritní s chováním Sára. Obě byly problémové, obě vykazovaly problémové afektivní chování (rod. č. 3) Obě byly problémové, obě vykazovaly problémové afektivní chování. Přitom jedna bílá a druhá tmavá. Takže já si myslím, že se často zaměňuje chování, které vyplývá z deprivace a traumatu, s chováním nějakým

	<p>etnickým. Naše Sára je živější, neklidná, hyperaktivní atd. Ale starší dcera vlastně taky (rod. č. 3).</p> <p>Já si taky myslím, že ohledně chování dětí v PP vůbec nezáleží na tom, jak jsem poznala spoustu dětí v pěstounských rodinách, jestli je to dítě bílé nebo tmavé. Že ty problémy, pokud je dítě má, tak je prostě má, jestli je bílý nebo tmavý. Akorát u těch tmavých dětí je to všechno víc vidět. A ty pěstouni jsou pod větším tlakem okolí (rod. č. 1).</p> <p>Myslím si, že to tak nezáleží na barvě pleti, ale na tom, co ty děcka zažily. Ale opravdu si myslím, že to nejsou velké rozdíly mezi těma bílýma (první přijatá sourozenecká dvojice) a mezi těma černýma (druhá přijatá sourozenecká dvojice). Já si spíš myslím, že prostě byli hodně opuštění (rod. č. 5).</p> <p>Např. jedno dítě nám tady, to byla Mirka, psychicky týrané dítě, šíleně se bála lidí, a když se cítila ohrožená, tak po mne vystartovala nožem, šestiletá holčička. Takže jsem ten nůž chytla a rozřízla jsem si prsty (rod. č. 6).</p> <p>Ohledně traumat – ústavní deprivace apod., to bylo různé, sice jsme si brali děti v pozdějším věku, ale oni to rané dětství prožili v rodině. (rod. č. 6).</p> <p>Myslím si, že to tak nezáleží na barvě pleti, ale na tom, co ty děcka zažily. Takže když odešel ten Ivoš ve 12-ti letech, tak to bylo pro nás nepříjemné, nesouhlasili jsme, ale tady to je prostě i tím diagnostickým ústavem. On je totiž tak úžasně zařízený. On když od nás odešel na konci května a první co bylo, tak absolvoval let nad Českými Budějovicemi. Protože byl zrovna červen a byl den dětí, a co bychom pro ty děti neudělali (rod. č. 5).</p> <p>Sára měla řadu problémů vyplývajících z traumatu, afektivní stavy atd., tak ti sousedi nedokázali pochopit, proč vlastně tohle (rod. č. 3).</p>
--	--

	Agresivita	<p>Úplně to tak nevypadalo, ty děti měly problémy, třeba hysterické záchvaty vzteku, agresivitu, ale pak se ukázalo, že je to reakce na nějaké trauma, které se žitím v rodině upravilo. Každé to dítě reagovalo jinak, každé potřebovalo jinou pomoc, vypadalo to všelijak, ale naštěstí jsme to překonali. Myslím si, že je jednodušší, když těch dětí je v rodině víc (rod. č. 6).</p>
	Deprivace	<p>Ohledně traumat – ústavní deprivace apod., to bylo různé, sice jsme si brali děti v pozdějším věku, ale oni to rané dětství prožili v rodině. Takže oni tam byly různé věci, třeba matkou týraný, ale ve skutečnosti tam ani u jednoho dítěte, jak se to tedy jeví mne, tam nebyla žádná porucha attachmetu. Žádní dítě nemělo u sebe takovou citovou plochost, to měla právě jen Táňa, na to jsem tedy já vůbec nebyla připravená. Já jsem počítala snad se vším, ale ne s tím, že si vezmu dítě a to dítě na mne nebude minimálně 3 měsíce vůbec reagovat mimikou (rod. č. 6).</p> <p>Že prostě celkově ty děcka, co prošly děcákem, mají za sebou to odmítnutí, prostě nějakou tu historii, která se na nich podepsala, že to hrozně ovlivňuje jejich chování a smýšlení o sobě. Na co mají a na co ne, je to často mimo realitu (rod. č. 2).</p> <p>K dalšímu typickému chování těchto dětí, ale pozor zase bych nehledala chybu v romství, ale v ústavní deprivaci, je velmi nízké sebevědomí, které se může projevovat různými způsoby. Neustále jsme byli bombardováni, že náš chlapec je drzí, vzpurný, namyšlený kluk. Prostě mistr světa. Nikdo v tom nehledal deprivaci, zástěrku nízkého sebevědomí (rod. č. 7).</p> <p>Je tedy mezi dětmi nějaký rozdíl – biologické dítě, majoritní a romské přijaté? Tedy měli jsme jedno dítě, to byl majoritní kluk, takový průšvihář, ale já bych řekla, že strašně záleží na tom, kdy se ty děti dostanou do rodiny. Protože ty starší byli vždycky větší průšviháři (rod. č. 6).</p> <p>Pak byli v kojeneckém ústavu, pak je dostala</p>

		<p>pěstounská rodina, která je vrátila a my jsme si je vzali z dětského domova jako páte bydlíště (domov – biologičtí rodiče, kojenecký ústav, pěstounská rodina, dětský domov a my). Takže tam ta deprivace určitě je. Poměrně těžká a v té pubertě to s nimi cloumá svým způsobem. Ale myslím si, že ta puberta by byla stejná, i kdyby nebyli romští (rod. č. 5).</p> <p>Myslím si fakt, že to nezáleží na barvě pleti. Oni prostě zažili strašné věci, něco je tedy zcela jistě dané geneticky, ale něco je ta deprivace, ale já si myslím, jak oba prostě byli jako malincí odebrání a pak putovali od čerta k ďáblu, tak oni nedokážou navázat vztahy (rod. č. 5).</p>
	Poruchy attachmetu	<p>Takže oni tam byly různé věci, třeba matkou týraný, ale ve skutečnosti tam ani u jednoho dítěte, jak se to tedy jeví mne, tam nebyla žádná porucha attachmetu. Oni uměli přilnout lidem v momentě, kdy jim začali důvěřovat. Nejhorší bylo období, kdy oni z lásky k nám nebyli schopni změnit své chování, byli vyplašení jako králíci, netušili, jaká jsou nepsaná pravidla rodiny, bránili se, kdykoliv jsme se na ně koukli. Ale to bylo všechno takové srozumitelné. Žádní dítě nemělo u sebe takovou citovou plochosť, to měla právě jen Táňa, na to jsem tedy já vůbec nebyla připravená. Já jsem počítala snad se vším, ale ne s tím, že si vezmu dítě a to dítě na mne nebude minimálně 3 měsíce vůbec reagovat mimikou. Já jsem se usmála a to dítě mi úsměv nevrátilo. Taky tedy neplakala. Ale byla to taková mrtvolka s prázdným výrazem. Na to jsem fakt připravená nebyla (rod. č. 6).</p> <p>Diana a Ivoš to dětství měli hodně podobné. Nějaké ty pouta tam narušené byly (rod. č. 5).</p> <p>Ona nemá vztah ani ke svému bratrovi (rod. č. 5).</p>
	Vypočítavost	<p>Ty zařízení u těch dětí ještě prohlubují takovou vypočítavost..... ale tady to</p>

		je prostě i tím diagnostickým ústavem. On je totiž tak úžasně zařízený. On když od nás odešel na konci května a první co bylo, tak absolvoval let nad Českými Budějovicemi (rod. č. 5).
	Zdravotní problémy	<p>Když je dítě například s FAS (fatální alkoholový syndrom) nebo se narodilo s nějakými absenčními příznaky, které jako těžce poškodili jeho mozek, tak to pak můžete být třeba svatá žena a prostě dítě nefunguje, jak by mělo, a s tím se nedá nic dělat (rod. č. 6).</p> <p>Další odlišnosti v chování, neustále opakovat, co chci, připomínat pravidla, vymezovat mantinely. Ne pro to, že jsou Romové. Ale proto, že mají poruchu pozornosti, těžko se soustředí a neustále poskakují. Díky tomu, že maminka si dopřála v době těhotenství i nějakou tu sklenku alkoholu, není úplně lehké se s nimi učit (rod. č. 7).</p> <p>Až časem se potvrdilo, že Táňa měla na každém oku 5,5 dioptrie a těžkou sluchovou vadu, takže pak je jasné, že dítě, které nevidí a neslyší, také neprospívá. Tam jsem dlouho dobu tedy měla pocit, že je to na ní vidět, že ty vztahy jí tak úplně nešly. Ale dnes, kdy už je téměř skoro dospělá, tak si myslím, že je naprosto stejná jako jiné děti. Ona tedy má velký vnitřní citový život, z kterého nám občas něco přepustí, občas si píše nějaké poznámky, které se tu různě válejí (rod. č. 6).</p> <p>Když má někdo dítě s psychickou poruchou, tak fakt s tím neuděláte vůbec nic (rod. č. 6).</p>
	Návyky z ústavní výchovy	<p>Diana má, protože je na kadeřnici, každý týden jinou barvu vlasů. A myslím si, že se s tím romstvím hodně pere, ona nechce být Romka, ale její hygienické návyky to je jedna velká tragédie. Jak jsme zjistili. Když jsme je vedli k nějaké samosprávě normální, tak teď jsou prostě cikáni jak poleno. Co se hygieny týče, tak je to docela drsné. Té je teď 17 let (rod. č. 5).</p> <p>Ano, včera jsem kvetla třeba u Aleny s hygienou, ale myslím si, že tam nehraje roli tak romské etnikum, ale to, že byla 9 let v ústavu a tam prostě na to kašlali (rod. č. 4).</p>

	Dospívání	Myslím si, že dospíváním se Ivoš hodně změnil, ten se rozhodl ve 12-ti letech, že chce zpátky do dětského domova. Nejprve šel do diagnostického ústavu, sešli jsme se i s biologickou rodinou, takže po osmi letech oni se viděli s biologickou rodinou, zjistili, že mají x sourozenců, kteří jsou v Anglii, v pěstounské péči, v dětském domově a tři děti byly v té době ještě doma (rod. č. 5).
Příčiny problémového chování s ohledem na etnikum	Geny dětí a pěstounů	Prostě mi nikdy nedělaly starosti, nechodily za školu, plnily si svoje povinnosti, na kolik jim jejich IQ dovolovalo. Každá má kupu dobrých vlastností, mně se někdy chce smát, protože se svými geny bych si v životě neporodila tak úžasné děti. Mám holčinu, která je sice na praktické škole, ale je tak manuálně šikovná a empatická..... Když je tady nějaká práce, ona mi nejlépe pomůže, moje biologické děti, ty prostě, ony už jsou tedy z domova, ale ty jsou prostě taky takové fajn, ale ona je z nich prostě nejpraktičtější, ona je prostě taková pořádná (rod. č. 6).
	Temperament	Ono taky záleží na těch pěstounech, jak moc velkou kladou velkou váhu tomu, co to vlastně ten temperament je. Když se mluví o romském temperamentu, tak se zdůrazňují jen ty špatné věci, že ty děti můžou mít i něco pěkného v sobě. Třeba s těmi žadateli, když já se někdy setkám, tak vidím, že si tyhle předsudky nesou. Vůbec třeba nepřemýšlí nad tím, že nás ty romské děti můžou obohatit (rod. č. 1). Jsou temperamentnější, mne to zase tak nepříjde jako velký rozdíl (rod. č. 2).
	Nízká cílevědomost	Co se týká výchovy, jsou méně cílevědomí, rychle všechno vzdávají. Jen mi přijde, nevím, zda-li se to dá nazvat problém romských dětí, ale spíš dětí v náhradce. Že prostě celkově ty děcka, co prošly děčákem, mají za sebou to odmítnutí, prostě nějakou tu historii, která se na nich podepsala, že to hrozně ovlivňuje jejich chování a smýšlení o sobě. Na co mají a na co ne, je to často mimo realitu. Jinak nevím, nepříjde mi to, že

		by byly nějak jiní (rod. č. 2).
	Snaha identifikovat se – být „bílý“	Přemýšlím nad chováním, které by se mělo vymykat obvyklému chování dětí v rodině. Snad jen časté povzdechy, že by chtěli být jako my. Neustále otázky: „Proč já jsem tmavý a ty bílá? Proč jsem se Ti nenarodil? Proč se o nás maminka nemohla starat a proč jsem byl v dětském domově? Také i proč jste si vybrali právě mne, když jsem tmavý.....“ (rod. č. 7).
Další faktory a odlišnosti ovlivňující chování	Důvěra a bezpodmínečné přijetí	Člověk s těmi dětmi nenaváže vztah, dokud ho nezačnou mít rádi, dokud mu nezačnou důvěřovat, chovají se odtažitě a vlastně ten jejich rodič, který se rozhodne je milovat, tak v jejich očích je pořád ještě nepřítel, to je nejtěžší období. Když už jsem věděla, jak to funguje, tak jsem si vždycky říkala, už abychom měli to svoje odžito, pak už to bude fajn (rod. č. 6)
	Mentálně neodpovídají věku – jsou dětštější	Právě naopak mám takovou zkušenost, z toho mého malého vzorky, že jsou takové dětštější, že se prostě nikam nevrhají, jsou malinko pozadu, víc drží u maminky a tak. Ale nevím, jestli to třeba není tím, že je to taková skupinka. A ještě v té skupince se mají všichni rádi. To je fakt jak z románu. Je prostě trochu zvláštní rodina, která je prostě nadšená ze svých dospívajících dětí (rod. č. 6).
	Terapeutická schopnost rodiny	Jinak jako rozdíl mezi biologickými a přijatými dětmi mi připadá v tom, že ty biologický začínají, když se narodí tak na nule a jdou pořád nahoru, zatímco když si člověk vezme dítě i starší, tak začíná v hlubokém mínusu a je tam potřeba nad těma dětma hodně přemýšlet. Že ta rodina je taková trochu jako terapeutická (rod. č. 6). A v tom si myslím, je ten rozdíl, že člověk to nesmí jako vzdát, ale pořád vnímat ten vnitřek dítěte a tu potřebu být přijatý a milovaný a prostě nějak to chování řešit. Taky jsem to řešila různé od pochvaly, porozumění až po nějaké omezení, tresty. Dělal jsem, co jsem uměla. Ale vlastně u té pěstounské péči je to o té terapii (rod. č. 6).

	Počet dětí v rodině	A co si myslím, že nám opravdu kuriózně pomohlo, bylo to, že těch dětí máme hodně, oni si fakt vzájemně hodně pomáhají, s některými věcmi. Hlavně si neděláte takovou starost, tak tohle tu už bylo.... (rod. č. 6).
--	---------------------	--

1. Příčiny problémového chování bez ohledu na etnikum (podkategorie: traumata, agresivita, deprivace, poruchy attachmetu, vypočítavost, zdravotní problémy, návyky z ústavní výchovy, dospívání)
2. Příčiny problémového chování s ohledem na etnikum (podkategorie: temperament, nízká cílevědomost, geny dětí a pěstounů)
3. Další faktory a odlišnosti ovlivňující chování (podkategorie: důvěra a bezpodmínečné přijetí, mentálně neodpovídají věku – jsou dětštější, terapeutická schopnost rodiny, počet dětí v rodině)

V první kategorii zdůrazňují pěstouni fakt, že dítě si před příchodem do rodiny nese nějakou svou historii, jako jsou traumata, poruchy připoutání, zdravotní problémy, návyky z ústavní výchovy, které je nutné brát v potaz. Jako za rizikové období poukazují na období dospívání. V této kategorii jsou tedy faktory, které si nesou do svých pěstounských rodin jak děti romské, tak děti majoritní společnosti. Na tuto skutečnost už pěstouni narazili hned u otázky č. 1.

Druhá kategorie nese výčet faktorů, které jsou však specifické právě pro romské etnikum. Jedním z nich je temperament a malá cílevědomost, které jsou v praxi často zmiňovány jako „vlastnosti“ romských dětí. Z rozhovoru pěstounských rodičů však vyplývá, že v souvislosti s temperamentem se zdůrazňují jen špatné věci a nehledá se u těch dětí něco hezkého, čím by pěstouny mohly obohatit. Nízká cílevědomost je vytýkána i dětem žijícím v romských rodinách.

Pěstouni však uvádějí, že tato vlastnost spíše vyplývá z pocitu odmítnutí, které si každé pěstounské dítě nese celým životem. Vzhledem k výzkumné otázce je však zajímavé zamyšlení jedné z pěstunek nad geny přijatých dětí, která je popisuje v pozitivním slova smyslu (empatie, praktičnost) apod., uzavírá tvrzením, že tak úžasné děti by její genetická výbava nenabízela.

Třetí kategorie uvádí faktory, které mohou souviset s problémy s výchovou. Opět zde pěstouni uvádějí, že je nutná vzájemná důvěra a bezpodmínečné přijetí dítěte.

Upozorňují na mentální věk a skuteční věk dětí v NRP (bez ohledu na etnikum). Pozitivně vnímají terapeutickou schopnost rodiny a větší počet dětí v rodině (vzájemná pomoc a nezveličování problémů).

6.6 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií na šestou otázku

Pěstouni se shodují, že pokud jsou děti malé a je zřejmé, že jsou vychovávány majoritní společností, není situace tak svízelná. Mnohem horší je pak vstup do světa dospělých, kdy se pak adolescenti setkávají až s rasismem. Většinou žijí mezi dvěma světy. Nejsou přijímáni majoritou ani minoritou.

Co si myslíte o začleňování Vašich romských dětí do rodin majoritní společnosti s většinovou kulturou?

Kategorie	Podkategorie	Konkrétní vyjádření
Podle „předmětu“ k začlenění	Děti pod křídly	Já jsem hodně zvědavá, koho si naše holky jednou vezmou. To teda fakt nevím, protože ony ve své podstatě Roma nechtějí, a je otázka, jestli někdo bude chtít je, možná Žandu, možná Táňu, možná Mirku (rod. č. 6).
	Přijetí / nepřijetí rodinou budoucího partnera	Uvidíme, až si budou hledat životní partnery, jak to ta rodina zvládne nebo ne. Není to o těch dětech, ale spíše o té rodině, do které se dostanou jako takové (rod. č. 2). Kluk z rodiny našich kamarádů se zamiloval do naší romské holky a v té chvíli jsme viděla, že to ta rodina nedá, kdyby ten vztah prostě propukl, tak jsem viděla, že ta rodina to prostě nezvládne (rod. č. 2). Že třeba s nimi nechce nikdo chodit, protože je to cikánka (rod. č. 5).
	Začleňování pěstounských rodin	Aprioritně by se mělo usilovat o začleňování pěstounské rodiny do většinové společnosti. Protože se tu dělá nálepkování, škatulkování, ukazuje se na každou chybu. Věci, které by

		<p>se u biologický dětí vůbec neřešily, tak u pěstounský rodiny se prostě řeší např. zapomínají .... No a co, zapomínají. Příprava do školy je problematická i u dětí, které vyrůstají v normální rodině. Okamžitě se diagnostikují – ADHD, poruchy..... a přitom je to třeba normální nepozornost (rod. č. 4).</p> <p>K začleňování snad jen, že jsme vždycky, kam jsme přišli, vzbuzovali obrovskou pozornost. Manželský pár s třemi téměř stejně starými dětmi (někdy říkali, že máme trojčata) a dvě z toho ještě k tomu tmavé, neustále poskakující. Vždy nás bylo všude plno. Pokud z tohoto ohledu něco řešit, tak pak začleňování celých pěstounských rodin do společnosti. Ano, ve své podstatě jsme jiný, než běžná rodina (rod. č. 7).</p>
Náhledy na pojem kultura	„Pokleslá“ kultura	<p>Vzhledem k tomu, že v případě mého dítěte, šlo o dítě ze sociálně velmi problematické prostředí, neboť maminka požívala drogy, měla toxickou psychózu z pervitinu a byla v těch atakách té psychózy velmi agresivní. Její přítel byl taky velmi agresivní a taky požíval drogy, tak jako si myslím, že vytržení z takové kultury není zas až tak špatná věc. Otázka je, co si člověk myslí pod tím pojmem kultura (rod. č. 3).</p>
	Multikultura	<p>V dnešním multikulturním světě se domnívám, že z každé kultury si můžeme odnést to pozitivní, co se nám líbí. Možná bych změnila tvrzení, že kolik kultur znáš, tolikrát si člověkem. Z každé kultury, si můžeme vzít to dobré, to co nás obohatí (rod. č. 7).</p> <p>Romská kultura, problém je, že my žijeme dosti multikulturně, takže u nás se sejde u jednoho stolu Ital, Španěl, Angličan, Francouz a Afgánec a děti tohle to vůbec neřeší. Pravdou je, že se snažíme s Evou</p>

		<p>Davidovou jako s naší rodinou přítelkyní, která nám byla i na svatbě (rod. č. 5).</p> <p>Není to o těch dětech, ale spíše o té rodině, do které se dostanou jako takové. Jak ona to má srovnané, co má v sobě. To už člověk neovlivní. Čím dál jsou ty děti v rodině, tak se časem rozdílly kultur stírají. Pokud jsou to děti, které byly odebírání ještě jako malý a přišly k nám z kojeneckého ústavu, tak ony v sobě nemají romskou kulturu (rod. č. 2).</p>
Politika státu k začlenění Romů	Pozitivní rasismus	<p>Všechny Romové jsou začleňováni, ne jen ty naše, a oni v tom mají strašný bordel. Oni jsou trochu nezačlenitelní a podle toho se taky chovají. To jak ty jejich děti jsou po ústavech. My jsme ty Romy něco naučili a oni si na tom jenom zvykli. Je strašný průšvih tohoto státu výše sociálních dávek a taková pozitivní diskriminace Romů. Když Romové rozmlátí byt, tak dostanou nový. Když ho rozmlátí člověk z majoritní společnosti, tak už žádný byt nedostane. Mě v tomhle trošku vadila i práce na charitě a vadí mi granty, které jsou určeny pouze pro Romy. Myslím si, že by se ke všem mělo přistupovat stejně a pokud někdo nechce dělat. Spousta lidí pracovat chce a práce opravdu není. Spousta lidí pracovat nechce a jako je to zase, jak černý tak bílý, ale pro ty Romy máme strašně moc občanských sdružení, které dostávají práva Romů a ty Romové toho dokáží zneužívat. Neříkám, že všichni. Ale když to vezmu z pozice toho sociálního pracovníka na té charitě, tak ty Romové chtějí jen to, co je zadarmo. A opravdu si naberou, nevezmou si jenom svoji velikost, naberou si všechno, to co je značkové, to co je hezké. Ani netvrdím, že to budou prodávat, oni to klidně budou rozdávat, oni jsou srdeční, ale bílý člověk na tu charitu nepřijde, protože s tím bude mít problém, bude se za to stydět. A já si myslím, že jsme je trochu naučili ty Romy, žít z těch sociálních dávek a umějí to. Mám s tím opravdu takové zkušenosti charity (rod. č. 5).</p>
	ČR jako nevhodná země	<p>Nebo doufám, že prostě nebudou žít v naší zemi, vystěhují se do zahraničí, kde to tak</p>

	pro romské pěstounské děti	řešit nebudou. Kde ty lidi budou tolerantnější (rod. č. 4).
--	-------------------------------	--

1. Podle „předmětu“ k začlenění (podkategorie: Děti pod křídly, přijetí / nepřijetí rodinou budoucího partnera, začleňování pěstounských rodin).
2. Náhledy na pojem kultura (podkategorie: „pokleslá“ kultura, multikultura)
3. Politika státu k začlenění Romů (podkategorie: pozitivní rasismus, ČR jako nevhodná země pro romské pěstounské děti).

V první kategorii se jedna z pěstunek pozastavuje nad úvahou, koho si její děvčata v pěstounské péči jednou vezmou za muže, když v podstatě Roma nechtějí. Další rodina se pozastavuje nad zkušeností, kdy rodina budoucího partnera romské dívky v pěstounské péči prostě neunesla její skutečný původ, ač dívku znala řadu let.

Vzhledem k výzkumné otázce je třeba se pozastavit nad skutečností, že problém se začleňováním romských dětí v majoritní rodině se nevztahuje pouze na děti. Dvě rodiny při rozhovorech uvedly, že by se mělo více usilovat o začlenění pěstounských rodin, celých rodin, nikoliv jen jejich romských členů.

V druhé kategorii pěstouni v rozhovorech zdůrazňují, že z každé kultury si můžeme odnést to pozitivní. Upozorňují, že nezáleží až na dětech samotných, ale na rodině jako takové – postoj. V návaznosti na výzkumnou otázku zdůrazňují pěstouni skutečnost, že čím déle jsou děti v náhradní rodině, tím se rozdíl kultur stírají.

Poslední kategorie prostřednictvím pěstounů poukazuje na politiku našeho státu na začleňování Romů. Jedna pěstounka se odvolává na zkušenosti z neziskové organizace a politiku státu k začleňování kritizuje. Konkrétně vyčítá výši sociálních dávek a pozitivní diskriminaci Romů. V rámci rozhovorů byl zaznamenán názor, že Česká republika není vhodná pro romské pěstounské děti z důvodu netolerantnosti.

6.7 Analýza rozhovorů a tvorba kategorií a podkategorií na sedmou otázku

Vzhledem k výzkumné otázce by kategorie a podkategorie měly být heslovitým návodem na úspěšnou pěstounskou péči romských dětí v majoritní rodině.

V čem vidíte tajemství úspěchu výchovy romských dětí ve Vaší rodině?

Kategorie	Podkategorie	Konkrétní vyjádření
Rady pěstounských rodičů	Nenechat se ovlivnit předsudky	<p>Že jsem se nenechala zastrašit těmi předsudky okolí, musela jsem se tomu učit, že ve mně vše ten strach a bylo strašně důležité na sobě ten strach před tím dítětem nedávat najevo. Když jsem s těmi kluky začínala, tak já jsem byla v určitém stresu, vůči tomu okolí. (rod . č. 1).</p> <p>Je také strašně důležité nepodléhat předsudkům a stereotypům naší společnosti (rod. č. 7).</p> <p>I jako Romka může v naší společnosti něco dosáhnout. Podporuji ji v rozvíjení jejich zálib, Sára má velký dramatický talent, hudební talent, taneční talent a s tím tedy pracujeme a to se snažíme rozvíjet. Pracuji s ní taky na tom, aby byla úspěšná ve škole. Aby prostě věděla, že může něco v životě dokázat. Že to, že je jiného etnika neznamena, že může být nevzdělaná a musí v šestnácti otěhotnět (rod. č. 3).</p>
	Nevzdávat se při prvních problémech	Neházet „své“ děti přes palubu, když se něco nepovede. Možná právě pěstounští rodiče často házejí flintu do žita dřív, než by ji hodili u biologických dětí. Protože podlehnout nátlaku okolí je přece tak snadné..... (rod. č. 7).
	Řešení problémů	<p>Pak když byly nějaké problémy, tak umět ty problémy správně pojmenovat, pravým jménem, a nepodsouvat si sama sobě, nedej bože před nimi, že je to proto, že jsou romští (rod. č. 1).</p> <p>Nejen tedy to umět pojmenovat ale i věřit tomu, že to dítě z toho vyroste. Čím víc dětí jsem měla, tím méně jsem to řešila (rod. č. 6).</p>
	Důvěra a bezpodmínečné přijetí	Člověk s těmi dětmi nenaváže vztah, dokud ho nezačnou mít rádi, dokud mu nezačnou důvěřovat, chovají se odtažitě a vlastně ten jejich rodič, který se rozhodne je milovat, tak v jejich očích je pořád ještě nepřítel, to je nejtěžší období. Když už jsem věděla, jak to

		<p>funguje, tak jsem si vždycky říkala, už abychom měli to svoje odžito, pak už to bude fajn (rod. č. 6).</p> <p>Přijmout dítě takové jaké je, nepředělávat ho na to, jaké si ho představujeme my (rod. č. 7).</p> <p>Bezpodmínečné přijetí, přijala jsem je s jejich záporů i klady. Tak jako oni mne přijali jako svou maminku, s mými klady a záporů. Nejsem ideál. Mám své chyby, oni to ví, ale ty chyby dělají člověka lidským. Ale myslím, že když někdo chce přijmout dítě, jakékoliv, extrém, ještě větší to přijetí musí být u dítěte romského, přijmout ho takové jaké je, i když vůbec nevypadá jako vy, i třeba jinak voní. Jo, to pižmo je mnohem výraznější, tak ho prostě takhle přijmout. (rod. č. 4).</p> <p>Já si myslím, pokud ta výchova má být nějakým způsobem úspěšná, tak je potřeba přijmout to každé dítě, romské / neromské, jako individualitu, přijmout ho takové jaké je, ať už budeme předpokládat nějaké etnické odlišnosti nebo ne. Já se přiznám, jak mám to srovnání, tak mne přijde, že prostě spíš to každé dítě je úplně jiné, a že jsou děti míň a víc deprivované a traumatizované. Takže to tajemství je v tom přijetí a v tom respektování toho, že to dítě nebude tabulkový, a to ty děti v pěstounské péči většinou nebývají (rod. č. 3).</p> <p>Člověk je musí přijmout takový, jací jsou, nestačí přijmout to dítě, ale celou tu jeho rodinu, minulost, s tím, jaká ta rodina je, jaké jsou jeho rodiče, příbuzenstvo. Když to přijmeme, nemusíme s tím souhlasit, ale prostě ho takové přijmeme, tak se dítě cítí v bezpečí (rod. č. 2).</p>
	Najít smysl	<p>Nemusela být veleúspěšná, ale bylo tam vidět, že ta pěstounská péče měla svůj smysl. Nemá cenu se prostě stresovat a přenášet to na ty děti (rod. č. 1). I v té nejhorší situaci nepřestat být optimistou a vždy si najít podmět k radosti. Neházet „své“ děti přes palubu, když se něco nepovede (rod. č. 7).</p> <p>A já si myslím, že v naší rodině to přineslo to, že těch pět dětí, co tu v naší rodině vyrůstá, třeba i ten Tomáš, který je v pěstounské péči, nebo ty naše biologické</p>

		děti, že to pro ně bude nějaká zkušenost. Snažila jsem se o tu romskou kulturu, snažila jsem se je všechny dobře vychovávat, moc z toho dobrý pocit opravdu nemám. Ale myslím si, že každý si odnesl kousíček toho, že v téhle rodině byl. Informaci, jak funguje a existuje rodina (rod. č. 5).
	Vzít v potaz Matějčka	Já si myslím, že Matějček má pravdu v tom, že padesát na padesát. Nedávno jsem se bavila s psychologem, že to 50 % na 50 % není jako že, když přijmeš 6 dětí, tak že 3 budou dobré a tři do háje. To je tak, že jedna pěstounská rodina může přijmout 5 dětí a všechny budou mít problémy. A druhá přijme 3 děti a všechny budou v pohodě
	Vzájemná podpora pěstounských rodin	Ale teď si vzpomínám, že jsem strašně ráda jezdila na setkání rodin, kde byla pp rodina s většími romskými dětmi. Já jsem tedy nehledala, tak jak se říká, pozitivní příklady Romů (slavných Romů), ale právě romské děti z pěstounských rodin, kterým se podařilo žít normální plnohodnotný život (rod. č. 1).
Požadavky na pěstouny	Důvěra	Tak už jsem to naznačila, já nemám žádný recept, tajemství, jak romské děti vychovávat, ani si nemyslím, že bych na to měla nějaký podíl. Že bych řekla, já jsem ta dobrá a teď to udělejte jako já, to vůbec ne. Já jsem za to tak fakt jen vděčná, takže si myslím, že ty moje děti, že to mají tak dobře rozdaný. Tak co mluvím s jinými rodiči, tak ty moje děti nejsou na žádných léčích psychiatrických, žádné dítě není psychopatologická osobnost, to není nic, co by člověk mohl výchovou nějak doladit (rod. č. 6).
	Umění odpouštět	Myslím si ale, že ty rodiny, které si berou do péče romské děti a ty děti jsou nějak složité, měli by mít nějaké povahové vlastnosti, myslím si, že to opravdu není pro každého. A jedna z věcí, kterou by měla taková máma mít, je rychle odpouštět. Jo, moc se jako

		<p>nezabývat těmi věcmi, být tak jako zdravě velkorysá. Mít tak vybalancovanou důslednost, na co se vykašlat, netlačit to šroubovitě, mít jasné stanovené limity a možnosti dětí. A ony tyhle věci jsou lépe, když těch dětí je víc, protože to tělo matky to nedá, prostě všechno zvládnout. Já jsem důsledná máma v tom, že nikdy neustoupím, když řeknu, že něco bude tak, tak to opravdu tak bude a ono to tak je. A já si sakra rozmyslím, než něco takového řeknu.</p>
	Být dobrý obhájce	<p>Pokud může nějaké doporučení pro pěstouny romských dětí, smiřte se s tím, že věčně věků budete v ředitelně, věčně budete pobíhat někde po úřadech a vysvětlovat, že vaše dítě, ač je tmavé, nekrade, nefetuje a že jste úplně normální rodina. Alena ze zkušenosti v obchodě 3 dny nespala a omluvu od ředitele si zarámovala. Jediné co platí je naše mantra. Musíme mít soucit s citovými mrzáčky a debily, ale neumím si představit, co bude dál, až budou sami za sebe. Tady prostě žít nebudou, tady prostě co neodpovídá úzkému pohledu, tady těm klapkám, co tu mají lidi na očích a uších, tak má smůlu (rod. č. 4).</p>
	Znát svoje možnosti	<p>Já si myslím, že když si je teď všechny vezmu k nám domů, tak zlikviduji sebe, tři děti, co mám doma, a nevím, jestli jim pomůžu. A když si je budeme brát takhle na svátky, prázdniny, prostě občas, tak to bude mít pro všechny nějaký přínos. A nebude to tak strašně náročný (rod. č. 5).</p>
	Nebýt jen náhradním rodičem	<p>Já neumím být náhradním rodičem, já umím být jenom rodičem. Na moje děti, když někdo sáhne (historika o krádeži, která nebyla prokázána, s dívkou bylo zacházeno velmi špatně, pěstounka pohrozila právníkem, následovala omluva od ředitele supermarketu. Zajímavé bylo, že v obchodě bylo 6 dívek všechny světlolasé, ale šacovala se naše Alena) (rod. č. 4).</p>

	Nebýt rasista	Třeba, co vidíme kolem sebe. Máme známý, kteří dělají pěstouny, mají romské děti a přeposílá mailem dost nevkusné vtipy o Romech, to nepochopím, děje se to. To jsem pak na ty svoje známé ošklivá, nechápu to, jak můžou mít romské děti doma a smát se vtípům o tom, jací jsou Romové vyžírkové, a že nic nedělají a jenom se flákají. Tak mi to přijde divný, respektovat ty děcka, i ty jejich neúspěchy, i ty věci, se kterými ony bojují. Ony samy jsou z některých věcí nešťastný a narážejí v tom prvním kontaktu na tzv. halo efekt, při první setkání, oni nemají možnost udělat dobrý dojem, protože všichni na ně koukají jako na ty černý. Už takhle to mají moc těžké, takže všechny věci, které jim nejdou nebo jsou limitovaný, jim neotloukat o hlavu, ale podporovat je, být vedle nich. Nevím, co jiného. Myslím si, že to jsou tyhle dvě věci, respektovat dítě takové jaké je a přijmout jeho rodinu se vším, co za tím je (rod. č. 2).
--	---------------	--

1. Rady pěstounských rodičů (podkategorie: nenechat se ovlivnit předsudky, nevzdávat se při prvních problémech, řešení problémů, důvěra a bezpodmínečné přijetí, najít smysl, vzít v potaz rady odborníků, vzájemná podpora pěstounských rodin)
2. Požadavky na pěstouny (podkategorie: důvěra, umění odpouštět, být dobrý obhájce, znát svoje možnosti, nebýt jen náhradním rodičem, nebýt rasista).

Z první kategorie jsem od pěstounů prostřednictvím rozhovorů získala rady – což jsou vlastně podkategorie. Získané rady jasně signalizují, že pěstounští rodiče se setkávají s rasismem, bojují s předsudky a ku pomoci jim je vzájemná podpora pěstounských rodin a nalezení smyslu pěstounské péče.

V druhé kategorii jsem zaznamenala požadavky, které si pěstouni myslí, že by náhradní rodič měl mít. Tyto „požadavky“ jsou vlastně podkategorie. Velkou vypovídací hodnotu má umění odpouštět a být dobrým obhájcem. Protože dle slov jedné z pěstunek: „Smiřte se s tím, že věčně věků budete v ředitelně, věčně budete pobíhat někde po úřadech a vysvětlovat, že vaše dítě, ač je tmavé, nekrade, nefetuje a že jste úplně normální rodina.“ (rod. č. 4).

7 Výsledky analýzy verzus teoretická část práce

Vzhledem k výzkumné otázce jsem došla k závěrům, že pěstounské rodiny, které byly předmětem mého výzkumu, si uvědomují příslušnost pěstounských dětí k romskému etniku a jsou ochotni zprostředkovat romskou kulturu svým svěřeným romským dětem. Často však pociťují, společně se svými dětmi, vyčleňující sociální status hraničící s rasismem. Také se shodují v tom, že mnohem důležitější než etnický původ vychovávaných dětí, je jeho životní zkušenost před příchodem do rodiny. Např. vlivy v prostředí původní rodiny, vlivy v plantárním období (alkohol, drogy a tabák v době těhotenství) a také deprivace a poruchy připoutání se k pečující osobě.

Vzhledem k identitě pěstounských dětí je celá problematika velice složitá. Z rozhovorů je zřejmé, že dítě ve většině případů přijímá identitu pěstounských rodičů a tedy identitu majoritní společnosti. Pro dítě samotné není až tak důležitá původní kultura, mnohem více si cení možnosti někam patřit, být součástí rodiny, přijímat sociální role.

Pěstouni si uvědomují, že cílem výchovy romských dětí v NRP by mělo být získání smíšené identity včetně schopnosti se přijatelně vyrovnat s negativními reakcemi okolí. Tento cíl se však příliš nedaří pěstounům naplňovat, vychovávané děti romskou kulturu vnímají spíše jako nabídkou z mnoha jiných kultur.

Pěstounské rodiny denně pociťují postoje a předsudky majoritní společnosti k romské menšině. Pěstouni zmiňují vlastní záměrnou sociální izolaci celé rodiny od majoritní společnosti, do prostředí, kde budou bezpodmínečně přijati, kde jim bude společně dobře. Tito pěstouni dokonce navrhují únik z majoritní společnosti do společnosti, kde jim bude společně dobře.

V žádných příručkách pro pěstouny se neuvádí, že tyto děti, ač s různými poruchami, handicapy nás mohou obohatit. Tím, jak vidí svět, jak jej vnímají jen oni, co je důležité a co ne. A také nás naučí radovat se z maličkostí, žít teď a tady a občas si nedělat starosti z toho, co bude.

ZÁVĚR

Z rozhovorů s pěstouny můžeme usoudit na následující důležité okolnosti, které ovlivňují začleňování romských pěstounských dětí do majoritní společnosti. Jsou zároveň kategoriemi, na které jsem se ptala ve výzkumné otázce Jaké okolnosti (kategorie) ovlivňují romské děti v pěstounských rodinách z majoritní společnosti v procesu jejich přijímání do rodiny a začleňování do společnosti):

- Vlastní postoje pěstounských rodičů, přičemž se pěstouni odvolávali především na vlastní morální vlastnosti a na vlastnosti prozrazující sílu jejich osobností.
- Vlastní postoje romských dětí v pěstounské rodině, kdy pěstouni upozornili na problém obtížnosti získání „dvojí identity“ – tedy identity Roma integrovaného do české občanské společnosti. Na jedné straně cítí silný asimilační tlak ze strany „bílé“ kultury, v určitých okamžicích však zažívá odmítnutí, s romskou kulturou se sám identifikuje – hrozí, že se octne na „území nikoho“: ani bílý, ani Rom...
- Vlastnosti romských dětí : pěstouni upozorňují zejména na nejčastější očekávání od okolí – vznětlivý temperament a malá cílevědomost. Cílevědomost však chápou jako obecný důsledek osobní historie všech dětí v pěstounské péči.
- Rozlišení mezi etnickou příslušností dítěte a jeho traumatizující či deprivací osobní historií
- Vztah okolí pěstounské rodiny k jejím romským dětem: zde narážejí pěstouni často na předsudečnost (až rasismus) v prostředí školy, méně ve svém okolí či v širší rodině pěstounů.
- Původní romská kultura: zde pěstouni rozlišovali mezi tradiční romskou kulturou patřící historii a aktuální kulturou sociálního vyčlenění v původních rodinách romských dětí. Přesto si uvědomují důležitost znalosti vlastní historie pro tyto děti.
- Charakter pěstounské rodiny. Pěstouni se identifikují s charakterem dobré fungující rodiny, odmítají adjektivum „náhradní“. Podpurným faktorem zde je identifikace s jinými pěstounskými rodinami. Jako obtíž vnímají oficiální postoje státu a neoficiální očekávání ze strany společnosti. Pěstouni upozorňují

na problém s integrací celých pěstounských rodin do společnosti, ne pouze jejich romských dětí.

Lze uzavřít: Romské děti vstupující do pěstounských rodin majoritní společnosti si do nich přinášejí „dvojitou zátěž“: svou osobní traumatickou či deprivací historii a své romství. V budoucnosti budou muset čelit na jedné straně častým předsudkům zejména ve školním prostředí, na druhé straně se budou vyrovnávat se svým romstvím vzhledem k historickým kořenům své specifické romské kultury, která v současnosti nese obecné rysy sociálního vyloučení. Rizikem bude jednak tlak na asimilaci s českým „bílým“ prostředím, který však v osobním životě může vyústit ve vytěšňování do „území nikoho“ – ani bílý, ani Rom. Jejich velkou šancí na cestě k získání zdravé identity a integrace jsou silné osobnosti pěstounů disponující velkými morálními kvalitami a nabízející jim ve skutečném domově a ve skutečné rodině – skutečné zázemí.

Seznam použitých zdrojů

- BAČOVÁ, V. Etnická identita. In Čermák, Ivo, Hřebíčková, Martina, Macek, Petr: *Agrese, identita, osobnost*. Brno 2003, 315 s. ISBN 80-86620-06-9.
- BALVÍN, Jaroslav. *Romové a dětské domovy: sborník z 8. setkání Hnutí R v Děčíně a ve Františkově nad Ploučnicí ve dnech 11.-13. dubna 1997*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997, 137 s. ISBN 80-902149-4-0.
- BALVÍN, Jaroslav. *Romové a etika multikulturní výchovy: 13. setkání Hnutí R v Brně 1999*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999, 199 s. ISBN 80-902149-4-0.
- BALBÍN, J. *Romové a jejich učitelé*, Hnutí R, Ústí nad Labem, 1999, 144 s. ISBN 80-902461-1-7.
- BARKER, Chris. *Slovník kulturních studií*. Vyd. 1. Přeložil Kateřina Gillárová. Praha: Portál, 2006, 206 s. ISBN 80-7367-099-2.
- BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá modernost*. 1. vyd. Přeložil S Blumfeld. Praha: Mladá fronta, 2002, 343 s. ISBN 80-204-0966-1.
- DAVIDOVÁ, E. *Romano drom: cesty Romů: 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého 1995, 245 s. ISBN 80-7067-533-8.
- DORSCH, F. (Traxel W.): *Psychologische Wörterbuch*, 7. vyd., Hamburg-Bern 1963.
- DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*, Vyd. 1. Praha: Grada, 1999, 279 s. ISBN 80-716-9254-9.
- ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie*, Portál Praha 2008, ISBN 978-80-7367-465-6.
- HAMER, D. *Geny a osobnost: biologické základy psychiky člověka*. Praha: Portál 2003, 250 s. ISBN 8071787795.
- HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál 2004, 311 s. ISBN 80-7178-803-1.
- KALEJA, M. KNEJP, J. *Mluvme o Romech*, Ostravská univerzita 2009, 159 s. ISBN 978-80-7368-708-3.
- LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Vyd. 4., dopl., v nakl. Karolinum 1. Praha: Karolinum, 2011, 399 s. ISBN 978-80-246-1983-5.

- MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 183 p. ISBN 80-717-8304-8.
- MARÁDOVÁ, Eva. *Multikulturní porozumění*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 44 s. ISBN 80-86991-82-2.
- MORGENSTERNOVÁ, M., ŠULOVÁ, L. a kol. : *Interkulturní psychologie, Rozvoj interkulturní senzitivity*, Vyd. 1. Praha: Karolinum, Praha, 2007, 218 s., ISBN 978-80-246-1361-1.
- MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, SLON Praha 1999, ISBN 978-80-7367-465-6.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Základy psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998, 590 s. ISBN 80-200-0689-3.
- NECKAŘ, Petr. *Adopce a pěstounská péče, aneb, Jak na to*. 1. vyd. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009, 40 s. Radnice. ISBN 978-80-904264-4-3.
- PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál 2007, 217 s. ISBN 978-80-7367-280-5.
- PURVIS, Karyn B, David R CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 252 s. ISBN 978-80-247-4535-0.
- ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 190 s. ISBN 978-80-210-6382-2.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. vydání. Praha: Portál 2004, 390 s. ISBN 80-7367-124-7.
- ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 143 s. ISBN 80-7178-250-5.
- SAMKOVÁ-VESELÁ, Klára. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Vyd. 1. Praha: BLINKR, 2011, 95 s. ISBN 978-80-87579-03-9.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*, Středisko NRP, ISBN 978-80-87455-14-2.
- VANČÁKOVÁ, Martina. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011, 32 s. ISBN 978-80-87455-05-0.
- VAVŘINKOVÁ, B., BINDER, T. *Návykové látky v těhotenství*, Vyd. 1. Praha: Triton, 2006, 122 s. ISBN 80-725-4829-8.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008, 404 s. ISBN 978-80-247-1428-8.

WOLF, J. *Člověk a jeho svět II., Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*, Praha Karolinum, 2000, 223 s., ISBN 80-246-0099-4.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Seznam elektronických zdrojů

CHALOUPKOVÁ, J. *Sociologie*, [online], [cit 2014.12.20]. Dostupné na WWW: https://www.google.cz/?gws_rd=ssl#q=%C4%8Cas+se+stal+n%C3%A1strojem+doby%C3%AD+prostoru+a+prom%C4%9Bnil+se+v+pen%C3%ADze.+Chaloupkov%C3%A1.

Lecyklopedia, [online], [cit 2014.12.20]. Dostupné na WWW: <http://leccos.com/index.php/clanky/status-socialni>.

KLIMES, J. *Budování identity dítěte* [online] [cit. 20141220]. Dostupné na WWW: http://www.rozumacit.cz/zs/file_prirucky_a_publicace/Budovani_identity_ditete%282008%29.pdf.

Středisko náhradní rodinné péče, *Romské děti žijící mimo vlastní rodinu* [online]. [cit. 2015-03-28]. Dostupné na WWW: http://www.nahradnirodina.cz/files/File/rd_mimo_vlastni_rodinu.pdf.

Seznam příloh

Příloha I	Přepis rozhovoru s rodinou č. 1
Příloha II	Přepis rozhovoru s rodinou č. 2
Příloha III	Přepis rozhovoru s rodinou č. 3
Příloha IV	Přepis rozhovoru s rodinou č. 4
Příloha V	Přepis rozhovoru s rodinou č. 5
Příloha VI	Přepis rozhovoru s rodinou č. 6
Příloha VII	Přepis rozhovoru s rodinou č. 7

Přílohy

Příloha I

Představení rodiny: Kolik dětí, jak věkově, jaké etnikum a kdy přišly (kolik jim bylo)?

Máme osm dětí, 3 adoptované a 5 v pěstounské péči. Všechny děti, kdy jsme je přijímali, tak nám bylo sděleno, že přijímáme dítě poloromského etnika, my jsme to tak v žádosti měli, o tom, kolik toho romství v sobě mají, to je další věc.

Roman 23 let, (měl 2,5), Dominik má 22 roků (měl 4 roky), Kryštof má 16 měl rok a půl. Kristýnka má 15 a měla 1,5. Alenka má 14 (2,5), Pamela má 13 let měla (1,5), Vendulka měla tři a má šest a Dan měl dva a teď mu je 5 roků.

1. Jak Vaše děti po přijetí přijímala širší rodina, škola, sousedi a širší okolí?

Tam je velký rozdíl, jestli to byly první dvě děti nebo dvě poslední. Okolí si zvyklo. Je velký rozdíl, že ty první děti byly do adopce ke vztahu širší rodiny, a ty další děti byly v pěstounské péči. Určitě tam hrálo určitou roli to, že ta rodina se necítila tak ohrožená. Taky tam byla skutečnost, že jsme s těma prvníma klukama měli i určité výchovné úspěchy, takže i určitá obava přijetí takového dítěte už tam nebyla. U těch první dvou tam obava byla. Třetí byl světlý, takže tam to lidi neřešili. Sousedi z toho byli také celý na větvi, že jsme si vzali děti z děcáku, věštili nám špatnou budoucnost, že nám ty děti stejně utečou, a já jsem to prostě řešila tak, že jsem úplně tyhle věci přestala poslouchat, protože mi nedělaly dobře, hodně mne to ovlivňovalo i ve vztahu k dětem. Taková předpojatost. Vzbuzovalo to velké napětí, když něco provedli, tak co bude, bylo ve mně velké napětí v tom že, že na ty děti bylo pohlíženo jinak než na děti z běžné populace, takže jsem to striktně řešila tím, že jsem přestala na určitá místa vůbec chodit, a začala si vybírat pouze místa, kde nám bylo spolu dobře. Takže se to právě naší široké rodině podařilo, že děti, které jsme postupně přijímali, byly podobně věkově stejný jako moji synovci, neteře a děti našich přátel nebo i ve farnosti. Takže tam se nám to podařilo dobře nastavit. Takže se sousedy a s lidmi na vesnici jsem to přestala řešit, ne že bych to potlačila, to ne, ale nechtěla jsem se s tím nechat ovlivňovat. Tam u těch dvou byl taky problém. Oni kluci kápli na takovou učitelku ze staré školy, která vůbec neměla ráda

temperamentní děti. Pak jsem se to dozvěděla od jiných rodičů, kteří měli trochu živější děti. Ale musím říct, že tahle paní učitelka byla rasista. Protože měla tam problémového chlapce ve třídě, ale on byl prostě modrooký blondák a tomu v té třídě prošlo opravdu všechno, ostatní rodiče si na něho rodiče stěžovali, ale našemu Romanovi to neprošlo vůbec nic. Ještě ona byla předpojatá tím, že kousek od nás bydlela ještě jedna pěstounská rodina a ona ty děti učila, s těma dětma to nebylo jednoduché, protože jsou to ústavní děti a ona už byla předpojatá vůči k těm našim klukům, že s nimi budou problémy. Takže jsme si s touto paní učitelkou mákli. Naštěstí to byla taková, bych řekla, že to byla výjimečná učitelka, bohužel jsme na ní kápli už v první třídě a to je bohužel poznamenalo ve vztahu ke vzdělání. A no taková ta nedůvěra a to, to se s nimi táhlo dál..... Doznívá průvodní jevy psychické deprivace, víc na sebe upozornila. Tyto kluci mají problémy s autoritou, jsou bezprostřední, co by si jiný žák si nechal pro sebe, tak to prostě té učitelce řeknou. A je na učitelce jestli to zkousne, byli učitelé, kteří to vybalancovali, ale tahle učitelka na to neměla. Nevidím v tom to romství, ale tu deprivaci. Být vždy ve střehu a bránit se, bohužel o těch romských dětí je ta deprivace ještě zesílená, díky tomu, jak je na ně pohlíženo. Ty další děcka, na nich to není vidět, ty prochází tím životem úplně skvěle. Alenka na ní je to hodně vidět, ona je nekonfliktní typ, ona má hypoaktivní formu poruchy pozornosti, takže ona nejde do konfliktu, spíše se stáhne. Kluci šli vždy do agrese. Ona taky měla takovou divnou učitelku, já musím říct, že jí nevadilo to romství, ale spíš ta porucha (hypoaktivní porucha). Ale nedokázala k ní přistupovat k tomu jejímu specifiku (poruše), nedokázala jí motivovat, podpořit. Taky se jí třeba posmívali, ale nebyl tam žádný konflikt. Kluci se občas kvůli tomu porvali, ti to prostě řešili rvačkou. Všechny děti, jak mám ráda to pozitivní, tak jsem je v tom nechala samotné, aby si to svoje romství obhájili, v sobě obhájili. A že se jim podařilo obklopit dobrými kamarády, kteří je podpoří. Byla to taková ochrana pro ně, před vším špatným od těch spolužáků. To se jim fakt povedlo, v tom jsme je podporovali. Širší okolí jsme pojala s těma sousedy. Tam bylo strašně důležité, že město, kam chodili do školy (děcka) a na kroužky, tam ti kantoři věděli, kam ti děcka patří, takže oni na ně nekoukali jako na nějaké romské děti, ale věděli, že patří k nám, to jim hodně pomáhalo. Ta jejich identita tam hodně jako fungovala. A to samé v té farnosti, oni věděli, že patříme k sobě.

2. Jaký mají vztah Vaše děti k romské kultuře a ke své původní rodině?

Co se týká původní rodiny, ani u pěstounské péče kontakty nemáme, možná budou u těch nejmenších dětí. Tam je takový paradox, že jejich maminka, partner jí teď opustil, jsou poloromové, ale maminka byla vychovávána adoptivní bílé rodině, takže tam prostě nejsou žádné vazby, takže všechny děti, které k nám přišly, šly z kojeneckých ústavů, kde pobývaly nejméně rok nebo dva, takže oni nepobývali vůbec v romské komunitě, byly vychovávání majoritou. Co se ale týká vztahu k romské kultuře, odmalinka všichni, co k nám přišly, věděly, že k nám přišly z kojeneckých ústavů, a že mají tento romský původ. S tím že jsem tomu prvního, tam jsem to možná trochu víc řešila, říkala jsem mu, že ti Romové k nám přišli z Indie, měla jsem pro něj nachystané i romské pohádky a tak, ale on to prostě neřešil. Pro něj bylo nejdůležitější, že má rodinu, že má dědu, strejdy, a takový věci a on tu příslušnost k romské komunitě nikdo z našich dětí neřešilo. Naše děti nikdy neměly potřebu se identifikovat s romskou komunitou. Je však ještě nutné říct v souvislosti s tím širším okolím, že jsme je přivedli do prostředí, kde poblíž nežijí žádná problémová romská rodina. Vůbec to neřešíme, i když lidé jsou předpojatí vůči Romům, žádný z nich neměl negativní zkušenost s Romy. A naše děti, pokud se setkali s Romem, tak to bylo opět dítě vychovávané v pěstounské péči. Nejstarší syn začal v dospělosti se učit romsky, ale to z toho důvodu, že pracuje jako sociální pracovník pro Romy, takže z pohledu své profese se o to začíná zajímat. Kulturu neřeší, romská hudba je hezká, ale ne proto, že je romská. Nechtěli to, ale i ten starší, když jsem prostě tu kulturu do něj cpala, tak by o to nestál. A ty ostatní děti, protože jsou tak světlý, tak to neřeší. Oni se identifikují s námi, protože mají prostě v sobě i tu bílou část, oni sami sebe za Roma nepovažují, ale s tím, že si jsou toho vědomi, že jsem je k tomu vedla, že to okolí je za Romy považovat bude. Jediný problémy, které nastávají, jsou u toho druhého chlapce, ale to je chlapec s poruchou osobnosti. On nemá problém s romstvím, ale problém sám se sebou. Má problém přijmout sám sebe, prostě to není zdravé dítě. To je dítě postižené, tam nelze hovořit o nějakém zdraví. K původní rodině – děti nemají zájem se kontaktovat s původní rodinou, a myslím si, že právě proto, že mají obavy, že jejich rodiče nežijí zrovna nejlépe, že patří k těm problémovým rodinám a to si myslím, že je důvod, proč je nechtějí kontaktovat. Chceme dělat v Brně v rámci vzdělávání pěstounů přednášku pro děti, oni to vezmou další nabídku k informacím, ale nic, co by jí výrazně ovlivňovalo.

3. Jak reagují Vaše děti na děti (vrstevníky) z romského prostředí a obráceně – jak romské děti reagují na ty Vaše?

Naše děti jsou pouze v kontaktu s romským děčkama z pěstounských rodiny, a tam to jo, tam to funguje.

4. Co si myslíte o výchově romských dětí v bílé rodině?

To co my těm dětem dáváme, to vědomí té širší rodiny, to je dobře. Pořád se mne nikdo ptá, v čem jsou ty děti jiné, ale to tak prostě není. Hrozně záleží na vztazích. Takže jako ti Romové žijí v těch velkorodinách, tak my jsme taky takový velká rodina. A jim na tom strašně moc záleží a oni si ty vztahy prostě promítají do té naší rodiny. Takže to vidím strašně důležitý, než aby to dítě skončilo v děčáku bez příslušnosti k někomu, takže já vidím velmi pozitivně tu příslušnost k naší rodině. To je pro ně strašně moc důležité, jsi myslím.

5. Co si myslíte o chování romských dětí v pěstounské péči v bílé rodině?

Ono taky záleží na těch pěstounech, jak moc velkou kladou velkou váhu tomu, co to vlastně ten temperament je. Když se mluví o romském temperamentu, tak se zdůrazňují jen ty špatné věci, že ty děti můžou mít i něco pěkného v sobě. Třeba s těmi žadateli, když já se někdy setkám, tak vidím, že si tyhle předsudky nesou. Vůbec třeba nepřemýšlí nad tím, že nás ty romské děti můžou obohatit. Ta naše rodina je bohatší právě proto, že si vzala tyhle děcka. Samozřejmě to přináší i balík problémů navíc, to jak nás vnímá to okolí, jo, ale zase nás to může na druhou stranu obohatit. Já si taky myslím, že ohledně chování dětí v PP vůbec nezáleží na tom, jak jsem poznala spoustu dětí v pěstounských rodinách, jestli je to dítě bílé nebo tmavé. Že ty problémy, pokud je dítě má, tak je prostě má, jestli je bílý nebo tmavý. Akorát u těch tmavých dětí je to všechno víc vidět. A ty pěstouni jsou pod větším tlakem okolí. Když totiž to bílé dítě selže, tak i to okolí ty pěstouny podepře, a řekne – máte to s tím těžké. Kdežto těm u těch romských dětí okolí řekne: „Neměli jste si je brát.....“ To člověku nepřidá. K těm pozitivům bych chtěla zdůraznit, možná je to jen moje představa, taková ta otevřenost, upřímnost, bezprostřednost, důraz na vztah, co na srdci to na jazyku. Mám

i pocit, i když nikdo mi to nechce potvrdit, že ty děti jsou, jak se říká, že jsou Romové přizpůsobiví, velice přizpůsobivé, že si velice rychle zvykly na naši rodinu. U některých bílých dětí je těch psychických problémů mnohem víc, a právě prostě do té nové rodiny nezapadnou, nezvyknou si tak rychle. Když ale pak i to romské dítě má nějaký psychický problém, pak je to ještě víc negativně vnímané tím okolím. Jinak já prostě nevidím, v čem by ty děti byly až tak jiní, že ty lidi to hezké na tom tmavém nechtějí vidět. Co je hezké na tom bílém, to na tom tmavém nevidí, nechtějí. Problém je v tom, že i to tmavé dítě se pak přestává snažit. Protože si řekne, že to okolí si toho stejně nevšimne. Co se týče i toho vzdělání. Ty děcka musí na sobě mnohem víc pracovat, aby tomu okolí ukázalo, že za něco stojí. Mají to v tomhle moc těžký. Musí projít mnohem větší vůlí. To je prostě tím okolím tak nastavený. Říkám dětem, hodnotí se snaha. Oni musí projevit mnohem více snahy, než to okolí je uzná.

6. Co si myslíte o začleňování Vašich romských dětí do rodin majoritní společnosti s většinovou kulturou?

Zatím naše děti s tím nemají problém, pohybují se v prostředí našich známých a kamarádům, ale konkrétně ti naši starší kluci měli problém sehnat brigády, zaměstnání. A to vidím i jako úkol pro pěstounskou rodinu, je na to připravit. Je nutné si uvědomit, že ne každé povolání je pro ně vhodné. I tu naši Alenku připravuji, že by mohla být sociální pracovníci. Dítě si prostě vysní, co by chtělo dělat a já ho musím postavit do reality. Chtěla být kadeřnicí, ale to prostě nejde. Roman si vymyslel, že bude dělat realitního makléře. Nedostal brigádu, šli jsme následně optat se na místo, a museli jsme se zaručit, že jsme jeho rodiče. Roman zažil, že ho vyhodili z restaurace. Taky v obchodech na sebe poutá pozornost ostrahy (ochranky). Je to šílený, taky jsem byla jedno v obchodě s jedním z nich a je to prostě strašný pocit, je však nutné je na to připravit.

7. V čem vidíte tajemství úspěchu výchovy romských dětí ve Vaší rodině?

Že jsem se nenechala zastrašit těmi předsudky okolí, musela jsem se tomu učit, že ve mne vše ten strach a bylo strašně důležité na sobě ten strach před tím dítětem nedávat najevo. Když jsem s těma klukama začínala, tak já jsem byla v určitém stresu, vůči tomu okolí. Proto jsem vyhledávala cíleně místa, kde by to dítě bylo šťastné, aby

nevidělo u mne ty obavy, aby si to prostě se mnou užilo. Dále pak bezpodmínečné přijetí dítěte. Pak když byly nějaké problémy, tak umět ty problémy správně pojmenovat, pravým jménem, a nepodsouvat si sama sobě, nedej bože před nimi, že je to proto, že jsou romští. Můžete to rozvést. Např. paní učitelka mi řekla, když tam Dominik bral věci, že tam už měli romskou holčičku, která taky brala věci, že je to normální, že to mají v genech. U nich to je prostě tou psychickou deprivací, to dítě prostě něco dosycuje. Nejen tedy to umět pojmenovat ale i věřit tomu, že to dítě z toho vyroste. Čím víc dětí jsem měla, tím méně jsem to řešila. Určitou roli v tom hrála nevědomost, když jsme začínali, nebyli žádné přípravné kurzy pro žadatele. Zнала jsem z okolí jednu pěstounskou rodinu s romskými dětmi a jinak se o těchto dětech nemluvilo. Ale teď si vzpomínám, že jsem strašně ráda jezdila na setkání rodin, kde byla pp rodina s většími romskými dětmi. Já jsem tedy nehledala, tak jak se říká, pozitivní příklady Romů (slavných Romů), ale právě romské děti z pěstounských rodin, kterým se podařilo žít normální plnohodnotný život. Nemusela být veleúspěšná, ale bylo tam vidět, že ta pěstounská péče měla svůj smysl. Nemá cenu se prostě stresovat a přenášet to na ty děti.

Příloha II

Představení rodiny: Kolik dětí, jak věkově, jaké etnikum a kdy přišly (kolik jim bylo)?

Děti, dvě jsou biologické, osm dětí je přijatých, teďka co se věku týče tak nejstarší je 20-ti letý, majoritní etnikum, mentálně postižené dítě, další je skoro už 18-ti letá holčina, romského etnika, v pásmu lehké mentální, 16-ti letý klučina, ten je náš biologický, skoro 16-ti letá holka romská, 16- ti letý klučina romský, 14 – ti letý klučina romský v pásmu lehký retardace a další diagnózy přidružené k tomu, pak je to holčina, které je 13 – romská, holčina 10 let, romská. Devítiletá biologická a osmi letý romský klučina. Kdy k nám přišli, já musím pátrat v paměti, ten nejstarší v 6 letech, pak 2,5 letá (té bude 16 let), pak klučina, kterému je dnes 14 let ve 2,5 letech, pak jsme měli naši biologickou dceru, pak přišla holčička 2,5 let (teď 10 let). Pak klučina, kterému je dnes 8 let, přišel k nám v osmi měsících. A nakonec přišly najednou tři děti, ta co jí bude 18 ve 12 letech, tomu, co je 16 let, tak v 10 letech a té, co je 13, tak přišla v 6 letech.

1. Jak Vaše děti po přijetí přijímala širší rodina, škola, sousedi a širší okolí?

Širší rodina, tam to bylo těžké, z manželovo tak z mé strany, jsou prostě rasisti, takže tam bylo odmítnutí. Ze strany manželovo rodičů to mamka na nějakou dobu vzala, ale postupem času se to úplně sesypalo. A ten vztah celkově skočil špatně, takže se s ní nestýkáme. Moji rodičové, lze říct, že se s tím smířili, nesouhlasí s tím, jejich vztah k Romům se nějak nezměnil, mají pocit, že to je zbytečná práce, to co děláme, prostě jsou to stejně cikáni, a zázrakem z nich neuděláme bílý, prostě taková skepse z jejich strany. Co se týká okolí, tam to je různý, máme tedy většinou pozitivní odezvy, máme hodně známých a kamarádů, kteří nás drží, a myslím si, že i to okolí nás bere, protože jsme oba, jak já, tak manžel takový otevření, nemáme potřebu se schovávat, protože máme romské děti, všude je strkáme i sebe, aby ty lidi viděli, že jsou normální, aby se jich lidi nemuseli bát, protože samozřejmě ty předsudky na začátku tam vždycky jsou. V tomhle tom mají naše děti výhodu, že jsou přijímány všude, a nikdo je z našeho okolí neřeší. Co se týká škol, my jsme se stěhovali v létě. Oni byli vcelku zmapovaný, takže naše děti nevěděly, co je to rasismus. Když jsme se přestěhovali, tak tam nějaký problémy u některých byly v nových školách, doufám, že se nám to podařilo za pomoci učitelů v krátké době odstranit. Myslím si, že tam žádný problém není.

2. Jaký mají vztah Vaše děti k romské kultuře a ke své původní rodině?

K romské kultuře se snažíme, aby si mohli vzít z té kultury, to co je tam dobrý. Znají samozřejmě všechno, co tam je, i ty špatné i ty dobré věci. Vysvětlovali jsme jim, co to v té kultuře znamenalo, třeba takové věci, které jsou dneska neslučitelné, třeba, že sebrat slepice je v pořádku, a že správná holka musí umět krást slepice nebo, že okrást gadžu není zlodějina, kdežto okrást Roma jo a takové různé věci. Jezdili jsme na setkání romských pěstounů, vyloženě to bylo založené na romskou kulturu, zažili jsme romskou svatbu, jedli jsme romský jídlo, které vařili Romové, setkáváme se s Romy a vyloženě se snažíme, aby poznali Romy, kteří něčeho dosáhli (zdravotní sestra, právník apod.). Aby ty děti mohly poznat, že normálně žijí a mohou dosáhnout takového postavení. Říká se často v bulvárech nebo na Nově, že cikáni nedělají, berou sociální dávky a jsou s nimi jen problémy, tak, aby poznali něco jiného. Jinak si myslím, že romskou kulturu přijali dobře, jsou z ní nadšení, některé věci jsou jim ukradené, záleží to dítě od dítěte, některé to bere jako nabídku z mnoha kultur. Jinak v ní nejsou zainteresování. Původní rodina – snažili jsme se navázat se všemi rodinami, odkud máme děti. S první jsme se snažili navázat kontakt, s tátou se stýkáme intenzivně, s mámou už méně. Říkáme dětem, aby ty rodiče brali takoví, jací jsou, aby je nesoudili, nehodnotili, jako že je nenávidí, ale prostě protože sami byli v těžké situaci, někteří z nich vyrostli v děčáku nebo v ghettu atd. Takže to neuměli, nezvládali to, aby je přijmuli. Tak kde jsou ty kontakty, tak je to docela dobrý. Mám tedy problém s jednou maminkou, ta je od té pětice, tam jezdí manžel, protože to co vím, co ona jako dopustila, dělala věci, které dělat neměla, těm dětem ublížila, tak to prostě nedokážu nějak vstřebat. Je to takové zvláštní. Říkám, že je to vaše máma, jinou mít nebudete, ale já se na ni zlobím, protože dopustila to, co dopustila. A další kontakt tam je to perfektní, tam si tykám s rodiči, a ten vztah je fakt dobrý. Jezdíme tam rádi, je fajn poznávat tu romskou společnost, i nás přijali, je to takové ghetto. Ale zároveň tam mám nějaké postavení, oni na gadži taky nadávají, já jim řeknu, že jsem taky gadžovka a oni řeknou, ne ty jsi naše. Tak je to takové hezké. U jedné holčiny se to nepodařilo navázat, ta rodina ji po letech prostě nepřijala. Bylo to pro ni velmi těžké se s tím vyrovnat, hrozně jí to sebralo.

3. Jak reagují Vaše děti na děti (vrstevníky) z romského prostředí a obráceně – jak romské děti reagují na ty Vaše?

Tam si myslím, že některé naše děti s těmi Romy nechtějí mít nic společného, mají jiné hodnoty, než mají oni a neměli by si spolu co říct, je to takové zvláštní, u nás nikdo z těch větších dětí nekouří a tady vidí, že většina těch Romáků tady hulí, do školy chodí, jen tak, aby se neřeklo, popř. tam většinu dne ve škole není a to jim není vlastní. Většina dětí se tedy od těch Romáků distancuje, baví se s nimi, ale prostě nemají společné téma. Obráceně bych řekla, že je to podobné. Když to vezmu z toho ghetta, tam je to fajn. Tam děti z jedné rodiny byly u nás na víkend, a to bylo prima. Ti rodiče berou výsadu, že to jejich dítě může jet do bílé rodiny. Pro mne to bylo takové legrační. Prostě chtějí, že to dítě zažije něco lepšího, než nabízí to ghetto. Tak to bylo tak zajímavé, s jakým motivem nám ty děti sem pouštěli na ten víkend. My jsme jen prostě viděli, že si rozumí s tím našim dítětem a náš cíl byl, že tedy budou spolu a víkend si užijí. Jiný motiv tam z naší strany nebyl, až zpětně jsme se dozvěděli tohle, že oni se tím chlubí, že jejich dítě bylo v bílé rodině na víkend. Většina kamarádů je gadžovských. Že by měli kamarády mezi Romy, NE, NE ....

4. Co si myslíte o výchově romských dětí v bílé rodině?

To je hodně těžké téma. Myslím si, že je to z nouze cnost. Protože si myslím, že by bylo nejjedlejší, kdyby ty děti, pokud musí do náhradky tak, aby šli do romských rodin, já v tom vidím to, že prostě oni pak nepatří někam. Řada bílých je nepřijme, dokud jsou s námi a jsou pod našimi křídly a pokud jsou součástí té naší církve, lidí kolem, kteří je znají již od malička, tak je to v pohodě. Ale hrozně jsem si uvědomila, na příkladu, kdy kluk z rodiny našich kamarádů se zamiloval do naší romské holky a v té chvíli jsme viděla, že to ta rodina nedá, kdyby ten vztah prostě propukl, tak jsem viděla, že ta rodina to prostě nezvládne. Znají ji odmala, jsou to naši známý, ale ta představa, že to romské dítě by mělo skončit jako partner pro jejich synáčka je prostě nepřijatelná. A tam jsem se na tom prostě uvědomila, že ty děcka jsou na tom hrozně bitý. Určitě je to lepší, než aby byly v děcáku, to samozřejmě, o tom není pochyby. Ale myslím, že by se více mělo pracovat směrem k sanaci rodiny, aby se ty děti nemusely úplně všude odebírat, protože si nemyslím, že všechny odebíračky jsou ideální nebo byly. Už to děláme léta, ale kdyby byly romské rodiny, bylo by to lepší.

5. *Co si myslíte o chování romských dětí v pěstounské péči v bílé rodině?*

O chování, já nevím. Jaký si je kdo vychová, takový je má. Jsou temperamentnější, mne to zase tak nepřijde jako velký rozdíl. Co se týká výchovy, jsou méně cílevědomí, rychle všechno vzdávají. Jen mi přijde, nevím, zda-li se to dá nazvat problém romských dětí, ale spíš dětí v náhradce. Že prostě celkově ty děcka, co prošly děcákem, mají za sebou to odmítnutí, prostě nějakou tu historii, která se na nich podepsala, že to hrozně ovlivňuje jejich chování a smýšlení o sobě. Na co mají a na co ne, je to často mimo realitu. Jinak nevím, nepřijde mi to, že by byly nějak jiní.

6. *Co si myslíte o začleňování Vašich romských dětí do rodin majoritní společnosti s většinovou kulturou.?*

No, nevím, co to přinese, nemáme tuto zkušenost, mají sice spoustu kamarádů, uvidíme, až si budou hledat životní partnery, jak to ta rodina zvládne nebo ne. Není to o těch dětech, ale spíše o té rodině, do které se dostanou jako takové. Jak ona to má srovnané, co má v sobě. To už člověk neovlivní. Čím dál jsou ty děti v rodině, tak se časem rozdíl kultur stírají. Pokud jsou to děti, které byly odebrány ještě jako malý a přišly k nám z kojeneckého ústavu, tak ony v sobě nemají romskou kulturu. Když k nám přišla holčička ve 12-ti letech, tak ona byla v biologické rodině do 8 let, tak tam by řekla, že jsou tam věci, která ona má trochu jinak, nebo přemýšlí trochu jinak, než přemýšlí ostatní a dá se to vnímat, dá se to respektovat. Vím, že některé věci nezměním, že ona to tak má, tak to má zažité, pokud jí to bude samotné vadit, bude si s tím muset nějak poradit. Myslím si, že v tom není velký rozdíl, tady prostě nevím, nepřijde mi to, že by to bylo na škodu, myslím si, že to může obohatit. Tak jako se dívám na různé divadelní žánry, nebo hudební, tak může brát různé věci z různého etnika a může si vybrat, to co chce. Taky jíme čínskou kuchyni a neznamená to, že máme doma Číňany, prostě to zkusíme, líbí se nám to, chutná nám to a tak si to zařadíme do jídelníčku. A tak je to i s tou romskou kulturou, pokud mám chuť, pustíme si tu romské písničky a začneme na ně blbnout a nevidím v tom nic špatného. A zároveň je usazovat, že na sebe nehalekáme, dá se to prolnout.

7. V čem vidíte tajemství úspěchu výchovy romských dětí ve Vaší rodině?

Člověk je musí přijmout takový, jací jsou, nestačí přijmout to dítě, ale celou tu jeho rodinu, minulost, s tím, jaká ta rodina je, jaké jsou jeho rodiče, příbuzenstvo. Když to přijmeme, nemusíme s tím souhlasit, ale prostě ho takové přijmeme, tak se dítě cítí v bezpečí. Třeba, co vidíme kolem sebe. Máme známý, kteří dělají pěstouny, mají romské děti a přeposílá mailem dost nevkusné vtipy o Romech, to nepochopím, děje se to. To jsem pak na ty svoje známé ošklivá, nechápu to, jak můžou mít romské děti doma a smát se vtipům o tom, jací jsou Romové vyžírkové, a že nic nedělají a jenom se flákají. Tak mi to přijde divný, respektovat ty děcka, i ty jejich neúspěchy, i ty věci, se kterými ony bojují. Ony samy jsou z některých věcí nešťastný a narážejí v tom prvním kontaktu na tzv. halo efekt, při první setkání, oni nemají možnost udělat dobrý dojem, protože všichni na ně koukají jako na ty černý. Už takhle to mají moc těžké, takže všechny věci, které jim nejdou nebo jsou limitovaný, jim neotloukat o hlavu, ale podporovat je, být vedle nich. Nevím, co jiného. Myslím si, že to jsou tyhle dvě věci, respektovat dítě takové jaké je a přijmout jeho rodinu se vším, co za tím je.

Příloha III

Představení rodiny: Kolik dětí, jak věkově, jaké etnikum a kdy přišly (kolik jim bylo)?

Takže v rodině jsou čtyři děti, první dvě holky přišly ve věku 11 a 18 let, jsou to biologické sestry, jsou majoritního etnika. Potom přišlo do rodiny další dítě o čtyři roky později, to přišlo v pěti letech, je také majoritního etnika a má Aspergerův syndrom. A poslední dítě, které přišlo do rodiny také o čtyři roky později v jedenácti letech je romské, všechny čtyři jsou holky. Romské nebo poloromské, to nevíme, tatínek není uveden.

1. Jak Vaše děti po přijetí přijímala širší rodina, škola, sousedi a širší okolí?

Širší rodina vlastně nepřijala žádné dítě, takže u Sáry to bylo podobné, tam se nedělali rozdíly. Škola řekla bych, po nějakých počátečních peripetiích docela dobře, samozřejmě na začátku z toho měli strach, vím z informací získaných bokem, tak se k Sáře pořádala porada, kde se rozhodovali, jestli Sáře přijmou či nikoliv, takže obavy tam byly, ale díky tomu, že Sára je sociálně velmi zdatná, a díky tomu, že se školou máme poměrně úzký kontakt, já se tam poměrně často vyskytuji, takže ji ve finále přijali docela dobře. Dokonce když se řešily se nějaké rasové poznámky od spolužáků, tak učitelé měli snahu to řešit a pak se i často stavěli na stranu Sáry v těchto záležitostech. Sousedi nás taky moc dobře nepřijímají, jako odlišnou rodinu a u Sáry, která prostě, myslím, že to tak nesouviselo s etnikem, ale Sára měla řadu problémů vyplývajících z traumatu, afektivní stavy atd., tak ti sousedi nedokázali pochopit, proč vlastně tohle. Tam si nejsme jistá, že prostě jim vadilo, to že je Romka, nebo jim prostě vadily tyhle projevy. Širší okolí relativně dobře, díky tomu, že mám relativně dobrý kamarády z řad pěstounů, vzhledem k tomu, že někteří z nich mají také romská děcka, tak tam žádné problémy nebyly.

2. Jaký mají vztah Vaše děti k romské kultuře a ke své původní rodině?

Romská kultura x původní rodina. Sára má vztah k romské kultuře velmi špatný, což mne velmi mrzí, protože já naopak vztah k romské kultuře velmi kladný, vždycky jsem si přála mít romské dítě a vždycky o Sáře říkám, že je to jediný rasista v naší rodině. Sára nemá vůbec zájem, já jsem měla tendence jí brát na akce projektu „Naše romské

dítě“ a tak, ale Sára o to zájem vůbec neměla. Teď považuji za velký úspěch, když občas řekne: „My cikáni máme muziku, zpěv a tanec v krvi.“ Tak to je jediné pozitivum, co je schopná říct, ona se hodně ujišťuje, že je hodně světlá, že si lidi myslí, že je bílá, že se chová jako bílá a když má nějaké depresivní propady, tak říká, že vlastně nic nemá cenu, protože oni Romové stejně nic nedokážou, a že prostě když ona je Romka, tak je všechno zbytečný. Takže Sára má z naší rodiny jako jediná velmi špatný sebe obraz a velmi špatnou identitu alespoň té romské části a pořád s tím jako bojuje. Sára si vzpomíná na původní rodinu, vzhledem k tomu, že u babičky na Slovensku žila vlastně do 6 let, a potom žila 2,5 roku, takže do 8,5 tedy s mámou, která bohužel byla drogově závislá, no a právě k té mámě nemá vůbec pěkný vztah, ona jí vlastně nikdy neoslovovala mami, ona jí vlastně nikdy nevychovala, a v době, kdy měla Sáru u sebe, tak to tam bylo takové hodně divoké. Takže tam vlastně týrání. Takže tam Sára vlastně nemá dobrý, na jednu stranu jí tam něco chybí, strašně by chtěla, aby jí někdo psal dopisy, aby někdo projevoval zájem, tak jak je to třeba u jiných holek u mne, ale zrovna k té mámě dobrý vztah nemá. Lepší je to k té slovenské části rodiny, tam jsme byli v nějakém kontaktu s tou babičkou, i když Sára už nechtěla, s tím, že si s babičkou už nerozumí, jak jazykově, tak normálně, moc si po tom telefonu nepopovídaly, ale na babičku hezky vzpomíná, určitě jí měla ráda. Má nějaké kontakty se svými tety, sestřenicemi, ta rodina je velmi rozvětvená, některé části jsou v Anglii, někteří jsou na Slovensku, maminka migruje mezi všemi a vězením, tam jsme měly občas taky nějaký písemný projev, ale tam to vždycky bylo pro tu Sáru náročné.

3. Jak reagují Vaše děti na děti (vrstevníky) z romského prostředí a obráceně – jak romské děti reagují na ty Vaše?

Moc kladně ne. Můžeš to nějak rozvést. Sára vlastně na jednu stranu těch Romů u nás moc není, a když jedeme do Prahy, kde ty Romové jsou třeba hůř oblečení, tak má takový pocit, že ta Sára se jich bojí. Na druhou stranu tady blízko ve městě je poměrně slušná romská rodina, a když byla ještě ve speciální škole, tak s těmi kluky, chodila do školy, takže se s nimi dál zdraví, kamarádí, ale řekla bych, že jakoby je hodně opatrná, nedůvěřivá. Kluci na ní reagují velmi pozitivně, všichni by s ní chtěli chodit, samozřejmě. Je to krásná holka.... Jiné romské děti nepotkáváte? Jenom romské děti na pobytech, ale ty už vyrůstají v majoritních rodinách. U těch pak Sára nedělá rozdíly, má kamarády i mezi romskými dětmi, tak mezi majoritními dětmi.

4. *Co si myslíte o výchově romských dětí v bílé rodině?*

Dokud nebude dost romských rodin, které by pobraly děti z děcáku, tak je to věc dost nutná. Nedovedu si tedy představit lepší alternativu, romská rodina / romský dítě, je pořád lepší bílá rodina / romské dítě, než romské dítě a děcák. Děti to mají pak těžké, že se velmi těžce popasují s identitou, že se vlastně říká, že nejsou ani takový, ani makový, že prostě nikam nepatří, v zásadě musejí si nějakým způsobem vybrat a s něčím se sžít, a nějakým způsobem se s tím srovnat. Ale myslím si, že nějaký ten základ v té rodině, bezvýhradné přijetí, jim může dát ta bílá rodina stejně jako ta romská.

5. *Co si myslíte o chování romských dětí v pěstounské péči v bílé rodině?*

Chování romských dětí v bílé rodině? Já tím, že mám právě srovnání s přijatými bílými dětmi ve starším věku a přijetí romského dítěte v podobném věku, všechno to byly děti traumatizovaný, tak bych řekla, že ty projevy jsou náročné vždycky, a že to nesouvisí ani tak s etnikem, jak tak někdo s oblibou říká, ale že to souvisí spíš s tím traumatem. Že jsem neviděla prostě rozdíl v chování starší dcery, která je majoritní s chováním Sára. Obě byly problémové, obě vykazovaly problémové afektivní chování. Přitom jedna bílá a druhá tmavá. Takže já si myslím, že se často zaměňuje chování, které vyplývá z deprivace a traumatu, s chováním nějakým etnickým. Naše Sára je živější, neklidná, hyperaktivní atd. Ale starší dcera vlastně taky.

6. *Co si myslíte o začleňování Vašich romských dětí do rodin majoritní společnosti s většinovou kulturou?*

Co si myslíte vašich romských dětí do rodin majoritních s většinovou kulturou? Vzhledem k tomu, že v případě mého dítěte, šlo o dítě ze sociálně velmi problematické prostředí, neboť maminka požívala drogy, měla toxickou psychózu z pervitinu a byla v těch atakách té psychózy velmi agresivní. Její přítel byl taky velmi agresivní a taky požíval drogy, tak jako si myslím, že vytržení z takové kultury není zas až tak špatná věc. Otázka je, co si člověk myslí pod tím pojmem kultura. Pokud bychom brali dítě z nějaké fungující tradiční romské rodiny, tak je to úplně jiná záležitost, ale já si myslím, že to se v praxi už zas tak často neděje. A pokud by si člověk myslel, já jsme třeba učila romské děti z vyloučených lokalit, a pokud si tedy někdo myslí, že ty děti

z vyloučených lokalit mají doma nějakou romskou kulturu a dodržují se tam nějaké tradice, tak ne. To jsou prostě sociální velmi slabé rodiny, kde ta péče je strašně problematická a řekla bych, že o kultuře tady prostě nemůže být řeč. Bohužel. Ale to je to samé u bílých sociálně slabých rodin. Tam se to dítě také vytrhává z té kultury, že prostě volný čas se tráví v hospodě pod stolem a jsou tam určitě další horší věci.

7. V čem vidíte tajemství úspěchu výchovy romských dětí ve Vaší rodině?

Tajemství úspěchu..... Já si myslím, pokud ta výchova má být nějakým způsobem úspěšná, tak je potřeba přijmout to každé dítě, romské / neromské, jako individualitu, přijmout ho takové jaké je, ať už budeme předpokládat nějaké etnické odlišnosti nebo ne. Já se přiznám, jak mám to srovnání, tak mne přijde, že prostě spíš to každé dítě je úplně jiné, a že jsou děti míň a víc deprivované a traumatizované. Takže to tajemství je v tom přijetí a v tom respektování toho, že to dítě nebude tabulkový, a to ty děti v pěstounské péči většinou nebývají. Podporuji jí, když má třeba ty depky, snažím si hledat kamarády i mezi Romy. Samozřejmě se mi podařilo najít přes facebook nějaké romské pěstounky, mám kamarádku poloromku, která je výborná muzikoložka, a to jsou věci, které tu naší Sáru strašně táhnou. Snažím se jí vyvrátit tu její tézi, že když je Romka, tak nic nemá cenu, a nemá tedy cenu se ani snažit. Že je to prostě blbost. I jako Romka může v naší společnosti něco dosáhnout. Podporuji ji v rozvíjení jejích zálib, Sára má velký dramatický talent, hudební talent, taneční talent a s tím tedy pracujeme a to se snažíme rozvíjet. Pracuji s ní taky na tom, aby byla úspěšná ve škole. Aby prostě věděla, že může něco v životě dokázat. Že to, že je jiného etnika neznamená, že může být nevzdělaná a musí v šestnácti otěhotnět.

Příloha IV

Představení rodiny: Kolik dětí, jak věkově, jaké etnikum a kdy přišly (kolik jim bylo)?

Máme tři děti, nejstarší tomu je 14 let a jmenuje se Luboš, prostřední je Alena a té 13 let a v uvozovkách nejmladší je Láďa tomu je 12 let. Přibližně přišli před 6 lety, původ mají smíšený, protože maminka je Romka a tatínek je majoritního etnika. V rodině je ještě biologické dítě Vlasta 2 roky.

1. Jak Vaše děti po přijetí přijímala širší rodina, škola, sousedi a širší okolí?

Tak rodina z mé strany to bylo úplně intuitivní, tam nebyl problém, největší radost měl můj bratr, protože tím, že sám prožil dětský domov tak prostě ..... a nikdo neřešil jiné etnikum. Rodina mého manžela tam už to bylo trošku horší, nicméně taky to přijali. My jsme to neoznamovali, my jsme na vánoce rozesílali blahopřání, kde jsme byli všichni vyfocený a podepsaný. Ty chytřejší se dovtípili, ty méně bystří měli smůlu. Škola tak tam byl problém, vlastně hned od začátku jsme řešili problém „Černí šmejdi z děcáku“, úžasné bylo, když jedna paní učitelka řekla před Alenou, že by měla na samé jedničky, ale děti jejího etnika samé jedničky nemívají. Takže následky této větičky si neseme do teď, protože proč by se jako snažila? No a sousedi, vzhledem k tomu, že jsme tak daleko, máme kolem sebe velikou zahradu, takže nějak extrémně se nestýkáme se sousedy. A hlavně děti měly zázemí mezi našimi přáteli a známými, kteří jsou tedy různorodí, různého etnika, různé národnosti, takže se to prostě neřeší. Kroužky, Alena chtěla flétnu, kluci chtěli hrát fotbal. Jak vždycky proti Krumlovu věčně věků hráli, tak děčka znali. Navíc v Krumlově ve fotbalovém klubu jsou také romské děti, takže tohle se neřešilo a tím, že kluci byli takoví chlapáci, vzbuzovali autoritu a Alenka jako jedna z mála holek, která hraje fotbal, tak jako oni na tom fotbale byli in. Největší problém byla škola.

2. Jaký mají vztah Vaše děti k romské kultuře a ke své původní rodině?

Původní rodina – biologičtí rodiče dostali práci snů, alkoholici pracující v pivovaru. Takže vzhledem k tomu, že děti chodí ke mně sem do práce, pivovar je tady vedle, takže se vídají, děti teďka poslední dva roky hrají na schovávanou. Jsou v pubertě, vedou si ty svoje lásky a nechtějí, aby věděli, že ty válející se na ulici jsou jejich

biologičtí rodiče. Neustále jim vysvětluji, že mají své biologické rodiče, oni jsou na mne naštvaní. Po tom co se stýkali, vlastně zjistili, že je biologičtí rodiče stahovali z peněz, děti kradly jídlo u nás doma, aby jim ho mohly nosit. Tak pochopily, že to není úplně ideální. Vysvětlili jsme si, já jsem se jich tenkrát zeptala, proč zůstaly tenkrát v ústavu, oni řekly, že rodiče neměli peníze. Tak jsem se zeptala, proč neměli peníze. To oni, protože oni nemají ty školy jako my. Proč nemají ty školy, to už byla otázka na tělo. Na kterou hned neuměly odpovědět, tak jsem říkala, kolikrát jste viděly tatínka jít do práce, moc často ne. Kolikrát jste viděly opilého tatínka, no často. Když jsme se dobrali k tomu, že oni je mají rádi. Biologičtí rodiče je mají rádi, nemůžu říct, že ne. Přivedli je na svět, svůj způsob života mají raději a milovat, je rozdíl mezi, mít rád a milovat. A ten rozdíl je v tom, že když někoho miluji, tak ty svoje potřeby dám takhle dozadu a dopředu dám toho člověka, kterého miluji. To byl ten zlom, kdy si uvědomily, aha ono to je jinak. Viděly, že prostě já jsem tři roky nebyla nikde, celé tři roky jsem podřídila krmení, škole, přebalování, utírání nosu, prostě jsem přišla o svoji práci, musela jsem přerušit vysokou školu – doktorát, prostě nic. Musela jsem se věnovat jim, a oni vlastně poznali ten rozdíl a teďka tvrdí, že děti nejdřív ve třiceti. Tak doufám, že jim to vydrží. Snažíme se budovat, snažila jsem se vyhledat jejich sourozence, protože děti vlastně pochází ze 12-ti dětí. Všechny jsou po různých rodinách, dva jsou v ústavu. Já jsem zajišťovala i vánoční dárky pro bratra, který byl v té době na útěku. Pro dalšího jsem vyřizovala „dům na půl cesty“. Bohužel ty co jsou v PP ještě jakž takž. Ty adoptivní, to musí jít přes OSPOD, já jsem rozeslala fotografie a čekáme, jestli se někdo ozve. Protože to považuji za důležité, aby ty děti, když se cokoliv stane, třeba budou potřebovat pomoc, třeba ze zdravotního hlediska, aby o sobě věděli. A jinak co se týká, krásně to bylo vidět, kdy kurátorka mluvila s Lubošem a ptala se na sourozence, tak no to je Vlasta, Alena, Láďa .... a co ty ostatní sourozenci, no jo, ty mám ještě další. Jo, takže na prvním místě uvedl tu malou Vlastu, které s ním apriory, nemá svým způsobem nic společného. Takže nějak, to je ta skrytá adopce. Romská kultura, problém je, že my žijeme dosti multikulturně, takže u nás se sejde u jednoho stolu Ital, Španěl, Angličan, Francouz a Afgánec a děti tohle to vůbec neřeší. Pravou je, že se snažíme s Evou Davidovou jako s naší rodinou přítelkyní, která nám byla i na svatbě. Takže se nějak snažíme, i brutálním způsobem, já provádím v Manhausenu, takže i tam holocaust jako takový je hodně spojený s romskou kulturou, byť se řekne holocaust, všichni si vybaví Židy, ale pravdou je, že poměrně velké množství evropské romské populace bylo

zdecimováno během holocaustu. Takže i tady se s nimi třeba bavíme, že oni mají v uvozovkách jiné etnikum, ale oni to právě neberou tak, že to je nějaké etnikum. Oni mají svojí svébytnou osobnost, tohle je bonus. Naposledy jsme probírali, když jsme četli o Rožmberkách a dostali jsme se k popravčí knize Rožmberků, kde bylo uvedeno, že popravili Romy s poznámkou hele mami. Ale není to prostě o tom, že bychom navštěvovali Komunitní centrum Romů. To ne. Ale třeba ví, že pochází z Indie, jaké tam byli kasty, spíš z toho globálního hlediska.

3. Jak reagují Vaše děti na děti (vrstevníky) z romského prostředí a obráceně – jak romské děti reagují na ty Vaše?

Tak jsme zase u toho, naše děti to nerozlišují. Naše děti se rozlišují, buď je normální, nebo je to blbec, s kterým se nemá cenu bavit. A ten blbec může mít klidně puntíčky, stejně jako ten hodný člověk. Já si myslím, že tohle je princip rasismu. Ve chvíli, kdy bylo Superstar a nějaký kluk Rom, to vyhrál, tak jsme se tady plácali, jak nejsme rasisti, že jsme dopustili, že to vyhrál Rom. Ale kdybychom nebyli rasisti, tak nikdo neřekne, vyhrál to Rom, ale řekne, vyhrál to ten a ten člověk. Takže u nás se to takhle nebere. Nerozlišují, ale byli docela našťvaný, když nám před domem hajloval cikán. Tak to byla taková poznámka: „A mami ví, že by byl jako první v tom plynu?“ Tak jako..... To je pro ně takové....., vím, že mají moc rádi, když vycestujeme, protože pak na nás nikdo nekouká divně, protože nikdo neřeší, že jsme velká rodina, nikdo neřeší, že oni jsou tmavší. Je fajn, že oni nemají typické rysy, Láďa vůbec ne, Alena s Lubošem trošku. Tím, že manžel je také snědý, a naše biologické dítě je takové, že to vypadá, že jsou pokrevní příbuzní, tak tohle je bod, kdy to nerozlišují. Vím, že se baví s Romy, Láďovo nejlepší kamarád je Asiat, Lubošovo kamarádka pochází z Německa. Oni to nějak nerozlišují, spíše je štve, že ostatní je někam kastujou. Jak reagují ty romské děti na ty naše? Já si myslím, že taky úplně normálně, že prostě myslím si, že větší problém je ve škole, kdy naše děti se trošku liší, kdy je rozlišování značkových oblečení, oni si sjednali pořádek, Luboš je třeba ve školním parlamentu a oba dva kluci platí za ty chlapáky, za ty správný kluky. Alenka má hodně svých kamarádek, je pravdou, že tam je hodně velký rozdíl, ale nemyslím si, že je to kvůli tomu, že má nějaké romské kořeny, ale že je to tím, že se prostě liší, že je jiná. A že kdyby byla bílá, že by se to až tak tolik nezměnilo, tam vím, že teďka mi říkala: „Hele mami, víš co, oni jsou tak

hloupí, že oni nám závidí, že jezdíme pryč.“ Ale na druhou stranu se jí smějí, že nenosí značkový oblečení. No prostě taková ..... proto jsem pro školní uniformy.

4. Co si myslíte o výchově romských dětí v bílé rodině?

Zase jsme u toho, já si myslím, že ten kdo si vezme romské dítě, tak by se v první řadě vůbec neměl pozastavovat nad tím, že je to romské dítě. A jsou tedy trochu jiné, jsou třeba temperamentnější, to je pravdou, ale když si vezmu svoji tříletou biologickou dceru, my bychom teoreticky, nemůžu říct stoprocentně, ale nemáme jasné romské kořeny, tak to dítě je temperamentnější než ty naše tři dohromady. Takže si myslím, že největší problém je přijímání toho okolí, že to okolí na Vás kouká divně, že jste ti exoti, a že všichni čekají, kdy se projeví ty geny. A jsou zklamaný, když to zaklepu, vypadá dobře. Takže tady je základní problém v tomhle tom. A to nebýt sobecký. Nevnucovat stereotyp a to ten, který má ta rodina. Já doufám, naše děti si vezmou z naší rodiny, ale na druhou stranu si myslím, že je hrozně důležité, aby znaly svoje kořeny, aby když na to přijde, abychom byli i my otevření k tomu, co ony nám přinášejí. Nemyslím si, že je vhodné, teďka, co je v zákoně, že bychom měli zprostředkovávat jako náhradní rodiče styk s tou romskou kulturou, protože mne to zase přijde hrozně násilný. Ty děti se začnou ptát a my bychom měli být připraveni jim odpovídat, ale něco šroubovaně, to mi přijde, že je to proti tomu. Myslím si, že je to asi stejné jako s postiženým dítětem, vidím ten problém, že to dítě je v náhradní rodině, pro dítě je to hrozně velká změna. Co si budeme povídat, když romské dítě bude v ústavu, bude mu někdo zprostředkovávat kulturu? Když to vezmu do důsledků. Když to vezmu úplně do důsledků, biologičtí rodiče našich dětí zprostředkovávali by jim jejich kulturu? Asi ne, tam prostě ..... jinou kulturu.

5. Co si myslíte o chování romských dětí v pěstounské péči v bílé rodině?

To se obávám, že je problém občas, pořád se mluví o biologických rodičích jako rodině, ale třeba biologičtí rodiče zájem o děti neměli, ale měli ten zájem prarodiče. Takže spíš to neomezovat na to, a myslím si, že ty prarodiče jsou ideální na zprostředkování těch kořenů, pokud samozřejmě se domluví nějaká pravidla. Myslím si, že děti v pěstounských rodinách to vůbec nemají jednoduché, ony nepatří nikam, lidi je nikdy nebudou brát, jako že jsou v rodině a okolí .... Ty děti v ústavu jsou protěžovány, jsou

to ty chudinky z ústavu, výlety, přivrou se oči i ve škole, kdežto ty děti v pěstounské péči, u nich se čeká, kdy se projeví ty geny a jsou pod drobnohledem. Stresují se tím úplně zbytečně náhradní rodiče i ty děti a navíc ještě k tomu, když jsou romští. Je to zase jen úhel pohledu a myslím si, že největší problém romských dětí je pohled téhle společnosti. Myslím si, že jak se Češi tváří, že jsou tolerantní, nejsou tolerantní. Pořád tady máme stereotypy a problém je, že třeba paní Vrbenská (Středisko náhradní rodiny) měla pravdu, že pěstounská péče je kočkoves. Pěstouni mají všechny povinnosti, žádná práva. Není to rodina v pravém slova smyslu, tedy neměla by být, podle novely by nás neměly ty děti oslovovat ani mami, tati, ale rodina to je. Takže, ale přitom si myslím, že i kdyby dítě bylo v adopci, že je strašně důležité, aby znalo svoji historii. Znalo svoje kořeny.

6. Co si myslíte o začleňování Vašich romských dětí do rodin majoritní společnosti s většinovou kulturou.?

Krásná otázka. Já nevím, co je myšleno tou většinovou kulturou? Problém je, že jsme si dělali legraci, že tu založíme klub vyvrhelů – i jako rodina jsme jiní, my jsme taky mimo tu většinovou kulturu. Takže v podstatě každý pěstoun, tím, že vychovává romské dítě, se dostává trochu mimo. Aprioritně by se mělo usilovat o začleňování pěstounské rodiny do většinové společnosti. Protože se tu dělá nálepkování, škatulkování, ukazuje se na každou chybu. Věci, které by se u biologický dětí vůbec neřešili, tak u pěstounský rodiny se prostě řeší např. zapomínají .... No a co, zapomínají. Příprava do školy je problematická i u dětí, které vyrůstají v normální rodině. Okamžitě se diagnostikují – ADHD, poruchy..... a přitom je to třeba normální nepozornost. Pěstoun přece nemůže do 9. třídy stát dítěti za zadkem a připravovat mu tašku. Takže si myslím, že spíš než o romských dětech je to o tom, že pak se stává to, že tu máme děti jako je Štěpa, šikovná holka, ale protože selhal sociální systém a dítě skončilo v nevhodných podmínkách je dnes na speciální škole. Takže si myslím, že ten problém je celkově, nejen u romských dětí. U těch romský snad, že se čeká jenom to nejhorší, aspoň mne to tak přijde. Že prostě ano, jsou temperamentnější, ale měla jsem tu bílé děti, které by „Tvoje“ děti strčily do kapsy. Nemyslím, že je to problém, problémy jsou ve škole, my jsme jim měnili příjmení jen kvůli tomu, až si jedou budou žádat o práci, tak aby nebyli ČERVENÁK, takže doufám, protože nemají typické romské rysy, tak doufám, že to

uhrají na nějakého Itala. Nebo doufám, že prostě nebudou žít v naší zemi, vystěhují se do zahraničí, kde to tak řešit nebudou. Kde ty lidi budou tolerantnější.

7. V čem vidíte tajemství úspěchu výchovy romských dětí ve Vaší rodině?

Bezpodmínečné přijetí, přijala jsem je s jejich zápory i klady. Tak jako oni mne přijali jako svou maminku, s mými klady a zápory. Nejsem ideál. Mám své chyby, oni to ví, ale ty chyby dělají člověka lidským. Ano, včera jsem kvetla třeba u Aleny s hygienou, ale myslím si, že tam nehraje roli tak romské etnikum, ale to, že byla 9 let v ústavu a tam prostě na to kašlali. Ale myslím, že když někdo chce přijmout dítě, jakékoliv, extrém, ještě větší to přijetí musí být u dítěte romského, přijmout ho takové jaké je, i když vůbec nevypadá jako vy, i třeba jinak voní. Jo, to pižmo je mnohem výraznější, tak ho prostě takhle přijmout. Já neumím být náhradním rodičem, já umím být jenom rodičem. Na moje děti, když někdo sáhne (historika o krádeži, která nebyla prokázána, s dívkou bylo zacházeno velmi špatně, pěstounka pohrozila právníkem, následovala omluva od ředitele supermarketu. Zajímavé bylo, že tam bylo 6 dívek všechny světlolasé, ale šacovala se naše Alena.

Pokud může nějaké doporučení pro pěstouny romských dětí, smiřte se s tím, že věčně věků budete v ředitelně, věčně budete pobíhat někde po úřadech a vysvětlovat, že vaše dítě, ač je tmavé, nekrađe, nefetuje a že jste úplně normální rodina. Alena ze zkušenosti v obchodě 3 dny nespala a omluvu od ředitele si zarámovala. Jediné co platí je naše mantra. Musíme mít soucit s citovými mrzáčky a debily, ale neumím si představit, co bude dál, až budou sami za sebe. Tady prostě žít nebudou, tady prostě co neodpovídá úzkému pohledu, tady těm klapkám, co tu mají lidi na očích a uších, tak má smůlu.....

Příloha IV

Představení rodiny: Kolik dětí, jak věkově, jaké etnikum a kdy přišly (kolik jim bylo)?

Já mám 3 děti z prvního manželství, pak máme s druhým mužem dalším 2 děti a k tomu postupně jsme si nabrali 5 dětí z dětského domova. Ale Vám jde hlavně o ty romské děti, takže ty k nám přišly, v roce 2002 a bylo jim 4,5 a 5,5. Ivoš a Diana. Ivoš je mladší, Diana je starší. Takže Ivošovi bylo 4,5 a Dianě 5,5 let, když k nám přišli do rodiny. My jsme je dostali jako poloromský, což byl možná zásadní problém, protože pak se po osmi letech sešli s biologickými rodiči, tak to jsou tedy cikáni jak polena, oba dva. Že vlastně po osmi letech v rodině se dozvěděli, že jsou romský. My jsme je přijímali jako poloromský, protože ony nevypadaly, jako romské děti, ty rysy mají trochu jiné, takže jsme tomu tak věřili a jim jsme to taky tak podali, protože tak nám to podal krajský úřad.

1. Jak Vaše děti po přijetí přijímala širší rodina, škola, sousedi a širší okolí?

Naše rodina je nepřijímala moc dobře, tedy širší rodina, moji rodiče s tím nikdy nesouhlasili. My vlastně žijeme, dřív jsme tedy žili v jedné vesnici a teď žijeme ve společném domě a mamka nemá s dětmi vůbec žádný problém, ale v podstatě širší rodina, její sestra, má právě problém s těma romskýmá dětma, protože je pedagožka a je přesvědčená, že tyhle děti jsou nevzdělatelný. Já nejsem přesvědčena, že jsou nevzdělavatelný, ale v podstatě to těm lidem nezalívám. Je to nějaký jejich postoj, ve školce nebo ve škole jsme s tím žádný větší problém neměli. I když je pravda, že jsem několikrát vyprávěla historku, že měli trošku jiný přístup k těm dětem. Ivoš se dostal, přijali jsme je jako nevzdělatelné děti, pak jsme prošli zápisem, šli oba do normální základní školy a tam se dostal do vyrovnávací třídy. A tam jsme se moc neviděli v té škole, prostě nám prošel zápisem, pak nám navrhli vyrovnávací třídu, my jsme s tím prostě souhlasili a nevím asi jsme se tam nějak dobře nezapsali, v té době nastupovala i naše biologická dcera, takže jsme doprovázeli současné dva prvňáčky, takže jsme se s paní učitelkou moc neviděli a pak nosil furt nějaké poznámky, jak nic nemá, jak nic nedělá, jaký je strašný. A když pak učitelka zjistila, že jde o dítě v pěstounské péči, a že rodiče nejsou cikáni, tak najednou měla úplně jiné chování a byla významně tolerantnější a byla na něj najednou mnohem hodnější najednou. Tak jsem si tenkrát řekla, že ty cikáni to opravdu nemají jednoduché. A myslím, že to i on

pocítil. Že pak ona měla k němu i jiný přístup, když zjistila, že se mu opravdu věnujeme, učíme se s ním a že na to úplně neprdíme. V podstatě si myslím, že to bylo o tom, že nejsme černí. Sousedí? My jsme v té době, když jsme přijali ty romské děti, měli doma dětí už hodně, protože v té době byly moje děti ještě malé, takže s námi žily moje tři děti, pak další dvě děti v pěstounské péči, kluci majoritního etnika, takže v té době jsme měli 5,6,7 s Blankou 8 dětí. Takže vcelku velká rodina. Takže ono to nebylo ani o přístupu, že ty děti byly romské, ale spíš k tomu, že jich bylo hodně. Takže jakmile se stal nějaký průšvih ve vesnici, tak automaticky za to vždy mohly naše děti. My jsme se tomuto přístupu nějak nebránili, věděli jsme, že nemáme úplně klidné děti. Takže v té době jsme měli nějaké pojištění domácnosti a na škody způsobené dětma a moc jsme se s těmi sousedy nehádali, když něco děti provedly, tak jsme to pak zaplatili. Oni to pak zjistili a bylo to pro ně příjemné chodit za námi, než za někým jiným. Vždycky to bylo prostě v rámci nějaké té partičky a prostě s námi se dalo vcelku domluvit, v té době jsme toho platili poměrně dost, ale nemyslím si, že by to bylo.... V podstatě na to, že jsou romský, sousedi přišli až později, my jsme si je přivezli na vánoce, takže to nosili čepice a v létě je hrozně překvapilo, že jsou ty děti nějaké tmavé. Takže to bylo takové překvapení. Myslím si, že s širším okolím, neměli žádný problém. Myslím si, že se to hodně tlouklo mnohem později s tou přicházející pubertou, protože já jsem se s nimi snažila jezdit do Romského muzea v Brně, i na různé akce, které pořádá organizace Naše romské dítě (NRP), tak jsme se snažila, aby o té romské kultuře něco věděli, ale myslím si, že je to vůbec nezajímalo, že se jich to nějak nedotklo. Myslím si, že dospíváním se Ivoš hodně změnil, ten se rozhodl ve 12-ti letech, že chce zpátky do dětského domova. Nejprve šel do diagnostického ústavu, sešli jsme se i s biologickou rodinou, takže po osmi letech oni se viděli s biologickou rodinou, zjistili, že mají x sourozenců, kteří jsou v Anglii, v pěstounské péči, v dětském domově a tři děti byly v té době ještě doma. Také zjistili, že biologičtí rodiče (oba) jsou cikáni, takže my jsme opravdu najednou byli ti největší lháři, protože jsme jim tvrdili, že jsou poloromský, ale zase Ivoš se tam hodně skamarádil s cikány, naučil se, co do té doby ještě neuměl, zůstal ve finále v dětském domově. Teď je mu patnáct let, je v diagnostickém ústavu v Českých Budějovicích a je závislý na drogách v této době. Diana je na učilišti na kadeřnici a hodně popírá tu romskou identitu. Protože jak už jsme říkala, oni nejsou snědí, mají sice tmavé vlasy a tmavé oči, Diana má, protože je na kadeřnici, každý týden jinou barvu vlasů. A myslím si, že se s tím romstvím hodně

pere, ona nechce být Romka, ale její hygienické návyky to je jedna velká tragédie. Jak jsme zjistili. Když jsme je vedli k nějaké samosprávě normální, tak teď jsou prostě cikáni jak poleno. Co se hygieny týče, tak je to docela drsné. Té je teď 17 let.

2. Jaký mají vztah Vaše děti k romské kultuře a ke své původní rodině?

To jsme už Vám odpověděla. K romské kultuře si myslím, že vůbec žádný a ke své původní rodině hodně těžký, protože oni vlastně v té době, když on od nás odešel do toho diagnostáku, to je před nějakými třemi roky, tak mu naslibovali hory, doły. Že si upraví poměry v rodině, Diana se byla několikrát v té rodině podívat, vždycky se vrátila tedy špinavá jako prase. Čtyři roky je to, Diana je 17, jemu 16 let, a odcházel od nás ve 12-ti letech. Otec je teď odsouzený za pohlavní zneužívání jejich mladší sestry, ty děti skončily v pěstounské péči příbuzenské, u nějaké tety. A ta Žilery, která byla pohlavně zneužívaná, ta je v Praze u nějakého strýce. Takže byli s nimi v kontaktu přes facebook a přes tyhle sociální sítě. Ale v podstatě má strašný bordel v té rodině. Ona, i když tam jezdila, tak v podstatě nepochopila, co jsou její sourozenci, a kdo je sestřenice, bratranec. Ta rodina byla taková hodně zvláštní. Ta rodina se už rozpadla. Maminka žije s nějakým novým přítelem. Tam byla Diana před rokem se podívat a pracuje údajně někde v Praze v kuchyni, jako pomocná síla. Bydlí na nějaké romské ubytovně, která vyděsila i tu Dianu, takže už tam nikdy nechtěla jet. I když vím, že tedy v kontaktu jsou. A že až jí bude těch 18 let, že jí to k té mamince potáhne. Což je asi normální. My máme tedy ještě malé dítě, které je taky romské. Pavlíkovi je 3,5 roku, dostali jsme ho téměř ve dvou letech, takže teď v červnu bude u nás 2 roky. Ale ten nic z toho..... My jsme tu teď měli jeho sourozenci, jsou to vesměs všechno romské děti. Já tedy nevím, podle čeho se usuzuje romský původ, ale podle mne minimálně jedno dítě není romské, protože ten jeden kluk je blond, vykazuje se však jako romské dítě. Vlastně ani nevypadají jako Romové, a protože jsou teď v dětském domově, tak to nikdo ani neřeší, že jsou Romové, ta holčička je teda tmavší, no a náš Petr je podle nás i podle našeho dětského lékaře není Rom. Tedy maminka bude Romka, ale má ho nejspíš s nějakým černochem, on má ještě staršího bratra, ta paní má dohromady 4 děti, 3 jsou v dětském domově, jedno máme doma my. Ale ty mladší kluci jsou si podobní jak vejce vejci. My jsme je měli teď doma na velikonoce a šli jsme s nimi na velikonoční neděli do kostela a ten malý bratr nosí okludor, a všichni se hned ptali, co se Petrovi stalo..... Tak jsme hned vysvětlovali, že to není Petr, ale bratr. My je tedy rozeznáme, ale ti cizí lidé.....

Tak tady si myslím, že i ten Petr nebude o romské kultuře vědět víc a jsem přesvědčená, že moje biologické děti ví o romské kultuře mnohem víc, než ty děti romské. Mám tedy tendence pořád číst romské pohádky a je prostě zarážející, že ta romská kultura je zajímavější pro ty neromské děti. Nevím proč, ale je to tak. Pro ně je to pohádka. Já si myslím, že je to také o tom, že rodina Diany a Ivoše nikdy nemluvila doma romsky. My jsme je dostali, jak už jsem uvedla, když jim bylo 5,5 a 4 roky. Odebrání byli však, když jim byl 1,5 a půl roku. Pak byli v kojeneckém ústavu, pak je dostala pěstounská rodina, která je vrátila a my jsme si je vzali z dětského domova jako páté bydliště (domov – biologičtí rodiče, kojenecký ústav, pěstounská rodina, dětský domov a my). Takže tam ta deprivace určitě je. Poměrně těžká a v té pubertě to s nimi cloumá svým způsobem. Ale myslím si, že ta puberta by byla stejná, i kdyby nebyli romští.

3. Jak reagují Vaše děti na děti (vrstevníky) z romského prostředí a obráceně – jak romské děti reagují na ty Vaše?

Já si myslím, že naše děti v tom vyrůstají, také je taháme na všechny ty akce, které už dělají oni sami. U dětí v pěstounské péči v tom nedělají rozdíl. Moc romský rodin tady není, spíš jsou tu romské děti v pěstounské péči. Klasické romské rodiny jsou tu jedna nebo dvě. Ale myslím si, že naše děti v tom opravdu nedělají rozdíl. Že spíš vnímají, jak se ty děcka chovají, jestli jsou černí nebo bílí nebo oranžoví, to neřeší. Ivoš už u nás nebydlí, tam netuším. Diana romské děti fakt nevyhledává, ta se jim vysloveně straní. Ta nechce mít s Romy nic společného. Když je doma, tak spíš vyhledává romské děti v pěstounské péči. Protože mají podobný osud a ty tady jsou. Tady byla holka, taky romská, ale ta teď skončila v pasťáku, bylo jí asi 15 let a taky měla problémy s drogami. Tam ne, že by se jí pak vyhýbala, ale prostě tam už cítila průšvih kvůli těm drogám, tak se jí raději vyhnula. Biologičtí děti romské děti nevyhledávají, ty mají kamarády ve škole.

4. Co si myslíte o výchově romských dětí v bílé rodině?

Já si myslím, že jsou v tom hrozně velké rozdíly. Je to trošku o těch dětech jako takových, ne o romství. My jsme měli i bílé i tmavé děti, vykradl nás stejně černý jako ten bílý. Nebylo to nic příjemného. Jeden z těch dvou chlapců přijatých jako první, dělá teď druhý učební obor, je téměř vzorný, neříkám, že nezajde s kamarády do hospody, ale nemá žádné problémy ve škole i na intru. Je to také o době, kdy se k nám dostali.

Tomu problémovému bylo už deset let a to už je prostě pozdě. Diana a Ivoš to dětství měli hodně podobné. Nějaké ty pouta tam narušené byly. A vychovávat k romství, já jsem četla od Martiny Vaníčkové ty její publikace, které vydal Rozum a cit a opravdu jsem se snažila vyhledávat vhodnou romskou rodinu, ale ony ty romské rodiny. Já jsem tedy pracovala na charitě jako sociální pracovník a romských slušných rodin v našem okolí tedy opravdu moc není. Je pravda, že v charitě jsem se dostala spíše k problémovým rodinám v rámci kontaktu, ale jako jsou to grázlové ty děti. Pořád jsme tam řešili, že nechodí děti do školy. Že rodiče nechodí do práce, že rodiče kradou. Můžu fakt říct, že taky v našem okolí znám pouze jednu romskou rodinu, která se chová fakt slušně. Je škoda, že nemají žádné děti a je tu jeden cikán, který normálně chodí do práce. Ale jinak si myslím, vyvíjet děti k romské kultuře je strašně hezké. Mě se to ale nepovedlo. Fandím každému, komu se to povede. Je to fakt trošku o tom, co ty děti do toho života přinesou i o té inteligenci. Když jim ve škole hustí do hlavy angličtinu, tak oni se to nechtějí učit a nejde jim to a ještě ta představa, že by se oni měli učit romsky, když v tom prostředí nejsou. Teď jsem dělala vzdělávání romských pěstounů v Českých Velenicích, kde mají pěstouni v péči svého vnuka, ale ty prarodiče jsou Romové. Ještě si vzpomínám, že ty Romové z charity romsky taky moc nemluvili, oni uměli pár slov, spíš nadávky. A vždycky, když mne chtěli na té charitě vytočit, tak mluvili romsky. Oni tu romštinu moc nepoužívají, jen ti staří romsky umí. Tady v té pěstounské rodině jsem zjistila, že ty lidi mezi sebou, když potřebovali, abych jim nerozuměla, nechtěli mne naštvat, tak mluvili romsky. Pak se mi za to omluvili, já jim říkala, že mi to není příjemné. Ale romsky něco řešili. Ale tam prostě ještě existovala nějaká ta romská kultura, že třeba vařili romská jídla. To je třeba u těch místních cikánů úplně jiné, ty se cpou už jenom těmi párky a hranolky. A netuší, že se nějaká romská jídla vaří. Oni jí prostě neznají tu romskou kulturu. A najednou my cpeme ty děti do něčeho, co neznají ani současní cikáni. Nechci je házet do jednoho pytle. Mne se moc líbilo v Romském muzeu v Brně i mým biologickým dětem a ty romské děti to měly úplně na háku. Ale třeba je to jen můj pocit. Možná tam jet častěji. Když jsem se dívala na ty romské oficiální stránky, ono těch Romů, kteří mají nějaký úspěch (herci, hlasatelé, sportovci apod.). To napočítáte na prstech jedné ruky, no. Potom se ty příklady hodně těžko hledají a oni se s tím na té ulici setkají. Že třeba s nimi nechce nikdo chodit, protože je to cikánka. Připadám mi, že je mnohem důležitější, než je vychovávat k romské kultuře,

naučit je, aby těm lidem ukázali, že Romové nejsou jen prasata, která kradou z toho sociálního systému.

5. Co si myslíte o chování romských dětí v pěstounské péči v bílé rodině?

Ony se do určitého věku.... Myslím si, že to tak nezáleží na barvě pleti, ale na tom, co ty děcka zažily. Takže když odešel ten Ivoš ve 12-ti letech, tak to bylo pro nás nepříjemné, nesouhlasili jsme, ale tady to je prostě i tím diagnostickým ústavem. On je totiž tak úžasně zařízený. On když od nás odešel na konci května a první co bylo, tak absolvoval let nad Českými Budějovicemi. Protože byl zrovna červen a byl den dětí, a co bychom pro ty děti neudělali. Že on odešel z rodiny, kde měl výchovný problémy, on v té době měl zakázané už ledacos, protože začal utíkat z domu. Choval se hrozně ve škole, vždycky někoho seřezal, kradl peníze, ale důležité bylo to, že šel do diagnostického ústavu a lítal letadlem. Takže jeho rozhodnutí bylo jasné, zůstat v dětském domově. Po roce v dětském domově se rozhodl, že chce raději do past'áku. To samozřejmě nešlo, tak ukradl paní vychovatelce peníze, opil se a zavolala si policisty. Peníze samozřejmě všechny propil. Myslím si fakt, že to nezáleží na barvě pleti. Oni prostě zažili strašné věci, něco je tedy zcela jistě dané geneticky, ale něco je ta deprivace, ale já si myslím, jak oba prostě byli jako malincí odebraní a pak putovali od čerta k ďáblu, tak oni nedokážou navázat vztahy. Ona nemá vztah ani ke svému bratrovi. Ty zařízení u těch dětí ještě prohlubují takovou vypočítavost. My jsme si ho pak ještě dlouho brali na návštěvy. Ale když vám pak to dítě vykrade všechny drobné z kapsy, z auta a chodí po sousedech a pomlouvá a žebrá peníze, tak jsme s tím skončili. A najednou nám volal jeho kurátor, že by byl rád v kontaktu se sestrou. Tak jsme říkali, že zajedno oni v kontaktu jsou, protože jsou oba na facebooku, to víme. Za druhé on je v Českých Budějovicích v ústavu a ona je na učňáku v Českých Budějovicích. Tak je to opravdu na nich. On má vycházky, ona má vycházky. Jí je 17 let, jemu je 16. Tak to přeci není něco, co bychom měli řešit my. Ale on už, aby byla vidět snaha z jeho strany, tak on šel za tím kurátorem s tím, že my mu bráníme v kontaktu. Volá mi vytrvale na mé telefonní číslo, že chce mluvit s Dianou a já mu vytrvale vysvětluji, že s ní nemůže momentálně mluvit, protože já jsem doma a ona je v Českých Budějovicích na internátu. Je to takové, že mi je ho líto. On chce být s někým v kontaktu, chce si s někým povídat, chtěl by v podstatě někam patřit, ale už to moc nejde. Protože on se zařadil do toho past'áku trochu sám. Je to takové zvláštní. Ale opravdu si myslím, že to

nejdou velké rozdíly mezi těma bílými (první přijatá sourozenecká dvojice) a mezi těma černými (druhá přijatá sourozenecká dvojice). Vrátil se ještě k tomu, že byli nevzdělatelní. Já si spíš myslím, že prostě byli hodně opuštění. Já to třeba vidím, když tu máme toho Petrova bratra, když jsme ho tady měli třeba poprvé, my jsme ty děcka kontaktovali před rokem v únoru, tak jsem viděla, že třeba uměl barvičky, uměl vyjmenovat zvířátka a já jsem z něho byla úplně hotová, protože v té době náš Petr ještě vůbec nemluvil. A teď jsme ho tu měli na návštěvě, on neumí R, Ř, S, šišlá. A prostě ty děti v dětských domovech a ústavech se vyvíjí úplně jiným směrem, úplně jinou rychlostí. No tak ony díky tomu, že ty rodiny takhle střídaly, tak zajedno oni spíš vydávaly takové skřeky. Spoustu věcí si uměly jenom ukázat a ony neměly potřebu komunikovat. Snídani, oběd, večeři, mezi tím svačinky a to je všechno. Ony tedy úžasně skládaly prádlo do komínků, staly si postele, jako fakt ony byly vyceповané jak malí vojáci. Držely se za ruce, chodily ve dvojicích a byly na sebe docela vázaný. Ale vztah k nikomu neměly. Já prostě chápu, že jim napsaly do papírů nevzdělanost, protože dělat s nimi nějaké psychotesty, když pořádně neuměly mluvit, no. Co teď mluvím s psychologkou, tak říká, že u tak malých dětí ještě k tomu v ústavní výchově se toto psát a diagnostikovat nesmí. Nesmí se napsat něco takového.

6. *Co si myslíte o začleňování Vašich romských dětí do rodin majoritní společnosti s většinovou kulturou?*

Všichni Romové jsou začleňováni, ne jen ty naše, a oni v tom mají strašný bordel. Oni jsou trochu nezačlenitelní a podle toho se taky chovají. To jak ty jejich děti jsou po ústavech. My jsme ty Romy něco naučili a oni si na tom jenom zvykli. Je strašný průšvih tohoto státu výše sociálních dávek a taková pozitivní diskriminace Romů. Když Romové rozmlátí byt, tak dostanou nový. Když ho rozmlátí člověk z majoritní společnosti, tak už žádný byt nedostane. Mě v tomhle trošku vadila i práce na charitě a vadí mi granty, které jsou určeny pouze pro Romy. Myslím si, že by se ke všem mělo přistupovat stejně a pokud někdo nechce dělat. Spousta lidí pracovat chce a práce opravdu není. Spousta lidí pracovat nechce a jako je to zase, jak černý tak bílý, ale pro ty Romy máme strašně moc občanských sdružení, které dostávají práva Romů a ty Romové toho dokáží zneužívat. Neříkám, že všichni. Ale když to vezmu z pozice toho sociálního pracovníka na té charitě, tak ty Romové chtějí jen to, co je zadarmo. A opravdu si naberou, nevezmou si jenom svoji velikost, naberou si všechno, to co je

značkové, to co je hezké. Ani netvrdím, že to budou prodávat, oni to klidně budou rozdávat, oni jsou srdeční, ale bílý člověk na tu charitu nepřijde, protože s tím bude mít problém, bude se za to stydět. A já si myslím, že jsme je trochu naučili ty Romy, žít z těch sociálních dávek a umějí to. Mám s tím opravdu takové zkušenosti charity.

7. V čem vidíte tajemství úspěchu výchovy romských dětí ve Vaší rodině?

Já si myslím, že Matějček má pravdu v tom, že padesát na padesát Nedávno jsem se bavila s psychologem, že to 50 % na 50 % není jako že, když přijmeš 6 dětí, tak že 3 budou dobré a tři do háje. To je tak, že jedna pěstounská rodina může přijmout 5 dětí a všechny budou mít problémy. A druhá přijme 3 děti a všechny budou v pohodě. A že to ani nemusí být způsobené tou výchovou nebo tím působením té rodině, ale spíš nějakým štěstím a shodou okolností. A já si myslím, že v naší rodině to přineslo to, že těch pět dětí, co tu v naší rodině vyrůstá, třeba i ten Tadeáš, který je v pěstounské péči, nebo ty naše biologické děti, že to pro ně bude nějaká zkušenost. Snažila jsem se o tu romskou kulturu, snažila jsem se je všechny dobře vychovávat, moc z toho dobrý pocit opravdu nemám. Ale myslím si, že každý si odnesl kousíček toho, že v téhle rodině byl. Informaci, jak funguje a existuje rodina. My tady těm třem Petrovo sourozencům, co tu byli na velikonoce na návštěvě, taky předáváme. Uvažujeme o přijetí těchto dětí, i když si říkám, že by to byla sebevražda. Jeden je 10-ti letý kluk a 13-ti letá slečna. Tak jsme jim nabízeli, jestli chtějí být u nás v rodině, že to můžeme zkusit přes soud. Že bychom si je vzali. Je to o tom, že jsou velcí a oni to vědí, že už jsou velcí. Jde o to, že oni v tom dětském domově mají své pohodlí. Takže jsme se v podstatě domluvili, že sem můžou jezdit, když budou chtít, mají úplně úžasný vztah k tomu Petrovi, snaží se, je to hodně o komunikaci, že se o tom furt bavíme: „Dnes se mi nelíbilo, že jsi udělal tohle, tamhle to a zkusíme to, aby to zítra bylo lepší. Oni mi také narovinu řeknou, co se jim nelíbí, že chtějí chodit později spát, protože oni jsou velcí. Takže jsme se domluvili, že zítra budu volat do dětského domova, že oni s námi pojednou v létě na tábor. A budeme řešit, aby tady mohli být v létě o prázdninách aspoň 14 dní (týden z toho ten tábor). A že si to prostě užijeme. Chtěli jsme je vytrhnout k nám do rodiny, oni mají hrozně hezký vztah mezi sebou, přemýšleli jsme, že bychom si tedy nechali doma alespoň mladšího z chlapců, ale pak nám to přišlo líto, protože ten vztah je opravdu úžasný. A je otázka, co je víc. Já si myslím, že když si je teď všechny vezmu k nám domů, tak zlikviduji sebe, tři děti, co mám doma, a nevím, jestli jim pomůžu. A když si je budeme brát

takhle na svátky, prázdniny, prostě občas, tak to bude mít pro všechny nějaký přínos. A nebude to tak strašně náročný.

Příloha VI

Představení rodiny: Kolik dětí, jak věkově, jaké etnikum a kdy přišly (kolik jim bylo)?

Rodinou nám prošlo celkem 12 dětí. Pět biologických a sedm pěstounských. Protože některé děti již dospěly, v současné době žije v rodině devatenáctiletá biologická dcera a pět přijatých dětí. Tři náctileté slečny a dva kluci ve věku devět a deset let.

1. Jak Vaše děti po přijetí přijímala širší rodina, škola, sousedi a širší okolí?

My jsme měli fakt štěstí, že ty holky chodili do školy, kde se to tak nebralo. Ale měla jsem taky takový příběh, že s Žandou nějaká bílá holčička ukradla bonbony paní učitelce. Pak je nabízela mým holkám, ale ty si naštěstí nic nevzaly, že jí řekly, že nechtějí jíst ty kradené bonbony. Ta maminka řvala na mne na celou školu, že ty moje cikánky navedly tu její holčičku, aby to ukradla. Já jsem byla úplně bez dechu, neschopná slova. Tak jsem si říkala, co to blábolí. A řekla jsem jí: „Paní, ale to moje holky fakt nebyly, to opravdu kradla ta vaše.“ Opravdu bych se nechala natlačit, fakt tomu rozumím, že kdo má romský děti a je zvyklý, že to romské dítě občas není úplně úžasný, tak se nechá často natlačit do věcí, které by normálně nepřipustil. Když narazí to dítě na dobrého učitele, tak je pak vidět, jak to všechno jde. A když narazí na nějakého šmejda, nebo stačí jen na přetíženého učitele, tak je to fakt propadák. Když chodila ještě Mirka na základní školu, tak se tam nějak moc řešilo, že Mirka nenajde na mapě nějaké město. A Já jsem prostě říkala, že u Mirky mi stačí, když se naučí číst, psát a spočítat si peníze a na to, že má 9 let. A ta učitelka říkala: „Vy nemáte moc velké nároky“ A já jsem jí odpověděla: „Ne nemám.“ Ted' řešíme, jak vybalancovat u Táni, že propadá a jak jí říct, aby si z toho nedělala hlavu a zároveň jí nesebrat motivaci, aby si pětku opravila. Chci jí uklidnit, že pokud se to nepovede, že můžeme najít jinou školu, která jí bude vyhovovat lépe. V tomhle to vybalancovat je to těžké

2. *Jaký mají vztah Vaše děti k romské kultuře a ke své původní rodině?*

Ohledně romské kultury spolupracujeme s organizací Naše romské dítě a zúčastníme se akcí této organizace. Některé děti jsou v kontaktu s biologickou rodinou, je to velmi individuální.

3. *Jak reagují Vaše děti na děti (vrstevníky) z romského prostředí a obráceně – jak romské děti reagují na ty Vaše?*

No tak, jako že u kluků takový problém nenastává, protože oni prostě tak nevypadají. Ale holky do školy odmalička jezdily do centra, takže ledasco zažily. Občas na ně nějaká Romčata reagovali, jako na ty své, holkám to nebylo jako moc příjemný. To samé ony sami směrem k Romům nemají žádný vztah, ba právě naopak, Žanda se jich dokonce bojí. Bojí se jich oprávněně, protože jí Romové dvakrát okradli. Ona ze všech tří vypadá vzhledově nejvíc jako Romka, tak mne to zaráží, určitě poznali, jako že je jejich. Jedno jí okradli, když jela na nějaké setkání s nějakou mládeží a oni jí ukradli dárky, které měla pro holky a tak, nikdo se jí v metru nezastal, to pro ni byla prostě strašně náročná situace. My se kamarádíme s různými rodinami, které mají také romské děti, pořádáme pak takové tábory, kterých se taky účastníme. Na tom táboře, prostě nikdo nehlídá, kdo je Romče a kdo ne. To jsou různé holky, s kterými se ty moje holky kamarádění a většinou jsou to ale děvčata v pěstounské péči. Myslím si. Teď o Velikonocích, protože jsme Křesťani a chodíme do křesťanského sboru takového, a v rámci toho sboru se podnikají různé akce a naše mládež měla za úkol připravit teď přes Velikonoce romských dětem na Žižkově, které chodí pravidelně do zdejšího nízkoprahový klub, celodenní akci – celodenní program pro tyto děti, právě tam vezli trampolínu z naší zahrady, tak naše holky tam taky jedou, ale není to o tom, že by se zajímaly o tyto děti, ale spíš že ta jejich parta té křesťanské mládeže tam jede. Těchto dětí se nebojí, nemají z nich strach. Tak asi tak.

4. *Co si myslíte o výchově romských dětí v bílé rodině?*

Co si myslíte o výchově romských dětí v bílé rodině? – Já si myslím, že to romství je tam jen část identity toho dítěte a mám takovou svoji teorii, že dítě potřebuje být milovaný a přijatý, a potřeby, které má každý člověk na světě, jako je potřeba někam

patřit, potřeba přijetí, potřeba otevřené budoucnosti, aby ho měl někdo rád a aby mohl být pro někoho úspěšný, že tyto děti mají také své potřeby, které mohou být uspokojeny jen v rodině, nikoliv v ústavu. Já to vidím, mám zkušenosti i s dalšími dětmi, které jsem nejmenovala, jeden kluk k nám přišel ve 14 letech, jedna dívka v 15 letech a holky nebyly úplně malé, když k nám přišly. Jindra taky ne. A já když jsem viděla, kam měli jakoby nastartováno, jak se jim ten život obrovsky změnil, tím, že se dostali do rodiny, že jsou navíc jako romský, to je prostě jen málo z jejich identity. Mne přijde. Takže je vlastně ve své podstatě vychováváme stejně, jako jsme vychovávali ty naše biologické děti, které jsou přijaté majoritní společností. My je opravdu nějak neposouváme směrem do nebe, chceme je zakotvit do nějaké skupiny lidí, kde se budou cítit dobře, bezpečně a to se nám podařilo.

5. Co si myslíte o chování romských dětí v pěstounské péči v bílé rodině?

Já nejsem úplně tak klasická pěstounka, protože jsem pracovnice Střediska náhradní rodinné péče a odpovídám na nějaké dotazy na portálu, takže se často setkávám s takovými povzdechy a tak, takže já mám ale úplně skvělé děti fakt, prostě úplně hodný. Já jsem úplně maximálně spokojená, já si myslím, že s biologickými dětmi jsem měla více starostí, teď mluvím tedy o těch velkých holkách, kterým je cca 18 let..... Prostě mi nikdy nedělaly starosti, nechodily za školu, plnily si svoje povinnosti, na kolik jim jejich IQ dovolovalo. Každá má kupu dobrých vlastností, mně se někdy chce smát, protože se svými geny bych si v životě neporodila tak úžasné děti. Mám holčinu, která je sice na praktické škole, ale je tak manuálně šikovná a empatická..... Když je tady nějaká práce, ona mi nejlépe pomůže, moje biologické děti, ty prostě, ony už jsou tedy z domova, ale ty jsou prostě taky takové fajn, ale ona je z nich prostě nejpraktičtější, ona je prostě taková pořádná. Má vždycky hezky kolem sebe uklizeno, je empatická. Já jsem si nedávno s někým povídala na zahradě a ona viděla, že už se ochlazuje a já nechtěla odejít, a ona to viděla a donesla mi tam deku. Úplně takových spoustu příběhů, které by mne k slzám dojaly. Žanda jako jediná ze všech dětí, kromě těch biologických, má tedy talent ale kromě toho také pílí. Když něčemu nerozumí, tak nás tlačí s manželem, ať jí to vysvětlíme. Ať jí doučujeme. Žádná holka z těch našich nekouří, nekrade, nikde necourá. Nemám prostě žádnou radu, jak bych řekla jiným rodičům, jak to mají dělat. Jsem za to prostě fakt jenom vděčná. Víím, že bych toho nedosáhla svými úžastnostmi, mám taky svoje chyby, občas mám problém chytit dech.

Ale prostě já jsem tedy moc spokojena, a to z čeho mám radost, je fakt, že ty holky dosáhly na vzdělání, na které měly, spíš výš, než jako třeba Táňa je ve škole s maturitou, ale v pololetí ji vycházely čtyři pětky, teď už tedy jen jedna a já věřím, že to dá. Jsou to prostě úplně normální holky a vidím, že mají takové podobné potřeby jako všechny děti. Právě naopak mám takovou zkušenost, z toho mého malého vzorky, že jsou takové dětšější, že se prostě nikam nevrhají, jsou malinko pozadu, víc drží u maminky a tak. Ale nevím, jestli to třeba není tím, že je to taková skupinka. A ještě v té skupince se mají všichni rádi. To je fakt jak z románu. Je prostě trochu zvláštní rodina, která je prostě nadšená ze svých dospívajících dětí. Je tedy mezi dětmi nějaký rozdíl – biologické dítě, majoritní a romské přijaté? Tedy měli jsme jedno dítě, to byl majoritní kluk, takový průšvihář, ale já bych řekla, že strašně záleží na tom, kdy se ty děti dostanou do rodiny. Protože ty starší byli vždycky větší průšviháři. Co jsme si vzali slečnu v 15-ti a chlapce ve 14-ti letech, tam jsme toho už moc nestíhali. Tam si myslím, že je v tom velký rozdíl. Jinak jako rozdíl mezi biologickým a přijatým dítětem mi připadá v tom, že ty biologický začínají, když se narodí tak na nule a jdou pořád nahoru, zatímco když si člověk vezme dítě i starší, tak začíná v hlubokém mínusu a je tam potřeba nad těma dítětem hodně přemýšlet. Že ta rodina je taková trochu jako terapeutická. Musí jako na ty děti víc myslet, musí hledat příčiny a důsledky v jejich různých situacích, proč to dítě se chová, tak jak se chová, řešit tedy skutečnou příčinu, proč tedy zrovna předvádí konkrétní scénku. Já třeba jsem hodně spokojená teď se svými dítětem, ale kdybych Vám vyprávěla ty příběhy od začátku, tak jsme si ledasčím prošli. Někdy to vidím, že to po těch dětech hrábne ještě teď, nějaké stresové situace. Každé to dítě, to jeho trauma mělo jiný projev. Např. jedno dítě nám tady, to byla Mirka, psychicky týrané dítě, šíleně se bála lidí, a když se cítila ohrožená, tak po mne vystartovala nožem, šestiletá holčička. Takže jsem ten nůž chytla a rozřízla jsem si prsty. Dneska je to už velká holka, ale když odpoledne přijde ze školy, já si sednu ke kávě, okamžitě ji nám na klíně, češe mne vlasy a takové věci. Jako proměnila se, ale ty začátky, ne měsíce, ale začátky několika let, to byly opravdu příšerný. A v tom si myslím, je ten rozdíl, že člověk to nesmí jako vzdát, ale pořád vnímat ten vnitřek dítěte a tu potřebu být přijatý a milovaný a prostě nějak to chování řešit. Taky jsem to řešila různé od pochvaly, porozumění až po nějaké omezení, tresty. Dělal jsem, co jsem uměla. Ale vlastně u té pěstounské péči je to o té terapii. A co si myslím, že nám opravdu kuriózně pomohlo, bylo to, že těch dětí máme hodně, oni si fakt vzájemně

hodně pomáhají, s některými věcmi. Hlavně si neděláte takovou starost, tak tohle tu už bylo.... A navíc si s tím neděláte takovou starost, to už znám, to už tady bylo. Jo, taková úplně blbost. Když jsme měli naši Táňa, ona měla takový zvyk, že si neutírala zadek do toaletního papíru, ale do ručníku. Mě to strašně zlobilo, ona byla asi tříletá, ale časem to dělat přestala. Když jsme si přivezli Žandu, tak byla sedmiletá, když přišla, a kdyby měl sedmileté dítě a tohle zjistit, tak bude říkat a mít pocit, že se jedná o něco moc vážného. Já jsem si říkala, vždyť to Táňa dělala taky a ono to opravdu po čase zmizelo. Když člověk ví, že to takhle chodí, že to tak prostě je, že to dítě je za rok jinde a za další tři roky úplně někde jinde. A pak některé situace už tak nehrotí a taky na to nemá energii, aby to hrotit a tu si nechává na ty vážné věci a ne na hlouposti. Ohledně traumat – ústavní deprivace apod., to bylo různé, sice jsme si brali děti v pozdějším věku, ale oni to rané dětství prožili v rodině. Kromě tedy Táni, kterou jsme si brali v roce, která byla od 3 neděl v kojeneckém ústavu, tak si myslím, že všichni ostatní byli do cca 3 let v rodině. Někteří déle, ale ty tři roky určitě. Takže oni tam byly různé věci, třeba matkou týraný, ale ve skutečnosti tam ani u jednoho dítěte, jak se to tedy jeví mne, tam nebyla žádná porucha attachmetu. Oni uměli přilnout lidem v momentě, kdy jim začali důvěřovat. Nejhorší bylo období, kdy oni z lásky k nám nebyli schopni změnit své chování, byli vyplašení jako králíci, netušili, jaká jsou nepsané pravidla rodiny, bránili se, kdykoliv jsme se na ně koukli. Ale to bylo všechno takové srozumitelné. Žádní dítě nemělo u sebe takovou citovou plochost, to měla právě jen Táňa, na to jsem tedy já vůbec nebyla připravená. Já jsem počítala snad se vším, ale ne s tím, že si vezmu dítě a to dítě na mne nebude minimálně 3 měsíce vůbec reagovat mimikou. Já jsem se usmála a to dítě mi úsměv nevrátilo. Taky tedy neplakala. Ale byla to taková mrtvolka s prázdným výrazem. Na to jsem fakt připravená nebyla. Až časem se potvrdilo, že Táňa měla na každém oku 5,5 dioptrie a těžkou sluchovou vadu, takže pak je jasné, že dítě, které nevidí a neslyší, také neprospívá. Tam jsem dlouho dobu tedy měla pocit, že je to na ní vidět, že ty vztahy jí tak úplně nešly. Ale dnes, kdy už je téměř skoro dospělá, tak si myslím, že je naprosto stejná jako jiné děti. Ona tedy má velký vnitřní citový život, z kterého nám občas něco přepustí, občas si píše nějaké poznámky, které se tu různě válejí. Nebo, to tedy dělají i jiné holky. Když jde ze zastávky, tak mi zavolá a cestou si povídáme. Vypráví mi, co bylo ve škole. Prostě si mne chce urvat jen sama pro sebe, mám na drátě. Takže si dnes myslím, že ty vztahy a tak, že už je dneska všechno dobrý, dokonce jsem jí nedávno hodila okem přes rameno, když byla na facebooku, a

nikdo jí tam psal: „Táňo, neodcházej, ty jsi jediná, kdo nám umí dobře poradit.“ Tak jsem říkala, Táňa v roli dětského psychologa. Takže se z toho taky dostala. Ale ty začátky teda, to jak já mám tedy kolem sebe spoustu otazníků s pěstounskou péčí na přechodnou dobu, tak si říkám, kdyby ta Táňa byla od narození v nějaké přechodné pěstounské rodině, tak na tom mohla být mnohem lépe. Na ty začátky se nedá použít jiné slovo, než hrozně hrozný. Člověk s těmi dětmi nenaváže vztah, dokud ho nezačnou mít rádi, dokud mu nezačnou důvěřovat, chovají se odtažitě a vlastně ten jejich rodič, který se rozhodne je milovat, tak v jejich očích je pořád ještě nepřítel, to je nejtěžší období. Když už jsem věděla, jak to funguje, tak jsem si vždycky říkala, už abychom měli to svoje odžito, pak už to bude fajn.

6. Co si myslíte o začleňování Vašich romských dětí do rodin majoritní společnosti s většinovou kulturou.?

Já jsem hodně zvědavá, koho si naše holky jednou vezmou. To teda fakt nevím, protože ony ve své podstatě Roma nechtějí, a je otázka, jestli někdo bude chtít je, možná Žandu, možná Táňu, možná Mirku. To fakt nevím, jak to bude fungovat. Máme tedy hodně známých a mezi nimi taky velmi příjemnou rodinu a do ní Žanda chodí hlídat děti. Ona je hrozně nadaná na péči o děti, opravdu odmalička. Ona o ně umí pečovat, má mateřský cit, hrozně je šikovná, a ty děti chtějí ji. Tak tam tedy fakt není žádný problém v tom, že jde o cikánku. Prostě nechají ji v bytě a klidně si odejdou. Jsou to naši známý a znají nás, ale jak to bude dál, to nevím. Jak to bude s hledáním zaměstnání. No tak Mirka aspiruje na nějaké ty pomocné práce, ale jak je šikovná, tak si myslím, že by s tím mít problém neměla. Ale spíš ty vzdělanější děti, to fakt nevím. To je možná taková největší bolest, kolem toho. To už dřív jsem měla takovou zkušenost, to Táňa měla si 3 roky a moje snacha, která je fakt mimořádně vzdělaná, má dvě vysoké školy, mluví několika jazyky, teď studuje doktorát a tak, tak ona pochází z Řecka, je taky taková snědá, a jenomže ona to vůbec nějak neprožívá, jak žije mezi těmi intelektuály, učí na vysoké škole nějakou tu hebrejštinu, tak jela tahle moje snaha tenkrát s tou malou Táňou a nastoupili do nějakého narvaného autobusu a nějaká paní tam vyvolala scénu, jakože si na ní Táňa přitiskla. A ještě na ně řvala, že jako nechce od nich něco chytit. Ale snacha mi to vyprávěla jako vtipnou historku, ale já jsem měla opravdu vztek, seděla jsem na posteli a měla jsem Táňu na klíně a brečela jsem. Brečela jsem proto, že tu Táňu nedokážu ochránit před těmahle zlými lidmi. Měla jsem takový

zoufalý pocit, že tolik lidí na ně může být zlí, že je vůbec nemusí znát, ale jenom proto, že nějak vypadají, tak jim to prostě může dát sežrat. To pro mě bylo opravdu těžké. Ale pak ten život to nepotvrdil, ale stejně. My jsme měli fakt štěstí, že ty holky chodili do školy, kde se to tak nebralo. Ale měla jsem taky takový příběh, že s Žandou nějaká bílá holčička ukradla bonbony paní učitelce. Pak je nabízela mým holkám, ale ty si naštěstí nic nevzaly, že jí řekly, že nechtějí jíst ty kradené bonbony. Ta maminka řvala na mne na celou školu, že ty moje cikánky navedly tu její holčičku, aby to ukradla. Já jsem byla úplně bez dechu, neschopná slova. Tak jsem si říkala, co to blábolí. A řekla jsem jí: „Paní, ale to moje holky fakt nebyly, to opravdu kradla ta vaše.“ Opravdu bych se nechala natlačit... , fakt tomu rozumím, že kdo má romský děti a je zvyklý, že to romské dítě občas není úplně úžasný, tak se nechá často natlačit do věcí, které by normálně nepřipustil. Ještě mám takovou jednu historku, kdy jsme se sešli jako širší rodina, a nějaká teta loupala ořechy. A ona tedy podala oloupaný ořech jednomu dítěti a naše Táňa řikala: „Teto, dáš mi taky ořech?“ Tak ona jí tenkrát odpověděla: „To se pozná romský dítě, jakmile vejde do dveří, tak žebrá.“ To prostě..... no ....

7. V čem vidíte tajemství úspěchu výchovy romských dětí ve Vaší rodině?

Tak už jsem to naznačila, já nemám žádný recept, tajemství, jak romské děti vychovávat, ani si nemyslím, že bych na to měla nějaký podíl. Že bych řekla, já jsem ta dobrá a teď to udělejte jako já, to vůbec ne. Já jsem za to tak fakt jen vděčná, takže si myslím, že ty moje děti, že to mají tak dobře rozdaný. Tak co mluvím s jinými rodiči, tak ty moje děti nejsou na žádných léčích psychiatrických, žádné dítě není psychopatologická osobnost, to není nic, co by člověk mohl výchovou nějak doladit. Když má někdo dítě s psychickou poruchou, tak fakt s tím neuděláte vůbec nic. Když je dítě například s FAS (fatální alkoholový syndrom) nebo se narodilo s nějakými absenčními příznaky, které jako těžce poškodili jeho mozek, tak to pak můžete být třeba svatá žena a prostě dítě nefunguje, jak by mělo, a s tím se nedá nic dělat. Jsem za to ráda, ale já mám prostě ty děti zdravé. Úplně to tak nevypadalo, ty děti měly problémy, třeba hysterické záchvaty vzteku, agresivitu, ale pak se ukázalo, že je to reakce na nějaké trauma, které se žitím v rodině upravilo. Každé to dítě reagovalo jinak, každé potřebovalo jinou pomoc, vypadalo to všelijak, ale naštěstí jsme to překonali. Myslím si, že je jednodušší, když těch dětí je v rodině víc. Myslím si ale, že ty rodiny, které si berou do péče romské děti a ty děti jsou nějak složité, měli by mít nějaké povahové

vlastnosti, myslím si, že to opravdu není pro každého. A jedna z věcí, kterou by měla taková máma mít, je rychle odpouštět. Jo, moc se jako nezabývat těmi věcmi, být tak jako zdravě velkorysá. Mít tak vybalancovanou důslednost, na co se vykašlat, netlačit to šroubovitě, mít jasné stanovené limity a možnosti dětí. A ony tyhle věci jsou lépe, když těch dětí je víc, protože to tělo matky to nedá, prostě všechno zvládnout. Já jsem důsledná máma v tom, že nikdy neustoupím, když řeknu, že něco bude tak, tak to opravdu tak bude a ono to tak je. A já si sakra rozmyslím, než něco takového řeknu. Protože opravdu, to říkám jenom u důležitých věcí, kdy je to opravdu potřeba, prostě se nevyčerpávám na malých polích. Protože bych to prostě nedala. Já nerada křičím na děti, nerada se vztekám a nerada před nimi říkám, že jsem unavená a ať mi dají pokoj. Ale někdy prostě musím křičet, vztekat se i říkat, ať mi dají pokoj. Já se tomu snažím opravdu předejít a hodně přemýšlím, které konflikty stojí za to. A jako úplně jedna ilustrativní historka, tak syn donesl nějakou ředitelskou důtku, protože pořád zapomínal. A mě to přišlo tak nespravedlivé, to bylo dítě, které na tom bylo opravdu tak špatně a chováním se tak strašně zlepšilo, ale protože zapomínalo, tak má stejnou ředitelskou důtku, jako když ještě žilo s mámou a zlobilo, chodilo za školu a ve škole kouřilo. Potom syn přišel do školy a tam se ho ptali, co říkala maminka na ředitelskou důtku. A on odpověděl: „Nevíš, kde mám tužku?“ Já bych se hrozně zlobila, kdyby ta ředitelská důtku byla za chování, ale za to, že zapomíná. S tou školou to není takový jednoduchý případ. Teď řešíme, jak vybalancovat u Terezky, že propadá a jak jí říct, aby si z toho nedělala hlavu a zároveň jí nesebrat motivaci, aby si pětku opravila. Chci jí uklidnit, že pokud se to nepovede, že můžeme najít jinou školu, která jí bude vyhovovat lépe. V tomhle to vybalancovat je to těžké. Když narazí to dítě na dobrého učitele, tak je pak vidět, jak to všechno jde. A když narazí na nějakého šmejda, nebo stačí jen na přetíženého učitele, tak je to fakt propadák. Když chodila ještě Monča na základní školu, tak se tam nějak moc řešilo, že Monča nenajde na mapě nějaké město. A Já jsem prostě říkala, že u Mirky mi stačí, když se naučí číst, psát a spočítat si peníze a na to, že má 9 let. A ta učitelka říkala: „Vy nemáte moc velké nároky“ A já jsem jí odpověděla: „Ne nemám.“ A myslím si to pořád, do dneška. Najít města na slepé mapě u dítěte s lehkou mentální retardací a absolutní hluchotou, která je mimo čas a prostor a to je taková zátěž. Prostě je mnohem důležitější spočítat si ty peníze. Nakonec Mirka prolezla i tu základní školu. Myslím, že jí měli taky dost rádi. Ona už do té školy chodila dřív, než jsme si jí zvali a oni viděli tu obrovskou změnu, ten pokrok, který

Monča udělala, tím, že se dostala do funkční rodiny. Takže jí prostě celých devět let strašně fandili, i když si někdy mohli o mne myslet ledacos. Když to porovnali s tím, co bylo, tak to prostě stejně bylo hodně dobrý.

Příloha VII

Představení rodiny: Kolik dětí, jak věkově, jaké etnikum a kdy přišly (kolik jim bylo)?

Tak mi jsme vcelku malá pěstounská rodina. Máme v rodině jednoho biologického chlapce (11 let) a dva chlapce v pěstounské péči od 2 let a dvou měsíců a dnes je jim víc jak 9 let.

1. *Jak Vaše děti po přijetí přijímala širší rodina, škola, sousedi a širší okolí?*

Moji rodiče nám strašně moc fandili a na kluky se těšili. Dnes už tak nadšení nejsou, ale ve své podstatě problém s chlapci nemají. Je nutné však říct, že si prostě nedokázali vytvořit podobné citové pouto jako se starším biologickým synem. S chlapci nám však pomáhají, pokud je to nutné, tak chlapce pohlídají, dokáží najít společnou řeč. Manželovo rodiče nám do ničeho nikdy nemluvili. Takže se nevyjadřovali ani k této problematice. Před námi nemají s chlapci problém, chlapce ale nehlídají třeba na prázdniny, ani víkend u babičky a dědy není reálný. Širší rodina se před námi také nějak zvlášť nevyjadřuje, vzhledem akčnosti dětí si vybíráme, kam pojedeme na návštěvu a kam ne. Do určité míry lze mluvit o izolaci. Mrzelo mne, když kluci nedávno něco provedli a poměrně pro mne blízký člověk, chlapců sestřenice (18 let), se vyjádřila ve smyslu, že to budou ty geny. Sousedi nám nikdy nic nevyčítají a nekomentují žádné situace. Asi vidí, že to není úplně tak jednoduché. Na chlapcích vidí i pozitiva, třeba jako je srdečnost a pracovitost. Se školou bojujeme už od začátku. Tedy u jednoho z chlapců první rok jsme měli vcelku pohodu. Měl velmi vnímavou učitelku, která dokázala vyzdvihnout jeho klady a tím zastínit jeho zápory, výborně ho motivovala a bylo to prostě vše super. Druhý chlapec měl smůlu. Nástup do školy se nám moc nezdařil, ač je poměrně chytrý a bystrý, přes své handicap a jinakost, ne z hlediska romství, to prostě on ani paní učitelka neustáli. Bohužel musím potvrdit, že chlapci se minimálně od školního věku musí konfrontovat s předsudky a do určité míry i s rasismem jak učitelského sboru, dětí, tak i prarodičů. Pokud se něco semele, často se vše připisuje na vrub našich chlapců. To, co si může dovolit jiné dítě, si naši chlapci dovolit nemohou. Často jsou problémy chlapců pojmenovány jinými názvy, než by ve skutečnosti mělo být. Nedivím se pak chlapců negativismu.

2. *Jaký mají vztah Vaše děti k romské kultuře a ke své původní rodině?*

Děti odmalička seznamujeme s romskou kulturou. Neděláme to jen my, ale protože žijeme v lokalitě s velkým počtem romských rodin, dělá to za nás i naše okolí. Chlapci často velmi pozorně vnímají negativní postoj ostatních dětí i dospělých k romské komunitě. Vědí o Romech poměrně dost, ale pokud mohou, od dané problematiky se raději distancují. Pociťují určitou nevýhodnou pozici v případě hledání kamarádů a dětských lásek. Často své nezdary připisují barvě kůže a svému původu. Neustále se snažíme, aby ve své jinakosti hledali nějaká pozitiva, ale obávám se, že ve dnešní společnosti, pokud je někdo jiný, má velmi těžkou pozici se prosadit. Někdy si říkám, že i kdyby chlapci byli ze zlata, že by se nezavděčili. Ze všech bitek, dětských hádek, klukovin a rvaček vycházíme jako ti špatní. Vysvětlovat chlapcům, aby si nenechali nadávat, otočili se a odešli od provokatérů pryč, je jako házení hrachu na zeď. Hledáme oblasti, ve kterých by chlapci mohli obstát. Místa, kde by je hodnotili jinak, kde by dokázali vidět na chlapcích i ty pozitiva. Jeden z chlapců je dobrý fotbalista, tak tam se nám to poměrně daří. I když i tam se setkává od vrstevníků s nadávkami včetně připomínání toho, že je z dětského domova. I tady se snažíme s nimi ohlížet zpět, ukazovat cestu, kterou ušli a jaké pokroky udělali proti ostatním dětem s pohodovým vstupem na svět. S biologickou rodinou udržujeme pouze písemný kontakt. Pro kluky to je velká neznámá.

3. Jak reagují Vaše děti na děti (vrstevníky) z romského prostředí a obráceně – jak romské děti reagují na ty Vaše?

Dospělých Romů se chlapci bojí. Mají z nich respekt a strach. Možná do určité míry předsudky z majoritní společnosti. S dětmi vyrůstají odmalička. Takže s nimi nemají problém. Ve školce nerozlišovali rozdíl mezi dětmi romskými a dětmi z majoritní společnosti. Zlom nastal až ve škole. S vrstevníky se normálně baví, nestraní se jim. Do určité míry hledají i vzory např. v rámci fotbalového týmu. V tomhle je Českokrumlovsko dobré v tom, že se tu najdou i slušné rodiny, se kterými je možné komunikovat. Velká pozitiva vidím i u starších dětí v pěstounské péči. Moc nám pomohl konkrétní chlapec v PP romského původu, na kterém jsme mohli chlapcům ukázat, že i děti romského etnika z dětského domova dokáží stát na vlastních nohách, vystudovat školu a najít si práci. Romští vrstevníci z romského prostředí do určité míry používají chlapce jako most k majoritní společnosti. Tento postoj (funkce) se však chlapcům nelíbí. Na celou problematiku lze nahlížet i tak, že chlapci nepatří ani

do jedné skupiny. Nepatří mezi Romy, nepatří mezi majoritní společnost. Mohou pociťovat určitou podřadnost.

4. Co si myslíte o výchově romských dětí v bílé rodině?

Děti jsme vychovávali stejným způsobem, jako naše biologické dítě. Ano, souhlasím s názorem, že děti v NRP jsou jiné. Ne všechna výchovná opatření, výchovné postupy na tyto děti fungují stejně. Nevidím však důvod v romství, tyto děti se musí vyrovnat s různými traumaty, které si přináší ze své původní rodiny. Náš chlapec je nevychovaný kluk, je drzí a konfliktní, má to v genech. Proti tomu majoritní chlapec s podobným chováním je geniální mladý muž, který svou výřečností předčí všechny své vrstevníky včetně učitele. Je prostě dobrý, zřejmě bude politik. Také zastávám názor, že pěstounská rodina je vždycky lepší než ústav. Je jedno jestli je bílá, černá, puntikátá. Pokud dítěti dokáže naplnit jeho potřeby, jako je pocit bezpečí, sounáležitosti, lásky. Ukázat jak by taková rodina měla fungovat, tak je to prostě dobře. Shodují se s názory ostatních pěstounů, že vůbec nejde o to, ukázat dětem dokonalou rodinu, ale naprosto normální rodinu, rodiče s klady i zápory. Naučit je přijímat kompromisy a čelit problémům a konfliktům. Jako velký úkol výchovy romských dětí v bílé rodině vidím, obeznámit dítě s předsudky a rasismem naší společnosti.

5. Co si myslíte o chování romských dětí v pěstounské péči v bílé rodině?

Přemýšlím nad chováním, které by se mělo vymykat obvyklému chování dětí v rodině. Snad jen časté povzdechy, že by chtěli být jako my. Neustále otázky: „Proč já jsem tmavý a ty bílá? Proč jsem se Ti nenarodil? Proč se o nás maminka nemohla starat a proč jsem byl v dětském domově? Také i proč jste si vybrali právě mne, když jsem tmavý.....“ K dalšímu typickému chování těchto dětí, ale pozor zase bych nehledala chybu v romství, ale v ústavní deprivaci, je velmi nízké sebevědomí, které se může projevat různými způsoby. Neustále jsme byli bombardováni, že náš chlapec je drzí, vzpurný, namyšlený kluk. Prostě mistr světa. Nikdo v tom nehledal deprivaci, zástěrku nízkého sebevědomí. Další odlišnosti v chování, neustále opakovat, co chci, připomínat pravidla, vymezovat mantinely. Ne pro to, že jsou Romové. Ale proto, že mají poruchu pozornosti, těžko se soustředí a neustále poskakují. Díky tomu, že maminka si dopřála v době těhotenství i nějakou tu sklenku alkoholu, není úplně lehké se s nimi učit. Nejsou

premianti. Málokdy učitel ocení pokrok, kterého dosáhli, nechápe naše radosti z maličností. Netuší, kolik jsme vynaložili úsilí, abychom se o ten malinkatý kousíček posunuli. Tím pádem ale velmi zřídka slyší pochvalu a ocenění.

6. *Co si myslíte o začleňování Vašich romských dětí do rodin majoritní společnosti s většinovou kulturou?*

V dnešním multikulturním světě se domnívám, že z každé kultury si můžeme odnést to pozitivní, co se nám líbí. Možná bych změnila tvrzení, že kolik kultur znáš, tolikrát si člověkem. Z každé kultury, si můžeme vzít to dobré, to co nás obohatí. Chlapci nás naučili vidět svět černo-bíle. Tedy nejen bíle, ale prostě černo-bíle. K začleňování snad jen, že jsme vždycky, kam jsme přišli, vzbuzovali obrovskou pozornost. Manželský pár s třemi téměř stejně starými dětmi (někdy říkali, že máme trojčata) a dvě z toho ještě k tomu tmavé, neustále poskakující. Vždy nás bylo všude plno. Pokud z tohohle ohledu něco řešit, tak pak začleňování celých pěstounských rodin do společnosti. Ano, ve své podstatě jsme jiný, než běžná rodina. Dle státu jsme náhradní rodinou. Jde o náhradu, náhražku nebo skutečnou rodinu?

7. *V čem vidíte tajemství úspěchu výchovy romských dětí ve Vaší rodině?*

Přijmout dítě takové jaké je, nepředělávat ho na to, jaké si ho představujeme my. Dát mu prostor, lásku a čas. Je také strašně důležité nepodléhat předsudkům a stereotypům naší společnosti. I v té nejhorší situaci nepřestat být optimistou a vždy si najít podmět k radosti. Neházet „své“ děti přes palubu, když se něco nepovede. Vždyť je to vývojový stupeň, odpoutat se od rodičů a začít si žít svůj život. Možná právě pěstounští rodiče často házejí flintu do žita dřív, než by ji hodili u biologických dětí. Protože podlehnout nátlaku okolí je přece tak snadné.....

ABSTRAKT

TEMLIAKOVÁ, I. *Kulturní identita romského dítěte v pěstounské péči*. České Budějovice 2014. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce L. Muchová.

Klíčová slova: romská kultura, náhradní rodinná péče (pěstounská péče), výchova, identita, sociální status

Práce se zabývá kulturní identitou romského dítěte v náhradní rodinné péči v majoritní rodině. Teoretická část se zabývá problematikou pěstounské péče a neopomíjí ani poruchy, problémy či traumata, které si děti přinášejí do pěstounských rodin ze svého předchozího života. Dále popisuje základní pojmy k dané problematice, jako jsou rasa, etnikum, kultura, identita, role a status.

Praktická část se zabývá analýzou rozhovorů pěstounů a hledá odpověď na výzkumnou otázku: Jaké okolnosti (kategorie) ovlivňují romské dítě v pěstounských rodinách z majoritní společnosti v procesu jejich přijímání do rodiny a začleňování do společnosti?

ABSTRACT

Cultural identity of a Romany/gypsy child in the foster care.

Keywords: Romany culture, foster family care (foster care), education, identity, social status.

The Bachelor Thesis looks into the cultural identity of a Romany child in foster care in the so-called majority family. The theoretical part of my thesis is focused on foster care topic, and does not neglect any failure, problems or trauma that children bring into foster families from their previous life. It also describes basic terms of the mentioned issue, such as human race, ethnic group, culture, identity, role and status.

The practical part deals with the analysis of interviews with the foster parents and seeks to answer the research question: What circumstances (categories) affect a Romany child in foster families from the majority society during the process of adaptation into a family and social integration?